

The Project Gutenberg eBook of Nuoren ylioppilaan kirjeitä 1850-luvulta, by Julius Krohn and Helmi Krohn

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Nuoren ylioppilaan kirjeitä 1850-luvulta

Author: Julius Krohn

Editor: Helmi Krohn

Release date: April 26, 2014 [EBook #45500]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK NUOREN YLIOPPILAAN KIRJEITÄ 1850-LUVULTA

Produced by Tapio Riikonen

NUOREN YLIOPPILAAN KIRJEITÄ 1850-LUVULTA

Kirj.

Julius Krohn

Otava, Helsinki, 1918.

Nämät kirjeet, jotka isävainajani kätköistä lasken nyt päivän valoon, ovat enimmäksi osaksi osoitetut hänen vanhemmilleen, yksi ainoa on sisarelle kirjoitettu ja kymmenkunta hänen nuoruudenystävälleen Kaarlo Slöörille. Ne käsittävät 1853-1860 -vuosien välisen ajanjakson, hänen ylioppilas-aikansa, josta suurin osa kului Helsingissä lukuunottamatta lukuvuotta 1855-56, jolloin hän sairauden vuoksi oli pakotettu keskeyttämään lukunsa, sekä talvea 1858-59, jolloin hän oleskeli Rautalammilla. Paitsi sitä läheistä suhdetta, joka vallitsi pojan ja vanhempien välillä ja joka näissä kirjeissä ilmenee hellänä huolenpitona vanhempien puolelta ja koti-ikäväenä ja vanhempien tahdon ja toivomusten syvänä kunnioituksena ja huomioonottamisena pojan puolelta, kuvaavat ne oloja ja elämää ylioppilasnuorison parissa viime vuosisadan keskivaiheilla ja ennen kaikkea nuoren kirjeittenkirjoittajan lämmintä isänmaallista tunnetta sekä innostusta suomalaisuuden asiaan, jonka hyväksi hän jo tänä varhaisena

aikana oli valmis uhraamaan koko työnsä ja voimansa.

Jotta lukijan olisi helpompi täydentää kirjeissä ilmaantuvia aukkoja ja muodostaa itselleen kuvan siitä ympäristöstä ja niistä olosuhteista, joista nuorukainen oli lähtenyt, olen ottanut johdannoksi alkupuolen isäni noin v. 1881 omakirjoittamasta elämäkerrasta. — Julkaistut kirjeet vanhemmille ja sisarelle ovat alkujaan kaikki saksankielisiä. Sen sijaan kirjeet Kaarlo Slöörille ovat suomeksi kirjoitetut ja painetut alkuperäisessä muodossaan. Kieltä en ole tahtonut niissä modernisoida, sillä kuuluuhan sekin osaltaan ajankuvaukseen.

Helmi Krohn.

OTE JULIUS KROHNIN OMAKIRJOITAMASTA ELÄMÄKERRASTA.

(Julkaistu aikaisemmin J. Krohnin teoksessa Suomalaisen Kirjallisuuden vaiheet.)

Sukuni on Saksanmaalta, Pommerin Rügensaaresta. Siellä Krohn'eja nytkin vielä kuuluu olevan kosolta, niinkuin ylimalkain koko Pommerissa ynnä Meklenburgissa. Haaroja on myös nähtävästi levinnyt Tanskaan sekä Norjaan. Rügenistä tuli isäni isä, Abraham Krohn noin v. 1785 Pietariin onnen haulle. Hän oli köyhä leipurin sälli, koko hänen rikkautensa, sinne tullessa, oli paksu hopeinen taskukello-nauris; mutta ennen kuoloansa oli hän osaksi leipomisella, osaksi oluenkeittämisellä tullut sangen varakkaaksi mieheksi. Varakas oli hän myös lapsista, joiden kautta hänen sukunsa nyt on haarautunut, paitsi Suomeen, myös Saksaan (Slesiaan, Sakseniin, Baijeriin, Rhein-seuduille), Ranskaan, Lontooseen ja Madeira-saarelle. Siksi että Noan arkki tulisi oikein täydelliseksi, nai nuorin hänen pojistansa espanjalaisen tytön — vanhan-aikaiseen tapaan ryöstämällä, koska ei katolinen pappi suostunut siunaamaan avioliittoa vääräuskoisen kanssa. Minun isäni, nuorinta lähin, jäi yhdessä erään vanhemman veljen kanssa hoitamaan perittyä oluttehdasta Pietarissa. Pommerista tullessa oli koko suku alussa Ruotsin alamaisia; mutta koska siitä luultavasti oli vastuksia liikkeelle, ostivat Pietarissa asuvat veljekset itselleen Suomen kansalaisoikeuden, joka teki heidät Venäjän keisarin alamaisiksi, vaan samassa kuitenkin vapautti monista venäläisistä rasituksista. Tämä seikka ensiksi antoi minun kohtalolleni koko suuntansa. Sen kautta näet isälleni sattui mieleen halu mennä tuota uutta kotimaata katsomaan. Hän matkusti tänne, oppi Kiiskilässä, likellä Viipuria, tuntemaan äitini, Julia Dorothea Dannenbergin ja nai hänet. Isän puolelta oli minun äitinkin Pietarin saksalaisia, mutta hänen äitinsä taas oli suomalainen papintytär, nimeltä Passelberg, Venjoelta Inkerinmaalta. Sen verran siis on minussa suomalaista verta.

Naimisensa jälkeen elivät vanhempani talvet Pietarissa, kesät Kiiskilässä (isä tietysti tuli vaan ajoittain, kun jouti työltänsä). Kohta seuraavana kevättalvena taisi äitini jo tulla vähän aikaisemmin sinne, ollakseen lähempänä oman äitinsä hoitoa. Kuitenkaan en syntynyt Kiiskilässä, niinkuin aisoissa pysyvän nuorukaisen olisi sopinut, vaan satunnaisella vieraskäynnillä Viipurin kaupungissa 19 p. toukokuuta 1835. Se oli nähtävästi jonkullainen enne, että minusta piti tulla kansallisuutensa ja vanhan tavan rajain yli hyppäävä aituri.

Ensimmäisen lapsuuteni, niinkuin ylläkerrotusta johtuu, vietin vuoroittain Pietarissa, vuoroittain Kiiskilässä. Ensimmäisen matkani suoritin siis 4-kuukautisena, joka siihen aikaan ei ollutkaan lasten leikkiä, kumminkaan kivetyllä, hirmuisesti tärisyttävällä maantiellä Suomen rajalta Pietariin. Kahdeksan vuotisena pääsin vielä etemmäksi. Äitiäni oli jo kauan haluttanut käydä ulkomailla; isäni sen viimein lupasikin, mutta eronhetkellä voitti äidinrakkaus uteliaisuuden. Hän ei voinut erota pienoisistansa. Ei auttanut siis muu, kuin pistää vanhin niistä, allekirjoitettu, pussiin ja viedä mukaan. Se oli kesällä 1843. Minä kävin silloin Englannissa, matkustin Rheinjokea myöten Sveitsiin, sieltä Itävaltaan ja Elbevirtaa myöten Hampuriin, josta Lyybekin kautta kotiin. Ettei se matka varsin vaikutuksettansa ollut, näyttää se, että minulla vieläkin on selvänä kuvana muistissani moni paikka, jonka silloin näin, niinkuin myöhemmin tehty vertailu on minulle todistanut.

Seuraavana keväänä vanhempani kokonaan muuttivat Suomeen, sillä äitini terveys ei koskaan ollut hyvä Pietarissa. Isäni erosi tehtaasta ja osti Kiiskilän apeltaan. Ukon aikana oli Kiiskilä, kumminkin kesällä, aina ollut täynnä vieraita. Kaikellaiset ihmiset, erittäin taideniekat poikkesivat vieraanvaraiseen taloon ja oleskelivat usein viikkokausia yhtämittaa. Kiiskilässä on avara, kaunis puisto, noin 3-4 virstaa ympärimitaten, jonka läpi oli teitä raivattu ja johonka oli sopiviin paikkoihin penkkejä istutettu, huvimajoja rakennettu. Sinne hajosivat aina aamusilla vieraat, mikä marjoja tai sieniä poimimaan, mikä

lukemaan tai juttelemaan. Kello 1 soitettiin sitten kahdenkertaisen asuinhuoneen kalterilta torveen tai laukaistiin yksi niistä pienistä tykeistä, jotka vallilla huoneen edustalla seisoivat, ja kutsuttiin karkulaiset jälleen kokoon. Lähin osa puistoa oli laitettu kukkasmaaksi, jossa rokokooajan aistin mukaan useat puut ja pensaat olivat karsitut palleroin, lohikäärmeitten y.m. muotoisiksi. Myös seisojia siellä täällä puisia kuvia. Vieraisissa oli varsinkin usein musiikkitaitureita, jotka yhdessä talon omaiden ja Viipurin musiikin harrastajain kanssa soittivat duetteja, kvartetteja, jopa suurempiakin kappaleita. Ukko Dannenberg, joka itsekin muistaakseni violoncellon soitti, oli suurella huolella kasvattanut äitini taitavaksi pianonsoittajaksi ja hankkinut kokonaista orkesteria varten tarpeelliset soittokalut. Tämän ohessa oli ukko myös harras kaikenlaisiin käsitöihin. Viipurin siihen aikaan hyvin iloisein maskeraateihin esim. toimitti hän usein kokonaisia naamusjoukkoja, joiden vaatteen, niinkuin myös muut tarpeet: elävään päätä, pyörillä olevat veneet y.m. suureksi osaksi Kiiskilässä sepitettiin. Siellä oli hänellä myös pari kamaria täynnä sähkökoneita y.m., ja yritteli hän yhteen aikaan "perpetuum mobilea" eli ikiliikkujaa keksiä.

Äitini ei ole täyttä 17 vuotta vanhempi minua; se luultavasti on ollut syynä ruumiinheikkouteeni. Erittäin ensimmäisen lapsuuteni aika ei ollut hauska, koska yhä täytyi kivulloisuuden tähden pysyä kotona ja ikävällä katsella ulos ikkunasta, kuinka muut kumppanit leikkivät ulkona. Minä sen kautta opin enemmän itsekseni leikkimään ja miettimään. Näin olin tullut 11 vuoden vanhaksi. Aika oli nyt ruveta koulua ajattelemaan. Luonnollisinta olisi ollut lähettää minut Pietariin johonkuhun saksalaiseen kouluun; mutta vanhemmat eivät hennoneet minusta erota. He päättivät siis lähettää minut veljeni kanssa Viipuriin äitini sisaren luokse, jonka mies oli lehtorina Viipurin kymnaasissa. Siellä valmistettiin meitä kaksi vuotta tähän oppilaitokseen. Sitä varten piti nyt oppia uusi kieli, josta ei ollut meillä siihen saakka ollut paljon aavistustakaan, että se oli olemassa, nimittäin ruotsi. Koko sen seudun herrasväessä oli näet saksa yksinvaltainen. Yhtenä kesänä vaan oli lähiseutuun ilmautunut virkamiesperhe Viipurista (sittemmin senaattori Trappin), jonka lapset ihmeeksemme eivät meidän puhettamme ymmärtäneet enempää kuin me heidän. Me huomasimme kuitenkin pian, että oli kumpaisillakin yhteinen välityksen välikappale, suomenkieli, ja sitä me sitten käytimmekin yhteen sattuessamme.

Ruotsi tuli nyt neljänneksi opetuskieleksi. Ensiksi oli tietysti äiti opettanut minua saksaksi lukemaan; sitten otettiin Pietarista eräs siellä olevan yliopiston ylioppilas, joka opetti venäjäksi. Sen jälkeen saimme ranskalaisen "kuvernöörin", joka kaksi vuotta muustakin opetuksesta piti huolen — omalla kielellään. Tästä tietysti taivui oikeiksi Baabelin tornin rakentajiksi. Koulunkäyntini ajalla puhuttiin vanhempieni kodissa joka päivä viittä kieltä: saksaa vanhempaimme sekä kolmen vanhimman lapsen kesken, ranskaa toisen sisaremmen, venäjää nuorimman kanssa ja palvelusväelle ruotsia ja suomea.

V. 1848 tulin näin Viipurin kymnaasiin yhdistetyn alkeis-opiston kolmannelle luokalle. Senaikuisen alinomaisen "opin saunan" avulla suoritettiin kurssini luokka vuodessa, siksi kun v. 1853 pääsin ylioppilaaksi. Koulunkäynti Viipurissa ratkaisevasti teki minusta Suomen miehen. Siihen vaikutti niin hyvin kumppaleissa vallitseva henki, kuin myös useampain opettajain, varsinkin K.V. Ahrenbergin,[1] K.H. Ståhlbergin ja K.H.J. Ignatius'en palava isänmaan-rakkaus. Erittäinkin ensinmainittu osoitti minulle erinomaista ystävyyttä ja koki kaikella tavalla johtaa ajatuksiani ja tunteitani siinä asiassa. Samaan suuntaan vaikutti niinkään lehtori J.G. Fabritius, se sukulainen, jonka luona me asuimme. Vänrikki Stoolin tarinat, jotka häneltä sain, olivat ensimmäinen runollinen teos, jonka muistan lukeneeni. Sitten ahmasin muutkin Runebergin runoelmat, sen jälkeen tutustuin ruotsalaiseen kirjallisuuteen (Franzéniin, Tegnériin y.m.), jota vastoin saksalainen runous (Schiller ja Körner poisluettuna) jäi myöhemmäksi. En saa myös suinkaan tässä unhoittaa lehtori Fabritius'en sisarta, Amalia Fabritiusta (sittemmin kuollut Polvijärven kappalaisen Erikssonin vaimona), joka runollinen, monilahjainen, isänmaallinen nainen aina kertoi minulle syntymäseutunsa Pohjois-Karjalan kauneudesta, sen kansan jaloudesta, ja auttoi minua Kalevalan käsityksessä.

Ylimalkain oli tuo vaikutus, sen ajan tavan mukaan, kuitenkin hengeltään puoleksi, kieleltään kokonaan ruotsalainen. Rakkaus omaan maahan, omaan kansaan oli pikemmin rakkautta johonkuhun menneeseen, kadonneeseen, kuolleeseen, — rakasta muistoa olleesta paremmasta Ruotsin ajasta, jonka vielä säilyneet jäännökset olivat kalliit. Mitä kieleen tulee, ei ruotsinkielen yhteensopimattomuus tosikansallisen edistyksen kanssa ollut vielä selvinnyt. Minusta tuli koulussa täysi ruotsalainen, kaikissa ajatuksissani, tunteissani. Tällä kielellä syntyivät näinä aikoina myös minun ensimmäiset runokokeeni.

Yhtähyvin ilmautui jo silloin koulunuorisossa yksi ja toinen todellinen suomalaisuuden itu. Meissä oli, varsinkin pari vuotta vanhemman Kaarlo Slöörin[2] vaikutuksen kautta, syntynyt jokseenkin vilkas kirjallinen harrastus. Kolme, neljä sanomalehteä toimitettiin; myös perustettiin Kirjallisuusseura,[3] joka toimissaan tuli niin pitkälle, että hankki itselleen sinetin ja sitten sen jättiläisponnistuksen jälkeen on levähtänyt tähän hetkeen saakka. Yhdessä näistä sanomalehdistä, jota Slöör toimitti, alkoi ylimalkain ruotsalaisen tekstin seassa välistä ilmautua joku suomalainenkin runokappale (Slöörillä oli ollut herätyksenä Hannikaisen Kanava). Myös sisälsi se muistaakseni joskus suomenkielen viljelemiseen kehoittavia kirjoituksia. Minuun nämät kehoitukset syvemmin vaikuttivat kuin, sen verran mitä tiedän,

keneenkään muuhun koulutovereistani. Minä rupesin hartaasti käyttämään hyväkseni suomenkielen opetusta koulussa; olinpa ainoa luokallani, joka siihen kuuluvat läksyt luin, sillä muut osasivat kieltä käytännöllisesti paljon paremmin, niin että ilman lukemattakin kutakuinkin saattoivat päästä läpi. Suomenkielen oppiminen siihen aikaan ei ollut leikin asia, kun esim. oli olemassa ainoasti alkupuoli Europaeus'en ruotsalais-suomalaisista sanakirjaa, niin että löytääkseen kutakuinkin sopivia suomalaisia sanoja, piti ponnistaa kaikkea kekseliäisyyttänsä, ja keksiä edes A-L alkavia synonyymejä. Tähän aikaan myös rupesin lukemaan Kalevalaa laajemmalla, kuin mitä koulukurssiin kuului, ja yllämainitun neiti Fabritius'en avulla laittamaan Kalevalassa löytyvien outojen sanojen luetteloa.

Niinkuin yllä kerroin, olin lapsena kovasti kivulloinen. Minun ruumiini vahvistui kuitenkin suuresti koulun ajalla, etenkin raittiin elomme kautta kesällä ja lupa-aikoina talvellakin. Me olimme koko päiväkaudet metsässä marjassa tai sienessä tai muussa askareessa. Myöhemmin vaihtuivat nämät huvitukset purjeretkiin merellä. Tavallisesti ei meitä nähty ennen päivällistä, kun kerran olimme satamasta ulos kiitäneet; usein oli eväs muassa, tuhkassa paistettavia perunoita ja vartaassa paistettavaa lihaa, ja silloin palasimme saaristosta vasta illan hämärtäissä. Tietysti ei laiminlyöty uimista, vaan polskaroiitiin, sukellettiin joka salmessa, niin että siihen taitoon jokseenkin hyvin harjaannuin ja välistä uin sangan leveäin selkään, kerran koko virstanmääräisen poikki. Talvella hiihdeltiin ahkerasti. Viimeisenä kouluvuoteni tuli tähän lisäksi metsästyks, joka siitä ajoin on ollut vaarallisin epäjumalani, mutta samassa paras terveyden vahvistaja, ruumiini virvoittaja.

V. 1853 lopetin kouluni ja pääsin sitten kesällä ensi kerran katsomaan tuota "luvattua maata", Savoia ja Pohjois-Karjalaa, joista niin kauan jo olin saanut mitä viehättävimmän kuvauksen mieleeni. Seuratun enoni perhettä matkustimme Savonlinnan kautta Rääkkylään, josta Fabritius oli kotoisin, oleskelimme siellä pari viikkoa (muun muassa sain tilaisuuden mahtavan talonpoikaispohatan häissä nähdä kansan elämää) ja kiersimme sitten Sortavalan ja Valamon kautta kotiin. Tavallisesti paljon kehuttuina esineitten näkö vaikuttaa ihastuksen laimistumista; mutta tässä ei niin tapahtunut. Päinvastoin oli minusta todellisuus, sekä luonnon että kansan, vielä lumoavampi kaikkia mielikuvitelmiäni.

Syksyllä tulin Helsinkiin ylioppilaaksi. Täällä ensimmäinen lukukauteni ei kuitenkaan ollut oikein hauska. Olin suuren osan sitä aikaa rintatautisena; mutta vielä enemmän vaikutti siihen se, että tuo siihen aikaan perin ruotsalainen Helsingin kaupunki minulle oli kovin outo. Vaikka kyllä koulussa olin niin ruotsalaistunut, tunsin kuitenkin täällä selvästi, että tuo suusuomalaisuus ei voinut minua tyydyttää. "Kaikki, tahi ei mitään!" on joka asiassa aina ollut tunteitteni ja ajatusteni perusteena. Näin myös tahdoin nyt kokonaan tulla suomalaiseksi. Suomenkielen oppimiseen rupesin siis täällä täydellä innolla, varsinaisten luonnontieteellisten lukujeni ohessa, sillä minä olin, lääkäriksi aikoen, luonnontieteellis-matemaattiseen tiedekuntaan antaunut. Tästä pääsuunnasta poikkeutti minut kahden vuoden kuluttua vaarallinen ja pitkäaikainen rintatauti, jonka nähtävästi olin saanut kemiallisen laboratorin myrkyllisten kaasujen kautta. Minun täytyi koko lukuvuosi 1855-56 kivulloisuuden tähden olla poissa yliopistosta kotona, ja kun syksyllä 1856 palasin Helsinkiin, salli isäni, joka muuten ei vaihtelemista voinut kärsiä, minun ruveta filoloogiksi.

Edellisenä kesänä olin terveyteni vahvistukseksi ollut lähetetty merille, kuitenkin niin, että joka maassa oli lupa viipyä joku aika. Täten näin uudestaan Pohjois-Saksan ja tutustuin myös vähäisen Pohjois-Englantiin, Skotlantiin ja Norjaan. Viimeksi vietin kuusi viikkoa yksinäisellä Helgolannin kalliosaarella, meressä kylpemisen tähden. Niinkuin arvata voipi, vaikutti tämä retki, ensimmäinen oma innoitukseksi, yhtä paljon hyvää henkiseksi kehikämiseksi, kuin ruumiini vahvistukseksi. Elähyttäväiset tavallansa olivat myös olleet edelliset sotavuodet, muun muassa sen kautta että saaristo isäni maatilan edustalla oli kesällä täynnä venäläistä nostoväkeä, jonka päälliköt olivat kaikki lukeneita, sivistyneitä ihmisiä.

Palattuani yliopistoon otin pääaineikseni historian sekä filosofian juuri nyt professoriksi tulleen Snellmanin johdon alla. Tietysti jatkoin myös suomalaisia lukujani ja rupesin nyt todentodella suomustamaan itseäni. Historiaa lukeissani, koetin aina päässäni kerrata luettua suomeksi, samoin kääntelin latinaa suomeksi. Tätä tehdessä piti alinomaan turvata sanakirjaan, niin huono suomalainen yhä vielä olin. Puhumiseen olisin myös mielelläni hakenut harjoitusta, vaan sitä ei siihen aikaan tuskin vielä ollut saatavissa. Niin sanottuina suomikiihkoistenkin seuroissa ei paljon koskaan kuulunut muuta kuin ruotsia. Muistan minä vielä, kuinka masentuneena palasin kotiin eräänä iltana, jonka olin viettänyt Ahlqvistin, Tikkasen, Polénin ja Salmelaisen kanssa ja jossa olin ottanut puheeksi, eikö jo olisi meidän aika ruveta suomea edes keskenämme viljelemään, vaan olin tullut nauretuksi ja erittäin viimeksimainitulta saanut pitkän selityksen sen tarpeettomuudesta ja ennenaikaisuudesta. Ainoasti Slöörin kanssa, Viipurissa 1856 tehdyn välipuheen johdosta, kävi puhe aina suomeksi.

Suomenkielen harjoittamisen tähden vietin kesäkauden 1857 Karjalassa, Kaavin pitäjässä; samoin koko syksyn 1858 ja alun vuotta 1859 Rautalammilla. Voitto ei tullut niin suureksi, kuin mitä ennalta olin toivonut; sillä edellisellä kerralla eksyimme (kolme ylioppilasta) aiotulta tieltämme pois hauskoihin herrasväen seuroihin, jälkimäisellä esti johonkin määrään toinen rinnakkaistarkoitus, nimittäin luku

filosofian kandidaatti-tutkintoa varten, joka nyt täällä erämaan hiljaisuudessa viimeinkin oli täydellä todella suoritettava. Kaikissa tapauksissa on kuitenkin suomenkielentaitoni, sen verran kuin sitä on, suureksi osaksi peräisin noista kolmesta olostakaan kansan keskellä. Kirjallisuutta siihen aikaan vielä oli liian vähän, että se olisi voinut olla suureksi avuksi, yksistään Salmelaisen toimittamat sadut ja tarinat poisluettuina, joita kääntelin ruotsiksi ja parin viikon kuluttua jälleen koetin suomentaa.

V. 1860 suoritin kandidaatti-tutkintoni ja vihittiin samana keväänä maisteriksi. Sen jälkeisenä kesänä matkustin taas minulle niin rakkaassa Savossa ja Karjalassa, tutustuen nyt myös jälkimäisen pohjoispäähän, Lieksaan ja Nurmekseen. Sitä vastoin jäi aiottu retki Venäjän puolelle, Repolaan, valitettavasti kesken.

Syksyllä tuli painosta ensimmäinen kokoelma runojani, sisältävä muun muassa *Kuun tarinoita*, yhdessä Slöörin runoelmain kanssa (Mansikoita ja Mustikoita nimisen kalenterin toisessa vihossa). Ylioppilaaksi tultuani olin päättänyt laata runoilusta, siksi kunnes voisin tehdä sen suomeksi. Siihen kului kuitenkin useampia vuosia, ennenkuin olin tarpeeksi suomistunut. Ensimmäinen suomalainen runokokeeni on talvelta 1856.

(Helsingissä) 20 p. syyskuuta 1853.

Rakas äiti.

Samaan aikaan kun saat tämän kirjeen, olen ehkä menossa varakansleri Nordenstamin luo näyttääkseni itseäni täysissä tamineissani, miekka vyöllä ja kolmimasto päässä. Sillä useamman päiväisen prässäyksen jälkeen hyväksyttiin meidät vihdoinkin eilen. Tutkinnon alussa oli meidän parvessamme kuusi toivorikasta nuorukaista, yksi joukosta livahti kuitenkin heti tiehensä huomattessaan, että häneltä alkoi käydä huonosti; toinen kesti tosin loppuun saakka, mutta sai reput. Ainoastaan me neljä viipurilaista löysimme armon tutkijan silmissä. Kun tutkinnot olivat loppuun suoritetut, täytyi meidän odottaa vielä puoli tuntia päätöstä, mikä oli kovin tuskallista. Aivan levollisia me emme olleet, sillä vaikka me olimme ehkä vielä paremmin selvillä asioista kuin tutkinnossa Viipurissa, niin nolostuimme välistä siinä määrin, etteivät vastaukset oikein hyvin sujuneet. Tutkijat olivat kuitenkin tyytyväisiä, ja vähin äänimäärä, mikä tuli meidän ryhmämme osaksi, oli 23.

Mutta nyt tahdon kertoa jotain matkastammekin. Alussa, niinkauankuin me ajoimme tuttujen seutujen halki, olin kovin alakuloisella mielellä. Mutta niinpiankuin ne olivat jääneet taaksemme, kiinnitti kaikki uusi, minkä edessäni näin, siinä määrin huomiotani, että vähitellen tulin oikein iloiselle mielelle. Niinpä me ajoimme entisen Ahrenbergin tilan sekä Harjun ohi, joista edellinen sijaitsee erittäin kauniilla paikalla. Haminassa me aterioimme ensi kertaa, ja tulimme vielä siksi hyvissä ajoin Korkeakoskelle, että näimme putouksen päivän valossa. Suoraan sanoen, olin kuvaillut mielessäni sitä suuremmoisemmaksi. Keväisin se kuuluu muuten olevan paljoa voimakkaampi. Sydänyön aikana saavuimme Loviisaan. Seuraavana aamuna matkustimme Porvooseen. Vihdoin kello puoli kuusi illalla tulimme perille. Seuraavana päivänä kävin ilmoittautumassa rehtorille ja sitten tutkintoon, ja olen nyt Jumalan avulla ylioppilas. Lyyry prameilee jo lakissani, mutta vasta torstaina saan täydet tamineet.

Sunnuntaina olimme professori Nordmannin[4] luona, joka otti meidät hyvin ystävällisesti vastaan. Myös Arpen[5] olemme tavanneet, ja hän miellytti suuresti isää; minä tunsin hänet jo ennestään.

Jää hyvästi, oma, rakas äiti, tervehdi isovanhempia sekä kaikkia ystäviäni, joita satut näkemään ja suutele puolestani rakkaita siskoja.

Sinun *Julius*.

26 syyskuuta 1853.

Rakkaat vanhemmat.

Sain tänään äidin kirjeen ja kiiruhdan vastaamaan. Sillä koska työni ei vielä ole säännöllisessä kulussa, on minulla ollut liiaksi aikaa aprikoimiseen. Usein olen ollut alakuloisella mielellä; varsinkin sunnuntai-iltana tunsin itseni kovin yksinäiseksi. Siksi pä tekee mieleni kirjoittaa teille voidakseni ainakin ajatuksissani olla luonanne.

Tänään kävin ensi kertaa professori Arpen luennolla; huomenna alkaa professori Nordmann. Heitä molempia aion aluksi kuunnella; sillä prof. Arppe arveli, etten ennättäisi kuunnella sen useampia, koska itse aineet ovat minulle aivan oudot. Nordmannin luona tulen kai hyvin usein olemaan niinpiankuin Arthur[6] palaa kotiin Lapista. Iloitsen suuresti saadessani tutustua häneen, sillä varmaankin meillä on paljon mielenkiintoista kerrottavana toisillemme.

Pari päivää sitten olin jälleen kutsuissa. Mutta ne olivat aivan siivot. Ylioppilaskunnan parhaat laulajat olivat kutsutut, ja sen vuoksi oli se pikemmin soitannollinen illanvietto kuin juomaseura.

Perjantaina olin täydessä juhlapuvussa Nordenstamin luona; hän oli hyvin kohtelias, varsinkin sen jälkeen kun hän kuuli, että olin saanut 33 ääntä. Myöskin inspehtori Hjärne[7] oli erittäin ystävällinen; olihan se muuten aivan luonnollista, sillä minussa, s.o. minun univormussani ei ollut vähintäkään moitteen syytä.

Lauvantaina oli inskriptioni. Rehtori piti kauniin puheen; sitten menimme kirkkoon, jossa eräs professoreista saarnasi.

Sunnuntai-aamuna kävin Viaporissa. Se on jättiläismäinen ja suurenmoinen laite, mutta mieltä kauhistuttaa nähdessä nuo muurit ja synkät, surulliset asunnot. Hirveätä olisi varmaankin asua siellä.

Kaunis ilma näyttää nyt loppuneen, niin että tuskinpa enää tänä vuonna voin tehdä huviretkiä. Sitä ahkerammin aion käyttää aikaani lukuihin.

Muutamia asioita, joita tarvitsisin täällä, pyydän teitä lähettämään minulle, nimittäin:

Nilssonin Faunan.
Renvallin suomalaisen sanakirjan.
Bergrothin fysiikan.

Voikaa hyvin, rakkaat vanhemmat. Tervehtikää isovanhempia oikein sydämellisesti teidän teitä rakastavalta *Juliukseltanne*.

8 p. lokakuuta 1853.

Rakkaat vanhemmat.

Varmaankin teitä ihmetytti viimeinen valittava kirjeeni. Älkää käsittäkö sitä kuitenkaan aivan sananmukaisesti, sillä olin hyvin alakuloisella mielellä. Minun täytyi pahoinvoinnin vuoksi pysytellä pari päivää sisällä ja tunsin itseni työttömänä ollessani kovin yksinäiseksi. Mutta nyt, kun olen taas hyvissä voimissa ja voin käydä luennoilla, olen taaskin iloinen ja reippaalla mielellä, eikä koti-ikävä vaivaa minua yhtä suurella määrällä. Älkää kuitenkaan luulko, että silti olisin unohtanut teidät. Ainoa erotus on se, että ajattelen ilolla kotiinpaluuta, sen sijaan että aikaisemmin vain surin sitä, mitä minulla ennen oli ollut.

Vähitellen tutustun täällä sekä ihmisiin että oloihin. Olen tehnyt useita tuttavuuksia, muun muassa maalari M. v. Wrightin, joka maalaa niin kauniisti suomalaisia lintuja. Hän on samalla hoitajana eräässä museossa, jota hän näytti minulle. Hän pyysi, että toisin hänelle kaikki harvinaiset linnut, joita saan ammutuksi. Museon vahtimestari opettaa minua täyttämään eläimiä. Wrightin johdolla jatkan piirustusta.

Toinen tuttava, joka on minulle hyvin mieleinen, on eräs nuori Niclander[8], ahkerimpia ylioppilaita tiedekunnassani, joka on varsinkin luonnontieteestä huvitettu. Hän alkoi viime vuonna koota kovakuoriaisia; hänen kokoelmansa on jo varsin suuri, ja minä aion rikastuttaa sitä kaikin tavoin.

Niclanderin pääaine on kasvitiede. Hänellä on hyvin runsas kasvio.

Eräaseen toiseenkin hyönteisystävään olen tutustunut, nimittäin nuoreen parooni Hisingeriin.[9] Hän on tosin valinnut toisen ryhmän, nimittäin karpäset kokoiluhalunsa esineeksi, mutta hänellä on myöskin suuri kokoelma brasilialaisia kovakuoriaisia.

Eräaseen uuteen perheeseen olen myöskin päässyt lehtori Ahrenbergin suosituksen välityksellä olen näet tutustunut Forssmanin[10] perheeseen.

Eilen oli meidän tiedekunnallamme kokous. Päätettiin, että joka kokouspäivä, s.o. joka perjantai, joku jäsenistä pitää tieteellisen esitelmän, ja sitä paitsi perustetaan sanomalehti.

Kymmenen vanhinta valittiin vastaaviksi toimittajiksi. Jokainen voi kirjoittaa lehteen.

Niinkuin näette, kuluu aika työn ja virkistykseen vaihdellessa; elämä on sekä hauskaa että hyödyllistä samalla.

Voikaa oikein hyvin, rakkaat vanhemmat! Tervehtikää kaikkia (älkää unohtako palvelijoita) teidän *Juliukseltanne*.

12 p. lokakuuta 1853.

Rakkaat vanhemmat.

Voitte kai kuvaila mielessäanne, miten iloiseksi tulin saadessani niin monta kirjettä yhtä aikaa. Sydämestäni kiitän kaikkia, jotka tuottivat minulle tämän ilon.

Alan jo vähitellen hiukan kotiutua täällä. Työt lisääntyvät ja järjestyvät, niin ettei alakuloisiin ajatuksiin jää aikaa. Ehkäpä teitä huvittaa tietää, miten aikani kuluu; tällainen on lukujärjestykseni:

Maanantai Tiistai Keskiviikko Torstai Perjantai Lauantai

9-10 Prof. Arppe — Arppe Arppe —
Arppe

10-11 — — Arpen — — Nordmananin
kertausta kertausta

11-12 Prof. Nordmann — Nordmann Nordmann —
Nordmann

12-1 Prof. Schultén Piirustusta Schultén Schultén Piirustusta
Schultén

Jokainen professori pitää neljä julkista luentoa viikossa ja kerran kertausta; s.o. koko viikon luentojen kuulustelun. Iltapuolisin minulla ei ole luentoja. Silloin kirjoitan puhtaaksi luentovihkoni ja luen kirjoistani eteenpäin sitä, mitä professori kulloinkin on luennoinut. Keskiviikkoisin ja lauantaisin käyn tästä lähin 4-6 museossa oppimassa eläinten täyttämistä. Myöhemmin, kun olemme päässeet pitemmälle kemiassa, alotan käytännölliset työni. Niitä on joka päivä tehtävä 4-7:ään. Ennen marraskuun puoliväliä tuskin alotan kuitenkaan.

Tähän saakka olen kaikki illat ollut kotona. Mutta minun täytyy kaiken mokommin nyt aika ajoin ruveta käymään eräässä perheessä, jolle olen saanut suosituksen; muuten he voisivat luulla, etten välitä koko tuttavuudesta.

Äiti kulta, lähetän tässä sinulle pienen huoneeni asemakaavan [asui ensimmäisen lukuvuoden professori Arpen luona], jota halusit, ja jotta näkisit, että olen tullut järjestyksellisemmäksi, niin tahdon vastata tarkasti kaikkiin kysymyksiisi.

Siis: tuuletusikkunaa ei ole, ergo huoneessa ei tuuloteta. Minä jätän kuitenkin joskus oven saliin auki päästääkseen raitista ilmaa huoneeseen. Lattia on puuta ilman minkäänlaista värihienostusta; kuitenkin on mattoja vuoteen ja pöydän edessä. Vuodevaatteita vaihdetaan joka toinen viikko; mutta milloin pyykkiä pestään, on hyvinkin arvoituksellista, sillä mitään määräaikaa ei näytä olevan. Siitä ei ole kuitenkaan mitään vastusta, sillä professorinrouva on sanonut, että jos jotain tarvitsen, voidaan se pestä keittiössä. Nyt luullakseni ovat kaikki kysymykset kunnolla vastatut ja minun maineeni järjestystä rakastavana ihmisenä pelastettu.

Nyt minun ikävä kyllä täytyy siirtyä toiseen aineeseen, mikä on kaikkein tavallisimpia ylioppilaiden kirjeissä, nimittäin rahanpuute. Teidän ei pidä kuitenkaan luulla, että olisin kuluttanut kaiken sen, mitä sain mukaani. Minun on täytynyt yksityiskassastani maksaa koko joukon menoja, jotka eivät oikeastaan sille kuulu ja jotka suorastaan ovat saattaneet minut häviön partaalle. Siksi pyydän sinua, rakas isä, armollisin katsein tarkastamaan mukanaseuraavaa laskua ja täyttämään jälleen kukkaroni.

Voikaa hyvin, rakkaat vanhempani, suudelkaa rakkaita siskoja puolestani.

Teidän *Julius*.

26 p. lokakuuta 1853.

Oma rakas äiti.

Sydämellinen kiitos pitkästä kirjeestäsi. Minusta tuntui, lukiessani sinun toivotuksiasi, ikäänkuin mielikuvitukseni olisi loihittanut eteeni kangastuksia tuhansine kaukaisine kuvineen, jotka niin usein liitävät silmiäni ohitse. Luonnontutkijana saada matkustaa vieraissa maanosissa on aina ollut hartain ja salainen toiveeni, — jota en kuitenkaan ole uskaltanut ilmi tuoda, koska pelkäsin teitä, rakkaat vanhempani, surettavani, jos tunnustaisin haluni palavan niin kauaksi kotoa. Mutta kun sinä, rakas äiti, toivot samaa kuin minäkin, ja isä luultavasti ei myöskään ole sitä vastaan, niin voinen ilmaista myös haluni.

Ehkäpä tämän tuuman toteuttaminen ei olekaan niin kaukainen kuin sinä luulet. Parin vuoden kuluttua lähetetään luultavasti taaskin retkikunta Lappiin. Silloin voin jo olla maisteri ja liittyä siihen.

Olen tutustunut täällä erääseen mieheen, joka on oleskellut kolme vuotta venäläis-amerikkalaisissa siirtoloissa ja tuonut mukanaan kaikenlaisia kokoelmia. Minä autan häntä purkamaan hänen hyönteislaatoitansa, puhdistamaan hyönteisiä ja panemaan ne neuloille. Siitä hyvästä saan 150-200 eri kovakuoriaislajia Sitkasta, Kaliforniasta, Ochotskista ja Sandwichs-saarilta. Hänellä on sitä paitsi simpukoita, nilviäisiä, lintuja, yleensä kaikenlaista tavaraa. Enimmäkseen hän on työskennellyt mineralogian alalla ja tuonut mukanaan myöskin eri kivilajeja. Hän on herättänyt minussa halun koota ja siihen minä ryhdyn ensi kesänä.

Ilma on täällä suorastaan inhottava. Joka päivä niin paksua sumua, ettei näe selvästi 30 askeleen päähän. Onkohan tänä syksynä kaikkialla samaten, vai helsinkiläinen kuuluisa ilmanalako siihen on synnä?

Minun täytyy kuitenkin joka päivä kunnolla kävellä tässä ilmassa, sillä en siedä muuten paljoa istumista kirjoituspöydän ääressä.

Nyt täytyy minun kuitenkin lopettaa, sillä minulla ei ole aikaa kirjoittaa pitemmältä. Sinun pitää suoda anteeksi, vaikei kirjeeni olekaan yhtä pitkä kuin sinun omasi.

Voi hyvin, rakas äiti. Tervehdi kaikkia sydämellisesti.

Sinun *Julius*.

Suutele sisaria puolestani ja sano, etten tällä kertaa mitenkään ennätä heille kirjoittaa.

2 p. marraskuuta 1853.

Rakas isä.

Kiitos kirjeestäsi. Vastikään päätin vihdoinkin käydä visiiteillä, sillä tähän asti olen ollut liian laiska lähteäkseni iltasin huoneestani kosteaan, kylmään ilmaan huvituksen haussa.

Mutta kun viikko toisensa jälkeen kului ilmojen parantumatta, niin läksin kerran Borgströmeille[11] käymään. Siellä minut otettiin erittäin ystävällisesti vastaan ja ilta kului hyvin hauskasti. Mieliala olisi ollut vieläkin iloisempi, jollei talossa olisi ollut sairasta. Yhdellä nuoremmista pojista on näet selkäydintauti ja hänen elinvoimansa kuluu vähitellen loppuun.

Pari päivää sitten kävin myöskin Ascholinien[12] luona. Heillä ei tosin ollut yhtä paljon nuorisoa kuin Borgströmeillä, mutta siellä oli sittenkin erittäin hauska.

Nordmannin luona olen useasti käynyt. Professori näyttää olevan intresseerattu minusta. Minä pidän yhä enemmän tuosta hauskasta vanhuksesta. Hän kuuluu yleensä niihin professoreihin, joista pidetään paljon, sillä hän seurustelee enemmän kuin muut professorit ylioppilaiden kanssa.

Minulla on nykyään varsin paljon työtä. Olen lainannut kirjastosta Humboldtin kuvauksen Keski-Aasiasta, vaikka en vielä ole päässyt siinä hyvinkään pitkälle, sillä en voi uhrata paljon aikaa sen lukemiseen. Ensi alussa täällä en tiennyt lainkaan miten tappaa aikaani; nyt sitä vastoin toivoisin, että minulla olisi puolta enemmän aikaa käytettävänäni. Hyvin hitaasti edistyn eläinten täyttämistaidossani, mutta edistyn sittenkin. Nyt osaan jo toisen avutta kutakuinkin nylkeä elukan.

Samoin on piirustuksenkin laita. Olen saanut ensimmäisen piirustukseni, jäljennöksen eräästä päästä. Ääriivivat ovat jokseenkin onnistuneet, mutta varjostus, niinkuin tavallisesti on keinoa. Nyt olen alottanut piirtää erästä Wrightin lintua. Tänä lukukautena en aloita laboratoriotöitä, sillä: Qui trop embrasse, mal étreint. [Ken liiaksi tavoittaa, vähän kiinnittää]

Voi hyvin, rakas isä. Terveisiä äidille, siskoille ja kaikille muille rakkaillemme.

Sinun *Julius*.

Lauvantaina 5 p. marraskuuta 1853.

Rakkaat vanhemmat.

Miten iloitsenkaan siitä, että aika lähenemistään lähenee, jolloin pääsen täältä lähtemään palatakseni jälleen teidän luoksenne. Minä alan nyt jo laskea päiviä, jotka vielä ovat jäljellä, ja joka ilta

maatapannessani ajattelen: taaskin yksi päivä vähemmän.

Älkää kuitenkaan luulko, että minulla olisi koti-ikävä, niinkuin alussa. Ei, vaikkapa minun nyt sallittaisiin matkustaa, niin suoraan sanoen jäisin kernaammin tänne. Mutta kun oikea aika tulee, niin lähen sitä suuremmalla ilolla.

Aika kuluu monissa toimissani niin nopeasti, että minun täytyy alati ihmetellä, kun herätessäni aamulla taaskin kuulen kirkonkellojen soivan ja ilmaisevan, että on sunnuntai. Viime viikot ovat tosiaankin kuluneet kuin unessa. Siksi ei teidän tule ihmetellä, etten pidä aikana enkä minään jäljellä olevaa viittä viikkoa ja muutamia päiviä. Kunhan vain siksi saisimme kylliksi lunta, jotta hurja joukkomme helpommin voisi hajaantua yli koko maan. Toistaiseksi ei talvi kuitenkaan näytä tekevän tuloaan. Ilma on alati lämmintä, sumuista, sateista. Kerran oli sumu niin paksua, että kun tulin kotiin ja aioin asettaa kelloni kirkonkellon mukaan, kirkontorni oli kokonaan kadonnut, ja aluksi luulin, että olin vain uneksinut kirkontornin täällä olleenkaan.

Kaupunkimme on nykyään täynnä roistoväkeä. Koko rääveliläinen laivasto on näet sijoitettuna tänne. Herrat upseerit käyttäytyvät sangen siivottomasti. Vastikään sai rehtori kirjeen kreivi Armfeltilta, jossa tämä pyytää häntä varoittamaan ylioppilaita ryhtymästä tappeluihin näiden kanssa, koska siitä voisi olla vaikeita seurauksia koko yliopistolle. Ymmärrättehän te, miten surulliselta tuntuu, kun koko yliopiston etu, niin ehkäpä sen olemassaolokin! — riippuu muutamien päihtyneiden hurjistelijoiden käytöksestä. Sillä Jumalan kiitos, tavallisesti asian laita ei sittenkään ole niin paha kuin miltä näyttää. Ne, joita juomingit ja senkaltaiset raa'at huvitukset miellyttävät, ovat sittenkin vain poikkeuksia, joita toverit halveksivat ja säälivät. Ylioppilaiden keskuudessa vallitsee yleensä vakava henki, ja jos annettaisiin toveruushengen vapaasti kehittyä, niin siveellisyys ei siitä ainakaan kärsisi haittaa. Ennen vallitsi ankara siveyden laki kansakunnissa ja niillä oli oikeus erottaa joukostaan kunniaton toveri. Mutta nykyään, kun tuo oikeus on niiltä riistetty, koettavat ne vaikuttaa kirjoituksillaan viikkolehdistään.

Mutta jääkää nyt hyvästi, rakkaat vanhemmat, tervehtikää rakkaita omaisia. Teidän teitä rakastava

Julius.
(Stud. phys.-math.)

9 p. marraskuuta 1853.

Rakas äiti.

Et voi kuvailla mielessäsi, miten suuresti iloitsen jokaisesta kirjeestä, jonka saan kotoa. Joskin siinä suhteessa olen onnellisemmassa asemassa kuin useimmat tovereistani, jotka monasti vain kerran kuukaudessa saavat tietoja omaisistaan, niin en usko sittenkään, että kellekään heistä kirje tuottaa niin paljon iloa kuin minulle. Joka kerta sykkii sydämeni kiihkeämmin, kun astun postikonttorin portaita ylös, ja kun minulla siellä on kirje, niin on pääni ilosta melkein pyörällä.

Vieraskäyntejä olen jatkanut. Sunnuntaina olin näet Forssmaneilla, joille Ahrenberg oli antanut suosituksen. Heillä vietin erittäin hauskan illan. Paitsi poikaa, ylioppilasta, jonka tunsin jo ennakoita, oli talossa neljä miellyttävää tytärtä, joista kuitenkin vain nuorin on sievän näköinen, ja vanha äiti, joka miellytti minua suuresti. Hän muistutti niin ihmeesti rakasta isoäitiä, että olisin voinut käydä hänen kaulaansa. Nuorisoa hän kohtelee samalla herttaisella tavalla kuin isoäitikin ja näyttää olevan koko maailman ystävä samoin kuin meidän mummommeikin. Kaikki ylioppilaat, jotka vuosikausien kuluessa ovat kuuluneet viipurilaiseen kansakuntaan, ovat olleet tuttuja talossa.

Tyttäret valittivat kaiken katoavaisuutta. Niinpiankuin joku ylioppilas oli muutamia vuosia käynyt heillä ja perhe oli oikein tutustunut häneen, täytyi hänen lähteä, ja uudet polvet astuivat sijaan ja katosivat jälleen tehdäkseen tilaa vieläkin nuoremmille. Sellainen on nyt kerta kaikkiaan maailman meno. "Adé! Adé! Adé! Ach Scheiden und Meiden thut weh!"

Yleensä näyttävät ylioppilaat ja naiset olevan erittäin hyvissä väleissä. Jos missä ylioppilaita panetellaan, niin kaikki naiset pitävät heti heidän puoliaan. Enpä usko, että ylioppilaat vihaavat Nordenstamia yhtä kiihkeästi kuin naiset.

Enpä tiedä miten Helsingin kävisikään ilman ylioppilaita. Ilman ylioppilaita ei voida panna toimeen tanssiaisia, konsertteja, ei yleensä yhtään mitään.

Niinkuin näet, rakas äiti, olemme me siis hyvin tärkeitä henkilöitä, välttämätön paha. Varokoon itseään ken uskaltaa meitä vahingoittaa!!!

Borgströmeillä tuskin enää tänä lukukautena käyn, sillä yksi heidän nuoremmista pojistaan kuoli äskettäin.

Pian täälläkin alkavat tanssitilaisuudet, mutta minä en aio niissä käydä. Sillä koska ei minulla kuitenkaan olisi niissä kovinkaan monta tuttavaa, niin niiden tuottama huvi olisi myös varsin pieni. Sitäpaitsi opinnot vievät sangen paljon aikaa.

Ilma on täällä niin hirvittävän huono, että tuskin tekee mieli ovesta ulos mennä. Sataa lunta ja vettä vuorotellen, ja ikuiset myrskyt pahentavat vielä asiaa. Luulenpa että saan kiittää kaulaan saakka napitettua univormuani ja paksua viittaani siitä, etten joka hetki vilustu.

Nyt on vielä viisi viikkoa siihen kunnes palaan taas kotiin. Siihen saakka voi hyvin, rakas äiti ja sano kaikille terveiseni.

Sinun *Julius*

Ole hyvä, sano myös minulta joka kerta terveisiä palvelijoille, jotka varmaankin ovat siitä hyvillään.

15 p. marraskuuta 1853.

Rakas isä.

Kiitos kirjeestäsi, joka vapautti minut suuresta huolesta. Pelkäsin näet, että äiti olisi pelästyksen johdosta tullut huonovointiseksi, ja kun en kokonaiseen viikkoon saanut mitään tietoja, olin lopulta hyvinkin levoton. Sitä hauskempi oli kuulla, ettei tuosta tapauksesta ollut sen pahempia seurauksia.

Olen tällä lukukaudella suorittanut jo pikkuteologian tutkinnon professori Lillelle.[13] Sen lisäksi aion suorittaa myöskin latinan kirjoituksen pro exercition, jotta minulla myöhemmin olisi vapaammat kädet.

Sunnuntaina olin ensi kertaa teatterissa täällä. Teatteritalo on hiukan suurempi kuin Viipurin teatteri ja minun mielestäni kauniimpi ja tarkoituksenmukaisempi, varsinkin valoisampi. Nykyään ei näytellä kuitenkaan mitään uutta, josta olisi kunniaa pääkaupungille — ja runottarien asuinsijalle. Esitettiin kaksi ilveilyä, joista toinen ei ollut minkään arvoinen ja näyteltiin huonosti, sitä vastoin toinen "1846 ja 1946" oli varsin soma. Siinä esiintyy näet eräs vanha professori Bautastenius, joka on muinaistutkija ja kerää kaikenlaista vanhaa. Kaivaessaan muinaismuistoja hän vapauttaa sattumalta totuuden jumalattaren, joka on vangittuna maan sisään. Jumalatar sallii professorin toivoa jotakin. Tämä toivoo sadan vuoden päästä pääsevänsä haudastaan saadakseen nähdä onko hänen nimensä tullut kuolemattomaksi. Hänen toiveensa täyttyy ja hän nousee haudasta vuonna 1946, jolloin kaikki on aivan takaperoista. Hän kyselee jokaiselta, tuntevatko he professori Bautasteniusta. Tunnen kyllä, vastaa eräskin, se on kai samainen, joka museossa seisoo täytettynä dromedaarin vieressä, jne. Minä nauroin aivan äärettömästi.

Tänä iltana on Arpeilla kutsut, joihin melkein kaikki tämän tiedekunnan jäsenet ovat kutsutut. Mutta minun täytyy nyt lopettaa. Voi hyvin, rakas isä. Terveisiä kaikille.

Sinun *Julius*.

17 p. marraskuuta 1853.

Rakkaat vanhemmat.

Lupaukseni mukaan kirjoitan tänään jälleen. Toissapäivänä vietimme täällä erittäin hauskan illan. Professori Arppe oli kutsunut kaikki tiedekunnan professorit sekä noin 40 tiedekuntaan kuuluvaa ylioppilasta luokseen. Laulettiin, pidettiin puheita, juotiin veljenmaljoja, jne. Ylioppilaiden parissa on paljon ja hyviä laulajia, niin että mielihyvällä heitä kuuntelee. Minussa on sen vuoksi herännyt suuri halu ottaa heidän lauluunsa osaa. Eräs toveri, jolle tästä puhuin, arveli, että se kävisi kylläkin laatuun. Sillä vaikka minulla ei ole paljon ääntä, niin on korvani jokseenkin tarkka, eikä kuorossa ole kovin vaarallista, vaikka joukkoon joskus sattuisi vääräkin ääni. Pääasia vain olisi, että saisin olla mukana.

Omituista miten tuollaisissa kesteissä uusia veljiä syntyy kuin sieniä sateella. Viini sen vaikuttaa. Minä en juonut sen vähemmän kuin 12 kanssa veljenmaljaa. Kaikkiaan tunnen kaupungissa olevista 410:stä ylioppilaasta jo 74, ja niistä olen 60:n kanssa lähemmin tuttu.

Professori Arppe oli juhlaa varten lainannut yliopiston kirjastosta useita loistoteoksia, joita me katselimme. Varsinkin eräs kuvateos Chilestä oli erinomaisen kaunis komeine vaskipiirroksineen. En voinut kyllikseni ihailia noita erinomaisia eläin- ja kasvimuotoja.

Myöskin oli näiden joukossa teos Tynneltä valtamereltä. Kuvien parissa oli paljon maisemiakin. Tuhansittain saaria, joiden rehevä kasvullisuus on mahdollinen vain trooppillisen auringon alla. Ah, jospa

itse kerran saisin nähdä Etelämeren ihmeitä. Vaikka kukapa tietää ehkä kaipaisin palmujen varjossa meidän ikivihreitä kuusiamme ja kimaltelevaa talvista huurretta koivujemme oksilla. Ei mikään vedä sentään vertoja pohjolle. Meilläkin on järvisämme tuhansia saaria. Ja vaikkapa meidän kesämme onkin lyhyt, niin on meillä sen sijaan talvi, jota ei sovi halveksia, paljoo parempi kuin tuollainen turhanpäinen lumeton ja jäätön talvi kuin Saksassa.

Mutta koska nyt puhun jäästä ja lumesta, niin juolahtaa mieleeni, etten ole vielä vastannut mitään tohtori Holstiuksen[14] ystävälliseen tarjoumukseen. En tiedä, voinko käyttää sitä hyväkseni, koska olen jo luvannut matkustaa yhdessä erään toisen kanssa. Vaan siinä tapauksessa se kävisi päinsä, että meitä voisi ajaa samassa reessä kolme kappaletta. — Luennot loppuvat 7 p. joulukuuta; sitten alkavat tutkinnot, ja niinpiankuin olen suorittanut pro exercition, matkustan täältä.

Voikaa hyvin, rakkaat vanhemmat. Terveisiä kaikille. Teitä hellästi rakastava *Julius*.

22 p. marraskuuta 1853.

Rakkaat vanhemmat.

Miten iloitsenkaan, että lähtöpäivä jo lähenee! Nyt on enää kolme viikkoa jäljellä ja sitten — sitten olen taas teidän luonanne. Älkää kuitenkaan luulko, etten olisi tyytyväinen nykyiseen elämään. Ei, niin ei ole lainkaan laita; jollei ilmanala olisi niin inhottava, niin olisi Helsinki minusta kaikkein mieluisin olinpaikka. Mutta onhan se luonnollista, että kun ensi kertaa näin kauan olen ollut poissa kotoa, kernaasti palaan sinne takaisin.

Toivottavasti siksi tulee kunnollinen keli. Täällä on tosin jo pari kertaa satanut lunta, mutta lumi on heti taas sulanut. Eilen oli pakkaneen, ja tänään pyryää varsin lujasti. Kunpa tämä lumi pysyisi maassa. Miten ihanaa olisi saada ajaa reellä kotiin.

Sunnuntaina ylioppilaat panivat toimeen näytöksen. Sisäänpääsymaksu oli 60 kop. ja paitsi taidenautintoa tarjottiin teetä ja punssia. Professori Arppe kertoi, että siellä oli ollut erittäin hauska; minä, ikävä kyllä, en voinut olla läsnä.

Lauvantaina myötiin huutokaupalla kaikki vanhentuneet ja epätäydelliset teokset tai kaksoiskappaleet meidän tiedekuntamme kirjastosta. Kun kansakunnat lakkautettiin, yhdistettiin kirjastot ja kirjat jaettiin tieteitten mukaan eri tiedekunnille. Siten saatiin ääretön joukko kaksoiskappaleita. Minäkin olin läsnä huutokaupassa ja ostin muutamia kirjoja, joita myöhemmin tulen tarvitsemaan. Vanhemmat kirjat olivat hyvin halpoja; ostin kolme kirjaa 25 kop. hop. Gyllenhalin *Insecta Svecica*, teos, jota ei nykyään enää saa kirjakaupoista ja jonka hinta on 5-6 ruplaa hop., maksoi minulle 1 Rup. 37 kop. Toiset sen sijaan nousivat varsin korkeihin hintoihin, niinpä Humboldtin "Kosmos" maksoi 5, 6, 7, Rupl. hop. Sitä en kuitenkaan ostanut, koska isällä on se. Talvella aion ruveta lukemaan "Kosmosta". Humboldtin "L'Asie centrale" on minulla lainana kirjastosta ja ensimmäisen osan olen lukenut. Mutta enpä luule, että se äitiä miellyttäisi. Paikottain siinä on kylläkin mielenkiintoisia historiallisia tietoja. Mutta suurin osa voi huvittaa vain mineralogia. Sillä se ei ole mikään matkakertomus, niinkuin äiti oletti; vaan mineraloginen ja maantieteellinen kuvaus Keski-Aasiasta. Historiallista ja etnografista puolta kosketellaan vain ohimennen. Toista osaa en aio lukea, en ainakaan ennenkuin olen hiukan lukenut mineralogian.

Vähällä olin unohtaa kiittää sinua, äiti kulta, rinkeleistä. En ollut uskoa silmiäni kun luin kirjeesi. Että sinä, äiti kulta, saattaisit olla uskonon periaatteillesi, en olisi koskaan uskonut. Muuten kiitän sinua noin tusinan toverini puolesta, sillä kahdessa päivässä lähetyksesi oli tullut ja mennyt. Monet moittivat tuhlaavaisuuttani ja arvelivat, ettei minun olisi tarvinnut jakaa niitä muille, vaan kernaammin säästää vain muutamille ystäville ja itselleni. Mutta täten tuotin iloa useille, jotka eivät koskaan olleet nähneetkään Viipurin rinkeleitä.

Voikaa hyvin, rakkaat vanhempani. Toivoen pian näkeväni teidät lähetän terveiseni kaikille. Teidän *Julius*.

25 p. marraskuuta 1853.

Oma rakas äiti.

Sydämelliset kiitokset kirjeestäsi. Joka maanantai on minulle aina juhlapäivä, sillä silloin tiedän että te, rakkaat vanhemmat olette kirjoittaneet minulle. Niinpä olenkin postikonttorissa jokapäiväinen vieras, kun niin usein saan kirjeitä. Ei minun tarvitse lainkaan enää sanoa nimeäni; niinpiankuin näyttäydyn, etsii virkailija kirjeet esille. Sitten avaan kuoren portailla ja menen yliopistoon, joka ei ole

kaukana postikonttorista, ja luen eteisessä kirjeeni. Sen jälkeen vasta maltan lähteä kotiin.

Että te kaikki ajattelette joulua, voin kyllä kuvailla mielessäni. Minäkin olen ajatellut jo viikkokausia, mitä teille kaikille toisin mukanani. Olen laittanut listan, ja niinpiankuin olen keksinyt jotakin sopivaa, merkitsen sen nimen viereen.

Täällä on saatavana niin paljon kaunista, mitä kernaasti toisin mukanani, mutta en voi. Siihen on omat syynsä.

Minkä sille mahtaa. Siksipä teidän täytyy tyytyä pieniin lahjoihini ja hyvään tahtooni.

Keskiviikkona oli mad. Borgströmin nimipäivät. Minä olin heillä päivällisillä ja viivyin talossa koko illan. Paitsi minua oli siellä Bolin[15], eräs laulaja Broms, viuluniekka Gesemann ja muutamia muita. Arvaat siis, että sinä iltana musiseerattiin. Gesemann, mademoiselle Borgström ja nuori herra Borgström soittivat kaksi trio. Siten vietin erittäin hauskan illan.

Tässä tilaisuudessa komeilin univormufrakissani. Omituista miten se kimaltelee ja loistaa, kun sattuu olemaan huoneessa, jossa on paljon peilejä. Silloin olen mielestäni aivankuin brasilialainen timanttikuoriainen.

Merkkillistä, miten ujouteni ja kömpelyyteni on kadonnut sen jälkeen kun olen tullut ylioppilaaksi. Ennen istuin kuin neuloilla, kun minun oli pakko keskustella naisten kanssa, joita en hyvin tuntenut. Mutta nykyään juttelen vieraiden kanssa yhtä arastelematta kuin sinun kanssasi.

Mutta nyt, rakas äiti, täytyy minun lopettaa, sillä huomenna on minulla kertaus ja sitä varten täytyy vielä hiukan valmistaa.

Voi hyvin, rakkahin äitini ja sano sydämelliset terveiseni kaikille.
Sinun *Julius*.

29 p. marraskuuta 1853.

Rakkaat vanhemmat.

Jättiläisaskelin lähestyy nyt se aika, jolloin pääsen lähtemään täältä. Koska on enää vain runsaasti kaksi viikkoa jäljellä, lasken kärsimättömästi päiviä ja iloitsen joka ilta, että taaskin on yksi päivä kulunut. Jo nyt minä uneksinkin usein olevani kotona ja harmittelen sitten aamulla, ettei se olekaan totta.

Siitä kun viimeksi kirjoitin on niin vähän aikaa kulunut, ettei mitään uutta ole Helsingistä kerrottavana. Sunnuntaina olivat Arpet teatterissa, mutta minä jäin yksin kotiin. Myöhemmin illalla tuli luokseni eräs toveri, jota ylpeydellä voin nimittää ystäväkseni. Hänen nimensä on Niclander. Hän tuli jo 15 vuoden vanhana ylioppilaaksi ja suorittaa ensi keväänä kandidaattitutkintonsa, vaikka hän ei ole minua vanhempi. Minä näin hänet viime kesänä Valamossa, ja koska olin kuullut paljon puhuttavan hänestä, tunsin hänet heti. Silloin olin kuitenkin liian arka mennäkseni hänen luoksensa ja tutustuakseni häneen. Mutta täällä me tapamme toisemme usein ja meistä tuli hyvinkin pian parhaat ystävät. Hän on niin herttainen ja vaatimaton olenoltaan huolimatta perusteellisista tiedoistaan, ettei voi kauan olla yhdessä hänen kanssaan kiintymättä häneen.

Että olen tutustunut tunnettuun entomologi Mäkliniin,[16] arvaatte kai. Hän oli ihastunut minun luettelooni ja aikoo ryhtyä suuremmoiseen vaihtokauppaan kanssani.

Nyt, rakkaat vanhempani, ei minulla ole enää mitään kirjoitettavaa. Sananlasku sanoo: Syvimmästäkin kaivosta vesi loppuu, jos siitä liian usein ammennetaan. Antakaa anteeksi, ettei minulla ole sen enempää kerrottavana. Sydämelliset terveiset meikäläisille.

Teidän *Julius*.

3 p. joulukuuta 1853.

Rakkaat vanhemmat.

Tämä on kai viimeisiä kirjeitä, joita te tällä lukukaudella saatte minulta. Ensi torstaina kirjoitan viimeisen kerran. Silloin minun täytyy jo lopettaa, muuten minulla ei ole mitään suullisesti kerrottavaa, koska te olette alusta alkaen, tahtoisinpa niin sanoa, seuranneet jokaista ajatustani.

Ensi perjantaina ja lauantaina on pro exercitio kirjoitukset. Luennot loppuvat myöskin jo vähitellen. Ylihuomenna pitää Arppe viimeisen luentonsa. Nordmann lopettaa kai myöskin torstaina.

Eräs toveri, jolle minä vastikään valitin, miten vaikea ensimmäinen ero kodista on ollut, sanoi: siinä suhteessa olen onnellisempi kuin sinä, minulla ei ole kotia; yhdentekevää missä olen. Mutta minä puolestani surkuttelen häntä, sillä en voi ajatella mitään sen surullisempaa kuin olla aivan yksin, omistamatta ainoatakaan paikkaa koko maailmassa, jota voisi kodikseen sanoa. Nyt olen nähnyt miten tottunut olen myötätuntoon, sillä vaikka minulla onkin täällä kaikki mitä tarvitsen, niin puuttuu sittenkin aina jotakin, nimittäin joku, jolle voisın sydämeni purkaa.

Voikaa nyt hyvin, rakkaat vanhemmat. Sanokaa terveiseni kaikille rakkaille kotona. Teitä sydämestään rakastava *Julius*.

2 p. helmikuuta 1854.

Rakkaat vanhemmat.

Nyt alkaa taasen kirjeenvaihtoni teidän kanssanne korvatakseen muutaman kuukauden ajan tuttavallista pakinaamme. Jospa aika vain pian kuluisi, jotta pääsisin jälleen teidän piiriinne.

Matka sujui varsin hauskasti. Koska meitä oli suurempi joukko, karkoitimme kaikki alakuloiset ajatukset mielestä ja ajattelimme vain tulevaisuutta, joka meidän nuorten mielessä häämöittää tietenkın aina ruusunhohteisena. Rohkeita pilvilinnoja rakennettiin ja vieläkin rohkeimmat toiveet veivät meidät nopeasti tiedon tietä myöten toivottua päämäärää, laakeriseppelettä kohti. Sitten ajatuksemme liitivät jälleen kotikaupunkiin ja me muistelimme kaikkia rakkaitamme, joista olimme eronneet sekä ajattelimme sitä iloa, jota takaisin tullessamme tuntisimme. Niinpä saavuimme tietämättämme Haminaan, missä vietimme yötä. Vasta kello 2 me nukuimme, sillä olimme joutuneet erittäin hauskaan keskusteluun. Kello 6 nousimme ja illalla saavuimme Porvooseen. Seuraavana päivänä olimme vihdoın Helsingissä perillä. Matkan varrella ei sattunut muita seikkailuja, kuin että kerran vajosimme ojaan.

Eilen oli inskriptioni. Professori Rein piti puheen, jossa hän toivoi, että "vihillä punastuva tyttö" suojelisi meitä hairahduksilta.

Voikaa hyvin, rakkaat vanhemmat, terveisiä kaikille, kaikille. Teidän teitä hellästi rakastava *Julius*.

8 p. helmikuuta 1854.

Rakas äiti.

Kernaasti olisin jo tiistaina vastannut kirjeeseesi, mutta koska toivot, että kirjoittaisin aina samana päivänä, niin jätin sen tuonnemmaksi. Niin kernaasti kuin täytänkin kaikki toiveesi, niin suonet anteeksi, vaikka joskus lähetän ylimääräisen kirjeen.

Tullessani perille ottivat Arpet minut erittäin ystävällisesti vastaan, ja astuessani pieneen huoneeseeni, kohtasi minua iloinen yllätys. Siellä oli näet uusi vuode, kaunis sohva ja sen edessä sievä pieni pöytä. Nyt huoneeni on niin hauska, että olen aivan ihastunut siihen. Seinillä riippuu kaikenlaisia muistoja. Oi, kunpa te vain voisitte sen nähdä!

Arppejen kautta olen tutustunut Molandereihin.[17] Olin eräänä iltana heillä ja minut kutsuttiin seuraavaksi päiväksi tanssiaisiin heille. Ikävä kyllä en mennyt sinne, sillä minulla oli hirveä nuha. Siellä kuului olleen erittäin hauska.

Nyt elämä kulkee taas entisessä vanavedessä. Ensimmäisenä viikkona ei saa koskaan mitään kunnollista aikaan, niinkuin suomalainen sananlasku sanoo:

Aika menee arvelessa päivä päätä käännelessä.

[Suomeksi alkuperäisessä kirjeessä.]

Käyn jälleen samoilla luennoilla kuin viime lukukautenakin, nimittäin Arpen ja Nordmannin. Sitä paitsi aion kuunnella professori Lönnrotin luentoja, niinpiankuin hän alottaa. Piirustus on myöskin alkanut.

Voi hyvin, oma rakas äiti ja terveiset kaikille.

Sinun *Julius*.

15 p. helmikuuta 1854.

Iloitsin suuresti huomattessani isän kirjeestä, että te olette kaikki terveinä. Minä olen terve ja iloinen kuin kala vedessä.

Näinä aikoina on ollut varsin kovia pakkasia. Eräänä päivänä oli 29 tuumaa pakkasta, niinkuin Nante[18] sanoo. Mutta ei se haittaa! Se punaa vain posket ja nenän. Päivällisaikana liitelee jo joitakin perhosia esplanaadeissa. Innokkaana luonnontutkijana olen niitä lähempää tarkastellut. Mutta helsinkiläis-ilmanala näyttää synnyttävän vain koiperhosia. Kukapa tietää, vaikka joukossa olisi arvokkaita silkkikoiperhosiakin.

Eilen oli meillä akateeminen juhla, nimittäin professori Lönnrotin virkaanastujaiset.

Aamupäivällä hän piti virkaanastujaispuheen, ja iltapuolella kokoontui kolmatta sataa ylioppilasta yliopiston eteiseen. Siellä laulajat lauloivat muutamia lauluja koetellakseen, miltä laulu kuuluisi. Ihanaa oli kuunnella tuota 50-60-miehistä kuoroa. Yliopiston eteinen näyttää olevan erinomainen musiikkisali. En osaa sanoin kertoa, miten kauniilta "Maamme"-laulun täysinäiset, kauniit säveleet siellä kajahtivat. Myöskin "Minun kultani" laulettiin. Sitten me kuljimme laulaen ja iloa pitäen katuja pitkin Lönnrotin luo. Tapasimme hänet pihalla, missä hän parhaillaan oli hiihtämässä. Koko suuri piha täyttyi ylioppilaista. Nyt kajahti kolmikertainen eläköönhuuto, jonka jälkeen "Maamme"-laulu ja "Minun kultani" uudestaan laulettiin. Lönnrot kiitti muutamia yksinkertaisin sanoin, ja sitten häntä tervehdittiin jälleen eläköönhuudoilla. Sen jälkeen kulkue poistui jälleen. Laulajat lauloivat marssia ja rivissä me marssimme jälleen yliopistoon. Siellä laulettiin vielä hyvän aikaa, mikä viekoitteli paljon ihmisiä paikalle. Nyt tahtoivat jotkut, että vielä samana iltana pidettäisiin suuret kemut Lönnrotin kunniaksi, mutta juhla siirrettiin torstaihin.

Sanotaan, että Lönnrot kovin vastahakoisesti vaihtoi rauhallisen Kajaaninsa meidän meluavaan Helsinkiimme. Toivottavasti yleinen osanotto, jota hänelle täällä osoitetaan, jossakin määrin antaa hänelle korvausta. Oi, miten kernaasti olisin suonut, että äiti olisi ollut täällä kuulemassa kaunista laulua. Minun maisterinvihkiäisiini teidän ainakin pitää tulla nähdäkseen ja kuullaksenne täällä kaikkea.

Työni olen järjestänyt nyt seuraavasti. Aamulla, noustuani, luen englanninkieltä kello 9:ään. Vicar of Wakefield on varsin mielenkiintoinen, joskin siinä esiintyvät naiset eivät ole kahden kopeekan arvoisia. 9-10 luennoitsee Arppe. Sitten syön aamiaista ja kävelen kello 11:een. 11-12 luennoi Nordmann. 12-3 ei minulla ole mitään varsinaista työtä. Kaksi kertaa viikossa teen työtä laboratoriossa 3-6. Iltasin luen jotakin tai menen joskus ulos. Siten aika kuluu minulta tavattoman nopeasti. (Loppu puuttuu.)

23 p. helmikuuta 1854.

Rakkaat vanhemmat.

Taaskin on postipäiväni, mutta tällä kertaa ei minulla ole yhtä paljon kerrottavaa kuin viime kirjeessä. Kirjeestäni sedälle huomasi kai äiti, että hänen pelkonsa juhlaan nähden oli turha. Mutta jollei niin olisi, niin vakuutan sinulle, rakas äiti, että olin kestien jälkeen yhtä reipas kuin niitä ennenkin. Vaikka olenkin tullut iloisemmaksi ja vähemmän ujoksi, niin olen siinä suhteessa melkein pedanttinen, etten koskaan juo enempää kuin määrättyä määrää. Jos luulet, että minä, peläten toverien pilkkaa, luopuisin tästä periaatteesta, niin erehdyt; jo useasti on sattunut, että minua menestyksettä on nimitetty "akaksi".

Ilma on nykyään ihana. Tällaista lämpimyyttä en koskaan ennen ole helmikuussa kokenut. Mutta se riippuu kai siitä, että olen pari astetta lännempänä kuin tavallisesti. Alkaa jo olla hankea. Ah, miten kadehdin Lönnrotin suksia. Miten ihanaa olisi aamuisin hiihdellä. Viime viikolla pyrytti niin ankarasti, että polvia myöten täytyi kaahlata lumessa. Nyt lumi on lapioitu kasaan ja muodostaa katukäytävien varsilla korkeita vallituksia — englantilaisia vastaan, arvellaan.

Voikaa hyvin, rakkaat vanhemmat. Ehkäpä näemme toisemme pikemmin kuin mitä aavistattekaan. Puhutaan näet siitä, että yliopisto suljetaan niinpiankuin vihollisen laivasto ilmestyy tänne. Siihen saakka voikaa hyvin ja sydämelliset terveiset kaikille.

Teidän *Julius*.

1 p. maaliskuuta 1854.

Rakkaat vanhemmat.

Näinä päivinä on elämä ollut hyvin kirjavaa. Kaunis kevätilma ja suuriruhtinas Konstantin viekoittelivat sadottain ihmisiä kaduille. Palatsia piirittää kaiken päivää taaja toimettomien katselijoiden

parvi, jotka tähystelevät ikkunoihin nähdäkseen edes vilahdukselta häntä. Eilen minultakin kului koko aamupäivä kuljeskeluun keskellä hälinää ja ihmisjoukkojen katselemiseen.

Kaupunki aikoi suuriruhtinaan kunniaksi panna toimeen tanssiaisia ja muita huveja. Mutta hän kieltäytyi kaikesta ja sanoi, ettei sellainen soveltunut nykyisiin vakaviin aikoihin. Täällä varustaudutaan täydellä todella. Veistämössä rakennetaan kanuunaveneitä; uusia vallituksia luodaan j.n.e.

Kaikki tämä, samoin kuin kaunis ilmakin, häiritsee hiukan lukuja ja monta kertaa olen vain laiskotellut.

Mitä asuntoomme [kolme vuotta nuorempi Leopold veli tuli ylioppilaaksi syksyllä 1854] ensi syksynä tulee, niin täytyy minun sanoa, ettei meillä ole tilaa Arpella, vaikka nukkuisimme samassa vuoteessa. Sitä paitsi voin suoraan tunnustaa, että minusta olisikin mieluisempaa, jos voisimme asua itseksemme. Tullessani tänne olin hyvin iloinen saadessani asunnon perheessä, sillä toivoin, etten sellaisessa paikassa tuntisi olevani niin yksin. Mutta niinkuin kerroin teille, oli tämä toive turha. Sillä asia on nyt kerta sellainen, etteivät Arpet voi uhrata minulle paljon aikaa. Ja toisaalta on luonnollista, että toverit arastelevat tulla minun luokseni. Sen vuoksi olen melkein aina yksin, ja se käy ajoittain kuitenkin kovin ikäväksi, varsinkin kun olen päässyt liiallisesta arkuudestani eroon ja minulla on suurempi tarve kuin koskaan ennen vaihtaa ajatuksia muiden kanssa. Myöskin eräs toinen tärkeä syy puhuu asian puolesta, se nimittäin, että tahtoisin oppia pitämään itsestäni huolta. Olen usein tuuminut, mitenkähän myöhemmin opin huolehtimaan itsestäni sekä muista, jos aina pysyn näin epäkäytännöllisenä ja tottumattomana pitämään huolta jokapäiväisistä asioista. Minä ilmaisen täten teille, rakkaat vanhemmat, ajatukseni ja toiveeni ja toivon, että te hyväksytte ne, tai jollette sitä tee, niin ainakaan ette pane pahaksi, vaikka puhunkin suuni puhtaaksi, niinkuin aina tapani on ollut.

Voikaa hyvin, rakkaat vanhemmat, ja tervehtikää puolestani kaikkia omaisiamme. Teitä hellästi rakastava *Julius*.

Paljon terveisiä Ahrenbergille ja pyytäkää, että hän lupauksensa mukaisesti lähettäisi minulle suosituskirjeen rehtori Snellmannille.

8 p. maaliskuuta 1854.

Rakkaat vanhemmat.

Ilokseni näen äidin kirjeestä, että te voitte kaikki hyvin. Minäkin totun jo vähitellen tšekäläisiin elintapoihin ja ilmanalaan ja mieleni käy yhä tyytyväisemmäksi, mitä enemmän perehdyn oloihin. Tämän viikon tavalliseen yksitoikkoiseen elämään toi vaihtelua erään neiti Fieandtin tulo. Sunnuntaina olin hänen kanssaan teatterissa ja eilen oli täällä nuoria tyttöjä ja ylioppilaita kutsuttuna. Silloin sain kokea, miten kaikkeen tarvitaan harjoitusta. Ajatelkaahan, että erakkoelämässäni olin jo vähällä ollut unohtaa puhumisen taidon. Minun oli todellakin vaikea liikutella kieltäni siten, että saisin esille artikuleerattuja ääniä.

Ja vaikka se siis todistaa, että olen liiaksi yksin, niin en kuitenkaan voi väittää, että luvut edistyisivät silti paremmin. En tiedä mistä se johtuu, mutta kun ajattelen, mitä viime viikkoina olen saanut aikaan, niin huomaan kauhukseni, että tulos on äärettömän vähäinen.

Mitä englanninkieleen tulee, niin voin teille kuitenkin sanoa, että olen lopettanut Vicar of Wakefieldin. Jos tilaisuuden sattuessa voisitte lähettää minulle jonkun muun englantilaisen kirjan, niin olisin erittäin hyvilläni. Kernaasti haluaisin myös Reichenbachin luonnontieteen tänne. Se olisi vain sitä ennen sidottava.

Täydentääkseni suomenkielen taitoani olen ruvennut kirjoittamaan Lönnrotin johdolla, ja kun palaan kotiin, niin aion esittää teille pienen suunnitelman. Vielä en tahdo siitä sen enempää puhua, koska se riippuu kokonaan edistyksestäni.

Voikaa hyvin, rakkaat vanhemmat, terveisiä kaikille rakkailleni kotona.

Teidän *Julius*.

15 p. maaliskuuta 1854.

Rakkaat vanhemmat.

Tällä kertaa on minulla enemmän kerrottavaa kuin tavallisesti. Me olemme näinä viime aikoina eläneet sellaisessa hälinässä, että pääni on aivan pyörällä. Keisarin käynti täällä on riistänyt elämän

entiseltä radaltaan.

Viime lauantaina annettiin kaikille univormua kantaville ylioppilaille käsky ilmoittaa, mitä heidän univormuistaan puuttui. Lista oli hyvin naurettava. Useimmilta puuttui miekka ja hattu; useilla ei ollut edes frakkia; eräs kirjoitti: minulla ei ole hattua, miekkaa, frakkia eikä housuja; eräällä toisella ei ollut miekkaa eikä hattua; kolmannelta puuttuivat "kaikki mahdolliset univormuvälineet". Eräs parooni, jonka nimi listalla oli ilman paroonin arvonimeä, kirjoitti: "parooni puuttuu".

Nyt alkoi oikea hattujen ja miekkojen takaa-ajo; mutta koko kaupungissa ei ollut saatavissa kuin kolmisenkymmentä. Minä olin hyvällä mielellä, sillä minun univormuni oli täydessä kunnossa.

Seuraavana päivänä me kokoonnuimme yliopiston juhlasaliin vastaanottamaan korkeita vieraita. Toista sataa univormupukuista ylioppilasta oli kuitenkin saatu kokoon; muut olivat tavallisessa juhlapuvussa. Odotettuamme toista tuntia ja paleltuamme, sillä ovet olivat selkosen selällään eikä kukaan saanut panna päällystakkia ylleen, saapuivat he paikalle ja heidät otettiin äänekkäin hurraahuudoin vastaan. Sitten keisari piti pienen puheen venäjänkielellä, selittäen olevansa tyytyväinen yliopistoon sekä lopuksi huomautti meille sitä vaaraa, joka uhkasi "yhteistä" isänmaatamme. Hän lopetti seuraavin sanoin: Olen vakuutettu, että te, jos siksi tulee, asetutte taistelevien riviin.

Vain harvat ymmärsivät tätä puhetta, mutta hurrattiin sittenkin. Nordenstam tulkitse keisarin puheen, ja vähäisen onnettomuutta ennustavan vaihtelun jälkeen hurrattiin jälleen, mutta paljoa laimeammin kuin ensiksi.

Iltapäivällä kokoontuivat taaskin kaikki ja me laulajat läksimme palatsin pihalle ja lauloimme ensin "Eläköön armias" suomalaisin sanoin ja sitten "Maamme"-laulun. Keisari tuli itse ulos ja kiitti sydämellisellä ja ystävällisellä äänellä, ei yhtä vakavana kuin aamupäivällä.

Illalla oli koko kaupunki tulitettu, Nikolainkirkko oli tornia myöten lampuin valaistu. Kaunis oli myöskin yliopistorakennus, johon oli kiinnitetty suuri kuultokuva; se esitti palavasta kaupungista kohoavaa Phoenix-lintua. Sen alla oli latinankielinen kirjoitus: Tuhasta nousseelle on keisari valmistanut tyysijan. Varsin soma ajatus.

Tänä aamuna, kun puin päälleni, tuli professori Arppe luokseni ja sanoi, että minun pitäisi laittaa itseni kuntoon lähteekseni kello 9:ltä perintöruhtinaan luo. Panin siis koko komeuden ylleni ja läksin määrääjällä yliopistoon, missä tapasin 14 muuta ylioppilasta, 3 kustakin tiedekunnasta. Meidät otettiin erittäin ystävällisesti vastaan. Perintöruhtinas lausui muutamia sydämellisiä ja hyväntahtoisia sanoja meille ja antoi meidän jälleen mennä. Hän miellytti minua suuresti. Hän näyttää sedältään perineen ystävällisen olemuksensa, jolla hän voitti kaikkien sydämet. Kaarlo Slöör oli myöskin joukossamme.

Voikaa hyvin, rakkaat vanhemmat, terveisiä kaikille rakkaille kotona.

Teitä rakastava *Julius*.

22 p. maaliskuuta 1854.

Rakkaat vanhemmat.

Nyt kun täällä taaskin on hiljaista ja rauhallista, olen palannut jälleen tavallisiin töihini, jotka keisarin käynnin vuoksi keskeytyivät. Koko sen ajan, jolloin hän oli täällä, oleskelin vain kaduilla. Ihmisiin oli tarttunut täällä oikea keisarikuume; ei kukaan voinut pysytellä kotosalla. Keisarin esiintyminen täällä on herättänyt erittäin suosiollisen mielialan häntä kohtaan. Varsinkin naiset ovat aivan haltioissaan. Ensi hetkessä olisin ollut valmis ottamaan pestin; mutta kylmemmin asiaa punnittuani päätin kuitenkin pysyä alallani.

Useita armonosoituksia on jaettu hänen käyntinsä johdosta. Muutamat professorit ovat saaneet kunniamerkkejä; Suomen historian opettajanvirka on perustettu yliopistoon ja Topelius nimitetty siihen. Eräs ylioppilas Borg,[19] joka on työskennellyt paljon maan kielen hyväksi, on nimitetty suomenkielen lehtoriksi. Eniten hän voitti minun sekä monen muun sydämen sen kautta, että suomenkielelle suotiin samat oikeudet sensuurilaisissa kuin ruotsinkielellekin. Tähän asti on näet ollut kiellettyä painattaa muunlaisia suomenkielisiä kirjoja kuin uskonnollisia ja maanviljelystä koskevia. Kaikesta tästä käy esille, että kansalliset pyrintömme ovat saavuttaneet tunnustusta. Ja niinkauankuin näitä meidän pyrkimyksiämme pidetään kunniaissa, voi keisari luottaa meidän uskollisuuteemme elämässä ja kuolemassa.

Mitä yliopistoon tulee, niin ei kukaan vielä tiedä, milloin se suljetaan. Suoraan sanoen toivoisin hartaasti pääseväni jo toukokuun alussa kotiin, enkä viimeiseen saakka heitä tätä toivoani. Jollei olisi puhuttu niin paljon yliopiston sulkemisesta ennen tavallista aikaa, niin olisin rauhallinen, mutta kun nyt

kerran tämä ajatus on juurtunut kaikkien mieleen, niin tuntuisi pieneltä pettymykseltä, jos se näyttäytyisikin vain perättömäksi huhuksi.

Jääkää hyvästi, rakkaat vanhemmat. Sydämelliset terveiset kaikille omaisille. Teidän teitä rakastava *Julius*.

29 p. maaliskuuta 1854.

Rakkaat vanhemmat.

Näyttää siltä, kuin te olisitte huolissanne minun puolestani, mutta minä vakuutan teille, että se on turhaa. Kaikki käy täällä totuttuun tapansa uhkaavista tiedoista huolimatta. Kuitenkin muuttaa täältä yhä useampia perheitä Hämeenlinnaan, monet ylioppilaatkin ovat jo lähteneet, ja suurin osa odottaa vain yliopiston sulkemista, josta jo niin kauan on huhuilltu, lähteäkseen kotiseuduilleen. Minäkin odotan sitä jännityksellä, vaikken enää tahdokaan uskoa mihinkään huhuihin, sillä joka päivä saapuu tänne mitä merkillisimpiä, toisiaan vastustavia tietoja.

Mieleni on nykyään ristiriitainen; toiselta puolen tahtoisin kernaasti lähteä kotiin, toiselta puolen on minusta sääli kesken lukukautta lopettaa luvut, joita tuskin on ennättänyt aloittaa.

Täältä ei ole mitään uutta kerrottavaa kuin — sodasta. Sota on nykyään tunnussanana. Ei kenenkään kanssa voi enää järkevää sanaa vaihtaa. Yksin naisetkin puhuvat ainoastaan sodasta.

Olin vastikään eräässä seurassa, jossa naiset saattoivat minut ikuisella politikoimisellaan aivan raivoihin. Olen siinä määrin kyllästynyt siihen keskusteluaineeseen, että sillä voidaan ajaa minut pakosalle.

Lauvantaina viikko sitten läksi kaarti täältä liikkeelle. Useiden tovereiden kera me saatoimme heitä suksilla. Etujoukon kärjessä oli eräs nuori upseeri, joka näytti kovin kalpealta ja alakuloiselta. Mies parka ei suinkaan ajatellut sotaa, kun hän valitsi sotilasuran omakseen.

Kevät tekee täällä jo tuloaan. Jo viikko sitten olivat katukäytävät kuivat ja päivä päivältä lumi katoaa yhä enemmän itse kaduiltakin. Kun palasin kotiin Paciuksen konsertista, näin joka puolella säkeniä iskeviä ja narisevia rekiä. Nyt vasta muistuu mieleeni: enhän ole teille lainkaan kertonut tästä suurenmoisesta konsertista. 140 henkeä oli avustamassa! Varsinkin laulukappaleet miellyttivät minua. Neiti Indebetun ja Falkman lauloivat Kaarle kuninkaan metsästyksestä dueton, joka onnistui niin hyvin, että yleisö ei rauhoittunut, ennenkuin he lauloivat sen toistamiseen.

30 p. maaliskuuta 1854.

Rakkaat vanhemmat.

Niinpiankuin mahdollista lähden täältä, ehkä jo pääsiäiseksi. Varhemmin en voi matkustaa, sillä minun täytyy ensin saada muutamia kiireellisiä töitä tehdyksi. Rahaa matkaa varten on minulla enemmänkin kuin kylliksi, niin että minä hetkenä tahansa voin olla matkavalmis. Älkää siis olko huolissanne minun tähteni, kyllä minä täältä suoriudun.

Voikaa hyvin, rakkaat vanhemmat, sydämelliset terveiset kaikille.

Teidän teitä rakastava *Julius*.

5 p. huhtikuuta 1854.

Rakkaat vanhemmat.

Pian, pian olen teidän luonanne! Maanantaina tai tiistaina lähden täältä ja toivottavasti olen torstaina perillä. Te ihmettelette varmaan tätä äkillistä päätöstäni; mutta koko viikon tuumin vain lähtöä, etten saanut täällä enää rauhaa. Sitä paitsi kaikkialla, minne ikänä tuli, näki vain matkavalmistuksia. Pääsiäiseksi lähtee ainakin puolet ylioppilaista pois. Siksi minäkin päätin seurata yleistä esimerkkiä ja ponnistin kaikki voimani saadakseni työni valmiiksi. Huomenna toivon olevani aivan valmis.

Tällä viikolla ovat kadut olleet täällä aivan loan vallassa. Kun vastikään mitä kauneimmassa sumussa palasin Forssmanilta, vajosin polvia myöten erääseen katuojaan. Ojien yli on kylläkin pantu lautoja, mutta vesi on niin korkealla, että laudat uiskentelevat pinnalla.

Jää sulaa myös minkä ennättää. Viaporin läheisyydessä on kolme suomalaista laivaa jään reunassa, jotka tulevat päivä päivältä yhä lähemmäksi.

Voikaa hyvin, rakkaat vanhemmat, terveisiä kaikille.

Teidän teitä rakastava *Julius*.

14 p. maaliskuuta 1855.

Rakkaat vanhemmat.

... Sen sijaan tahdon kertoa teille, mikä ilo minulla tänään oli. Tiedättehän, että viime keväänä kirjoitin professori Lönnrotin johdolla suomalaisia aineita, jotka näyttivät hyvinkin kirjavilta sen jälkeen kun hän oli korjannut niitä. Viime lukukaudella hänellä ei ollut aikaa; mutta joulun jälkeen on hän jälleen ottanut vastaan aineenkirjoittajia. Tänään vein ensi tekeleeni hänelle, ja ajatelkaahan, siinä oli vain muutamia vähäpätöisiä virheitä, niin, sanoipa hän minulle, että voisin tarjota kirjoitukseni Suomettareen, jotta se tulisi siinä julkaistuksi! — Ajatelkaahan mikä kehoitus sellaiselta mieheltä! Minä tunsin, miten punastuin ylt'yleensä, sillä muitakin oli läsnä. Siinä oli runsas korvaus kaikesta siitä ajasta ja vaivasta, jota olen uhrannut perehtyäkseni isänmaani kieleen. Oi, miten paljoa suuremmalla halulla ja kestävyydellä jatkan nyt työtä, kun näen, että voin tuloksia saavuttaa.

Lönnrotin neuvoa en aio seurata enkä antaa ainettani julkaistavaksi; sillä, kaikki kunnia hänen auktoriteetilleen, minun kirjoitukseni on sittenkin liian kypsytön, jotta päästäisin sen omin neuvoin ulos maailmaan. Istukoon vielä jonkun aikaa kotona ja odottakoon kunnes siivet ovat kasvaneet hiukan vahvemmiksi.

Jos sisaret lukevat tämän kirjeen, niin pyydän, etteivät he kertoisi muille tästä. Sydän-iloni minun oli pakko teille ilmaista; muut voisivat pitää sitä kerskailuna, mikä olisi kovin ikävää.

Huomenna alotan vihdoinkin työni laboratoriossa, ja aion tästä lähtien ahkerasti tehdä siellä työtä korvatakseni hukkaan menneen ajan. Sen vuoksi en suinkaan pääse kotiinkaan ennenkuin huhtikuun lopussa. Voikaa hyvin, rakkaat vanhemmat ja tervehtikää kaikkia rakkaita.

Teidän *Julius*.

1. lokakuuta 1856.

Rakkaat vanhemmat.

Kauniin ilman ja hauskan seuran suosimina olemme onnellisesti saapuneet tänne. Meitä oli seitsemän ylioppilasta laivassa, m.m. molemmat Slöörit ja Löfgren.[20]

Täällä olen Snellmanin luennoilla tavannut jo melkein kaikki tuttavani; sillä suurin osa ylioppilaskunnasta kerääntyy aina häntä kuuntelemaan. Usein suuri sali on niin täynnä, ettei voi saada istuinpaikkaa. Niin paljon kuulijoita ei kellään Castrénin kuoleman jälkeen ole ollut.

Asuntoomme olen hyvin tyytyväinen; meillä on kaksi somaa huonetta, eivätkä ne ole lainkaan niin pieniä kuin Leopold valitti. Ainoa vika on vain se, ettei ole tuuletusikkunaa; mutta minä aion keskustella emännän kanssa eikö hän sallisi meidän teettää sellaista. Emäntämme ei muuten ole itse professorinrouva, vaan eräs hänen vuokralaisensa, joka seikka selittää asunnon korkean vuokran. Täällä emme missään tapauksessa aio aterioida; sillä ruoka hirveään hintaansa nähden on keinoa. Leopold väittää, että hän joskus nousee pöydästä nälkäisenä. Emmehän me välitä herkuista, mutta annosten pitäisi kuitenkin olla riittäviä. Päivällisestä emäntä laskee 8 rup. kuussa; 7 rup. parista liha- tai juustovoileivästä, jotka saamme aamiaiseksi ja illalliseksi, tuntuu kuitenkin liian paljolta.

Voikaa hyvin. Paljon terveisiä Leopoldilta ja teidän *Juliukseltanne*.

4 p. lokakuuta 1856.

Rakkaat vanhemmat.

Te ihmettelette kai, kun näin pian taas kirjoitan, mutta paitsi sitä iloa, jota pakinoiminen teidän kanssanne tuottaa minulle, on minulla pari pyyntöä esitettävänä teille.

Olisin kovin iloinen jos voisin saada Hallstenin maantiedon ja historian, Schmidtin krekkalais-

saksalainen sanakirjan ja Kalevalan sekä Schiefnerin Kalevala-käännöksen. Kaikki nämät kirjat ovat kirjakaapissani kaupungin-asunnossa.

Meidän taloutemme ei vieläkään ole oikein järjestyksessä, sillä Leopold oli maksanut etukäteen emännällemme ja on edelleen 15:nteen päivään hänen ruuissaan, ja minä aivankuin jokin varpunen nokin nälkääni murusen milloin sieltä, milloin täältä. On todellakin inhottavaa, miten kehnosti Leopoldista pidetään huolta. Usein en käsitä, miten hän saattaa tulla kylläiseksi. Mutta 15:nnestä päivästä alkaen koittaa toinen elämä. Sitten me haetamme päivällisruuan eräästä ruokapaikasta ja maksamme siitä yhteensä 8 rup. kuussa. Aamuisin me saamme kotosalla kahvia, jonka minä kuitenkin olen vaihtanut lasilliseen maitoa, ja iltasin kumpikin maitoa. Sen lisäksi me pureskelemme happamia korppuja, joita olemme hankkineet kokonaisen varaston, ja sitä paitsi lihaa tai muuta senkaltaista, mitä satumme kulloinkin saamaan. Sillä tavalla maksaa meille molemmille yhteisesti ruoka ja passaus 15 ruplaa, ja kuitenkin on meillä kaikkea runsaasti.

Mitään erikoista en tiedä täältä kertoa. Pari päivää sitten me saatoimme erään professoreistamme hautaan, ja tänä iltana vietetään juhlat Snellmanin kunniaksi.

Voikaa nyt hyvin, rakkaat vanhemmat. Terveisiä sisarille.

Teidän *Julius*.

21 p. lokakuuta 1856.

Rakkaat vanhemmat.

Eilen sain isän kirjeen ja lauvantaina paketin, josta suuresti kiitän. Kirjoja olinkin jo ikävällä odottanut.

Lukuni kohdistuvat tänä lukukautena pääasiallisesti latinaan ja sen ohella historiaan. Sitä paitsi kuuntelen myöskin filosofian ja suomen luentoja. Mitä enemmän syvennyn poika-aikuisiin lempilukuihini, jotka joksikin aikaa olivat keskeytyneet, sitä enemmän ihmettelen mielessäni, mitenkä saatoin siinä määrin erehtyä haluni ja taipumusteni suhteen, että kirjoittauduin fyysis-matemaattiseen tiedekuntaan. Niin paljon kuin luonnontieteet huvittivatkin minua ja aina tulevat huvittamaan, niin en koskaan kuitenkaan tuntenut olevani oikein kotonani sillä alalla, jota vastoin aloittaessani opiskella historiaa ja filosofiaa, oli edellinen minulle vanha rakas tuttava, johon kovin mielelläni lähemmin tutustuin, ja jälkimäinen tuotti minulle yllätyksen sen kautta, että se toi selvästi esille sen, mitä poikana olin hämähästi aavistanut ja unikuvina nähnyt edessäni. Eipä siis ihme, että nämät opinnot viehättävät minua suuresti.

Suurta tyydytystä täällä Helsingissä tuottaa myös se seikka, että voi keskustella toverien kanssa siitä mitä on lukenut ja vaihtaa mielipiteitä heidän kanssaan. — Niistä monista tuttavuuksista, joita tällä lukukaudella olen tehnyt, on mielenkiintoisimpia suomalainen filosofi Murman,[21] joka viime kesänä oli opettajana L. Alftanin[22] perheessä. Juuri tämä seikka välitti tämän tuttavuuden, josta minulla tulee olemaan paljon huvia ja hyötyä; sillä hän on tavattoman virkeä ja nerokas henkilö. Myöskin Öhbergin[23] ja Slöörien kanssa olemme usein yhdessä. Yleensä suurta tuttavapiiriämme saamme kiittää siitä, että harvoin olemme jonkun illan yksin kotosalla. Torstaisin on minulla tiedekunnan kokous, Leopoldilla perjantaisin, ja lauvantaisin on lauluseura. Muut neljä iltaa kuluvat tavallisesti vieraskäynteihin. Sillä täällä ovat Ascholinit, Forssmanit, Borgströmit, professori Nordmann, Arppe, Snellman, Peter Nordmann ja Cedercreutz,[24] joiden kaikkien luona meidän täytyy vuoron perään käydä. Jos joskus tahdomme vielä tovereitakin tavata, niin ei todellakaan jää monta iltaa vapaaksi, ja jos me joskus sattumalta olemme kotona, niin kerääntyy aina joitakin tovereita, tavallisesti laulajia meille. Sillä meidän asuntomme sijaitsee niin edullisesti keskellä kaupunkia, että se muodostuu aivan luonnolliseksi kokouspaikaksi tovereillemme. Me olemmekin siihen jo valmistuneet, emmekä lykkää koskaan iltaan välttämätöntä työtä.

Niinkuin huomaatte, vietämme me täällä varsin mieluisaa elämää enkä tiedä riippuuko se siitä, että olen niin kauan ollut poissa täältä vai jostakin muusta syystä, mutta viihdyn täällä paremmin kuin koskaan ennen. Olen varma siitä, että vielä kauan myöhemminkin tulemme muistamaan tätä mieluisaa yhdessäoloa.

Jääkää nyt hyvästi, rakkaat vanhemmat. Terveisiä kaikille rakkaillemme kotona.

Teidän *Julius*.

28 p. lokakuuta 1856.

Rakkaat vanhemmat.

Äidin kirjeessä oli tieto, joka tuotti minulle iloisen yllätyksen. Vaikka tiedänkin, rakas isä, että sinua tämän koulun[25] järjestämisessä on johtanut korkeampi huolenpito, niin en voi kuitenkaan olla lausumatta sinulle kiitostani omissa nimissänikin. Sillä sinä olet toteuttanut yhden lempiaatteistani, jonka luulin vielä kauan saavan pysyä vain kauniina toiveena. Myöskin iloitsen siitä, että Pynninen[26] on otettu opettajaksi; siitä tulee vastaan oikea työala tuolle kelpo vanhukselle.

Nyt tahdon ilmoittaa teille jotain, joka suuresti hämmästyttää teitä. Tämän kirjeen saapuessa perille olemme nimittäin muuttaneet toiseen asuntoon! Sillä nykyinen asuntomme oli kovin vetoisa, ja tämä epäkohta pahenee vain kun ilma kylmenee. Eräänä päivänä kun oli kova tuuli, ei meidän huoneissamme ollut ainoatakaan kohtaa, jossa vetoa ei olisi tuntunut. Kun huomasin sen, aloin heti tiedustella toista asuntoa; sillä talvella ei tällainen minulle sovi. Hiukan etsittyämme saimmekin asunnon, jonka pitäisi olla lämmin. Ikävä vain että se on jokseenkin kaukana.

Niin kummalta kuin se kuuluukin, täytyy meidän jälleen pyytää 100 ruplaa. Meidän on näet pakko ostaa muutamia huonekaluja ja loput riittänee oloon täällä ja kotimatkaan. Pyydän että rahalähetys saapuisi mahdollisimman pian, sillä muuten olemme viimeistä leipäpalaa myöten tyhjät. Teidän uskollinen, pian yhtä köyhä kuin kirkonrotta *Juliukseenne*.

6 p. marraskuuta 1856.

Rakkaat vanhemmat.

Me olemme jo muuttaneet uuteen asuntoomme ja olemme siellä kotiutuneet. Olen siihen hyvin tyytyväinen, sillä olen aina pitänyt pienistä suojista; suuressa huoneessa minun on vaikea oikein kotiutua. Leopoldilla on siinä suhteessa vastakkainen mielipide, ja hän onkin valinnut suuremman huoneen itselleen.

Viime viikon alussa me teimme retken Porvooseen. Siellä oli nimittäin pappienvihkiäiset, m.m. vanhat toverimme Fritz Slöör ja A. Wirén[27] vihittiin papeiksi. Siten vanhoista tuttavistamme katoaa täältä toinen toisensa jälkeen, kaikki haikealla mielellä. Varsinkin maisterivihkiäiset ovat tehneet tuhoa aivan kuin ankara kulkutauti. Kun nykyään käy ylioppilaskouksissa, näkee enimmäkseen vain tuntemattomia kasvoja, siellä täällä hymyilee vain joku tuttava vastaan.

(Myöhemmin samana päivänä).

Olen pahoillani, että olette niin huolissanne uudesta asunnostamme. Kernaasti olisimme teiltä sen huolen säästäneet ja jääneet entiseen asumaan, mutta siellä oli mahdoton tulla toimeen. Nykyiset huoneemme ovat suuremmat kuin entiset, ja ne ovat toisessa kerroksessa, niin ettei lattiavedosta ole pelkoa; muutenkin ne ovat hauskat ja somat. Tuuletusikkuna meillä on myöskin.

Samassa talossa asuu myös 12 muuta ylioppilasta, niiden joukossa useita tuttuja. Kerran viikossa me tulemme yhteen ja juomme teetä yhdessä.

Tästä siis näette, että kohtalomme kaikesta päättäen on varsin hyvä.

Voikaa hyvin ja tervehtikää kaikkia rakkaitamme.

Teidän *Julius*.

23 p. marraskuuta 1856.

Rakkaat vanhemmat.

Iloitsen suuresti, että te vihdoinkin käsitätte, ettemme asuntoa vaihtaessamme sokeasti ole joutuneet Scyllasta Charybdikseen. Me olemme todellakin joka suhteessa kovin tyytyväiset. Varsinkin on hauska, että meidän on onnistunut saada puheliaisuudestaan ja huolellisuudestaan kuuluisa matami. Koska hän asuu samassa talossa kuin mekin, niin on hän aina käsillä, jos me jotain tarvitsemme ja voi herättää meidät aamulla varhain. Sillä tietäkää, me nousemme aina kello viideltä!

Mitä ruokaan tulee, voitte olla aivan huolehti. Meidän päivällisemme oli juuri tuotu pöytään, kun teidän kirjeenne tuli, ja me nauroimme oikein sydämen pohjasta teidän turhille huolillenne. Sillä meillä oli edessä jättiläisannos voimakasta lihalientä, lohta ja perunoita sekä kolmanneksi lintua ja puolukoita! Tahtoisinpa tietää, oliko teillä pöydässä sen runsaammin! Ja samaan tapaan on joka päivä. Pikemmin voisi pelätä, että me tulemme hemmoitelluiksi.

Antakaa anteeksi, ettemme muistaneet kiittää rahasta, mutta päämme oli niin täynnä teidän levottomuuttanne ja huoltanne. Vaikka viime aikoina olemmekin eläneet niin halvalla, ei meillä kuitenkaan ole jäljellä muuta kuin matkarahat. Minä sanon meillä, ja kuitenkin, niinkuin Leopoldin kirjeestä näette, tulen minä kai tällä kertaa yksin kotiin. Koska hänen työnsä vuoksi on välttämätöntä käyttää tyystin aikansa, niin yhdyn minä hänen pyyntöönsä ja toivon, että sallitte hänen jäädä tänne.

Voikaa hyvin, rakkaat vanhemmat! Kaikille rakkailleni sydämelliset terveiset.

Teidän *Julius*.

6 p. tammikuuta 1857.

Rakkaat vanhemmat.

Nyt olen palannut jälleen lukupesääni lyhyen joululoman jälkeen. Miten iloitsenkaan, etten kieltäytynyt siitä; sillä tuollainen käynti kotona, joskin se on lyhyt, on aina virkistävä; minulle se oli kuin uudestisyntyminen; entistä puhtaampana, iloisempana, lapsekkaampana palasin jälleen tänne. Miten suloinen onkaan se varma tieto, että on ainakin yksi paikka olemassa, jossa saa osakseen sydämellistä rakkautta; se vahvistaa ja antaa ihmeellisesti voimia elämän taistelua varten.

Matkamme oli, niinkuin saattoi edeltäpäin aavistaa, erittäin miellyttävä; 3:nä päivänä saavuimme tänne.

Heti seuraavana päivänä kävin Fabritiuksilla. He voivat kaikki hyvin ja lähettivät teille terveisensä. Ernst[28] on näinä päivinä julkaissut pienen vihon sävellyksiään. Vaikka en kykenekään musiikkia arvostelemaan, niin täytyy minun sittenkin sanoa, että ne miellyttivät minua suuresti. Varsinkin kesäyön kuvaus, jossa keijukaiset tepsuttelevat ja väliin kajahtaa yksinäisen vaeltajan laulu, on erittäin maalauksellinen. Parin viikon perästä se on kai Viipurissakin saatavissa; älkää unohtako hankkia sitä.

Ja voikaa nyt hyvin, rakkaat vanhemmat ja pitäkää tällä kertaa tämä lyhyt kirje hyvänäne. Terveisiä myöskin isoisälle ja sisarille.

Teidän *Julius*.

12 p. helmikuuta 1857.

Rakkaat vanhemmat.

Toissapäivänä me saimme isän kirjeen, josta iloksemme näemme, että te voitte kaikki hyvin. Mekin elämme kuin kalat vedessä, olemme terveet ja hyvällä tuulella.

Käynnistämme Cedercreutzillä olette kai jo kuulleet. Meillä oli siellä erittäin hauska ilta, ja varmaankin tulemme käymään heillä aika ajottain. Usein emme kuitenkaan voi käydä vieraisissa, sillä vaikka olemme supistaneet tuttavapiiriämme, niin on niitä sittenkin yllin kyllin. Toissa päivänä olimme Askolinilla tanssiaisissa. Ikävä kyllä emme tunteneet ketään naisista, ja sen vuoksi tanssi kadotti suuresti hauskuuttansa. Mutta siitä huolimatta meillä oli varsin hupaista.

Muuten emme ole olleet missään huveissa, paitsi kerran teatterissa nähdäksemme erään uuden kappaleen, jonka eräs ylioppilas oli sepittänyt, ja ollaksemme mukana — viheltämässä. En eläissäni ole nähnyt niin naurettavaa skandaalia. Kappale oli näet kurja ja sitä näyteltiin kurjasti. Ylioppilaat tiesivät, että tekijän, erään professorin pojan, sukulaiset olivat joukolla saapuneet teatteriin varta vasten taputtaakseen hänelle käsiään, vieläpä aikoivat julkisesti painaa kruunun hänen päähänsä. Estääkseen sitä olivat ylioppilaat vallanneet koko paratiisin, sitä paitsi suuren osan muitakin paikkoja. Useita liikuttavia kohtauksia säestettiin yleisellä naurulla, ja heti kun suosionosoituksia alkoi kuulua, tukahdutettiin ne vihellyksiin. — Vihdoin näytelmä oli lopussa, — mutta yleisö jäi kuin kiinninaulattuna paikoilleen, ikäänkuin se olisi vielä odottanut jotakin. Lopulta, onnettomuutta ennustavan väliajan jälkeen, alkoivat tilatut kättentaputtajat tehdä käskettyä työtään, mutta heille vihellettiin, ja kun he eivät tahtoneet vaieta, alkoi kuulua hirveää jalkojen töminää ja vihellystä, aivankuin paratiisi olisi muuttunut Tartarukseksi. Joku kaikeksi onnettomuudeksi keksi huutaa tekijän esille; hän saapuikin heti täysissä tamineissa kulissien takaa, mutta hänet otettiin niin helvetillisellä melulla vastaan, että hän taas vetäytyi nopeasti pois. — Myöhemmin on kappaletta kahdesti esitetty, tosin viheltämättä, mutta vain puolelle huoneelle.

Ja tähän nyt lopetan. Voikaa hyvin ja tervehtikää sekä suuria että pieniä.

Teidän *Julius*.

Kaldun-veljeni.

Täältä lähtiessä emme saaneet jäähyväisiäkään sanoneeksi, kun minun täytyi suntai-aamuna mennä Reinin luo Logikia lukemaan enkä muistanutkaan sitä sanoa sinulle, kun viimein olimme yhdessä. Enkä ole sitten kerinnyt kirjottamankaan sinulle pyrkiessäni päästä tutkintojeni loppuun. En kyllä nytkään vielä ole nähtävästi päässyt edemmä (vasta kahden viikon perästä saattanen mennä Snellmanin luo), mutta pistän kuitenkin luvun lomaan pari sanaista sinulle.

Logikin olen viimeinkin lukenut loppuun ja se täytyy sanoakseni, etten enää katso siihen pantua aikaani perin turhiin menneeksi. Tässä asiassa kävi minulle niinkuin Saulille muinoin, että aasin haossa löysi kruunun. Minä siihen sen vuoksi ryhdyin, että Snellman viekotti näyttäen laudaturin palkintona; vaan viimeksi luin sitä halulla, sillä se selittää ihmeellisellä tavalla koko muun Hegelin järesteen (systeman?). Paljon vasta tutkittavia aineita olen siitä kerännyt talteeni, enkä siis kauppaani perin kadu, vaikka kyllä ulkonainen palkinto jäänee saamatta, kosken enää kerkiä lukemaan sen verran filosofian historiaa kun olis tarvis. (Eikös filosofiaa voine sanoa henkiopiksi paremmin kuin tuoksi tietoviisaudeksi. Mitäshän se muuta hakee ja näyttää olevaksi maailmassa kuin sen henkeä?) Rein[57] ja Forssell ovat jo käyneet Snellmanissa ja sanovat hyvin ankaraksi!

No pääsihän Ehrström[58] provessoriksi, vaikka pahaa tiesit prohveteerata, ja Estlander[59] (lääkäri) on määrätty virantoimitukseen. C.G. Estlander[60] sitä vastaan ei ole vielä dosentiksi säättö. Että Armfelt[61] Arpen kautta on meitä yrittänyt evätä maisterivihkiäisiä pyytämästään, sen olet arvattavasti jo kuullut. Mutta me emme sillä heitä; olemme päättäneet kuitenkin pyytää. Kieltäkööt, sallikoot sitten miten paraaksi katsovat!

Mansikkojen ja mustikkojen isät olivat joku viikko takaperin koolla arvelemassa syntyneekö nyt enskevääksi toinen osa; vaan tulimme siihen päätökseen, ettei voi antaa ulos ennenkuin jouluksi, koska muka mustikat eivät kuulu kelpaavan nykyajan herkkukielille ja mansikoita ei saa kypsymään ennenkuin kesäaurinko alkaa paahtaa. — Jos siksi saisit jotain valmiiksi, niin olisi hyvä. — Kullervon kaksi viimeistä tapausta (näytöstä) on Stenvall kirjoittanut uudestaan, ja Toppelius[62] kiittää niitä hyviksi. Vähän toivoa taitaa siis teillä kilpaveljillä olla palkinnon saamisesta. — Mitäs sanot herätyshuudostani Helsingin Sanomissa Ouluun aiotuista kouluista? Kun ei muut huuda, täytyy meidän suomalaisten ruotsalaisissakin lehdissä parkahdella, ettei asiamme nurin mene.

Kuule, tunnetko Ottilia Wildermuthin kirjoja? Me olimme arvelleet lähettää Kuopioon eräälle Perander-mamselille suomennettavaksi. Lala[63] niitä kehuu hyväksi. Sinä kirjakauppias ne voisit toimittaa meille tänne. Lähetähän postin kautta.

Hyvästi nyt tällä kertaa! Vastaa pian

Julius-ystävälles.

10 p. maaliskuuta 1857.

Rakkaat vanhemmat.

Lähekkömme 100 ruplaa olemme saaneet ja kiitämme niistä sydämellisesti. Sillä mitä meillä vielä ennestään on sekä niillä 10 ruplalla, jotka joka kuukausi saamme vuokraa varten, me tulemme tämän lukukauden toimeen, jollei mitään erikoista satu.

Niinkuin jo aikaisemmin Cedercreutzeillä kuulumme, vietetään Viipurissa iloista elämää. — Yhtä loistavia ja kohisevia huveja ei tosin meillä täällä ole, mutta sen sijaan useita kauniita konsertteja, joista osa on pidetty hätääkärsivien hyväksi. — On todellakin hauska nähdä, miten myöskin meidän vanhat veljemme Ruotsissa keräävät innolla nälkäänäkevien suomalaisten hyväksi. Jokaisessa kaupungissa, pitäjissäkin on varsin suuria summia saatu kokoon ja koko summa nousee jo useihin tuhansiin, — Ja kun näkee miten meillä vähävaraisimmatkin antavat roponsa, niin ei tiedä, pitäisikö tätä koettelemusta sanoa onnettomuudeksi vai onneksi; sillä hätä ja avunanto on lähentänyt meidän kansamme eri piirit niin lähelle toisiaan, että sitä on pidettävä suurena voittona, ja itse kurjuus, jota monet saavat kestää, joutuu sen johdosta pikemmin taustalle.

Me elämme täällä niinkuin tavallisestikin hiljaisesti, ilman suurempia tapahtumia. Molemmat me olemme, Jumalan kiitos, terveitä, ja niinpä työ myös edistyy. Oi, miten toista onkaan työskennellä, kun ruumis on terve, sen olen tänä talvena saanut kokea! Tunnen voimaa ja iloa, jommoista harvoin ennen olen kokenut. On melkein sanoin selittämätöntä, miten ihana se tunne on, kun *voi* mitä tahtoo.

Tälläkin lukukaudella harrastan etupäässä historiallisia lukuja; latina, jota viime lukukaudella

opiskelin, on melkein kokonaan saanut väistyä filosofian tieltä. Myöskin harjoittelen tänä lukukautena ainekirjoitusta, koska aion parin kuukauden kuluttua koettaa suorittaa tämän alustavan kokeen. Omituista, miten sellaisissa asioissa alituisesti tarvitsee harjoitusta. Kun nyt, kolmen vuoden väliajan jälkeen, jälleen aloin kirjoittaa aineita, ei se tahtonut lainkaan sujua niinkuin kymnaasissa. Silloin ei aineiden kirjoittaminen tuottanut minulle vähintäkään vaivaa, ja nyt — olisin varmaan pureskellut kynääni, jollei se olisi ollut terästä. Nämät aineet ovat oikeastaan ruotsiksi kirjoitettavat; mutta on lupa käyttää myös jotakin muuta kieltä. Bolin kirjoitti vastikään saksaksi, minä aion periaatteesta kirjoittaa *suomeksi*.

Pari päivää sitten olimme taaskin Cedercreutzillä päivällisillä. Paronitar lainasi minulle kahden amerikkalaisen runoilijan teokset: Longfellow'n ja Bryant'in. Viime aikoina on suhteeni rakkaihin amerikkalaisiin ollut hiukan kireä orjienpitäjien voittojen vuoksi; mutta näistä runoista, samoinkuin eräästä mielenkiintoisesta, tätä kysymystä koskettelevasta kirjoituksesta, jonka vastikään luin "Revue des deux mondes'sta", näen, että hyvinkin suuri enemmistö halveksuu orjuutta ja että se vain ohimenevien olosuhteiden pakotuksesta antaa myöten. — Nämät runoilijat, samoinkuin Shakespearekin, muodostavat minun iltalektyyrini, vaikka minun ikävä kyllä täytyy aina pitää sanakirjaa käsillä, mikä hidastuttaa lukemista.

Nyt minun täytyy lopettaa, sillä paperikin jo loppuu, ja jos olen kirjoittanut liian perusteellisesti meidän oloistamme, niin on se kokonaan äidin syy, sillä kerran joulun aikana hän valitti, että kirjoitan liian lyhyitä kirjeitä. Voikaa nyt kaikki hyvin! Terveisiä sekä suurille että pienille, älkää unohtako myöskään vanhaa Maria ja hänen joukkoaan.

Teidän *Julius*.

2 p. huhtikuuta 1857.

Rakkaat vanhemmat.

Aika kuluu niin hirvittävän nopeasti, että hämmästyin aina, kun jälleen on minun vuoroni kirjoittaa. Silloin on aina miltei kuukausi kulunut ja sittenkin minusta tuntuu kuin olisi vain pari lyhyttä päivää mennyt. Nyt kevät tekee jo tuloaan; osa katukäytävistä on paljaana lumesta ja lintuparvi edelläkäviät, leivonen ja peipponen ovat jo saapuneet. Ilma on täällä jo pitemmän aikaa ollut niin lämmin ja keväinen, että talvipalton ja turkit ovat saaneet väistyä kevyempien päällysnuttujen tieltä. Päivällisen aikana käyskentelee ihmisiä jälleen suurissa joukoin esplanaadeissa ja aidoilla istuu sankka parvi ylioppilaita, jotka aivankuin peipposet tienvarsilla seuraavat maailman menoa syvämielisin ja arvostelevin katsein.

Paitsi konsertteja ja kurjia teatterinäytäntöjä ei mikään häiritse yksitoikkoista elämää täällä, paitsi kun jälleen suuri maavoutimme ja maankiusaajamme[29] saa uudella halpamaisella kujeella mielet kiihkeään kuohuun. Jollen olisi varma siitä, että te olette perillä asioista, niin siinä olisi sieviä juttuja kerrottavana. Ellei senaattimme suurimmaksi osaksi olisi kokoonpantu niin sydämättömistä ja kehnoluontoisista pelkureista, niin varmaankin hänen ylhäisyytensä jo aikoja sitten olisi saanut luopua ammatistaan.

Maasterinvihkiäisten vietto näyttää hyvinkin epäilyttävältä, sillä kandidaattien lukumäärä on kovin pieni; vaikka olisikin sääli, jos tämä kansallinen juhla, josta koko maa on iloinnut, siirrettäisiin tuonnemmaksi, niin en olisi niinkään tyytymätön, koska minäkin ensi vuonna voisin olla mukana. Eikä joka tapauksessa kävisi päinsä, että Emilie[30] isän kanssa tulisi tänne; laivalla ei tämä ole mikään matka, ja me niin kernaasti tahtoisimme komeilla sisaremmme kera täällä ja näyttää hänelle kaikki nähtävyydet. Kukapa tietää tarjoutuuko toista sellaista tilaisuutta ja milloin. Kolmen vuoden kuluttua en minä ainakaan enää ole Helsingissä, ja kukapa tietää, miten meidän kaikkien on käynyt. Siksi pyydän teitä, rakkaat vanhemmat, tarkoin punnitsemaan tätä asiaa.

Edellisellä ja tällä viikolla on taidenäyttely ollut avoinna. Enimmäkseen siinä on arvotonta, mutta joukossa on joitakin kauniitakin tauluja; niinpä esim. Wrightiltä pari maisemaa ja hanhiperhe, jotka ovat tunnetulla mestaruudella maalatut. Godenhjelmiltä on kohta Runebergin "Hirvenhihtäjistä". Vastikään Düsseldorfissa kuolleelta nuoremmalta Ekmanilta on useita tauluja, samoin Löfgréniltä. Loistopisteensä ovat kuitenkin ruotsalaisen kuvanveistäjän Sjöstrandin teokset. Hän on nyt täällä muovailukseen professori Porthanin patsasta. Sitä paitsi ovat ylioppilaat tilanneet häneltä Lönnrotin ja muutamien muiden kuuluisien professorien rintakuvat. Snellmanin kuvan me tahdoimme myöskin saada, mutta Snellman ei suostunut siihen millään ehdolla. Paitsi näitä veistoksia on Sjöstrand myöskin muovailut useita suomalaista mytologiaa käsitteleviä teoksia, niinkuin Kanteletta soittavan Väinämöisen, jota metsän eläimet ja henget kuuntelevat, "kevytmielisen" Lemminkäisen täydessä sotasovassa, ja ennen kaikkea Kullervon, joka raastaa rikki kapalonsa vaatien maailmaa taisteluun.

Viimeksimainittu on todellakin nerokkaasti käsitelty ja mestarillisesti suoritettu. Sjöstrand matkustaa kesäksi Müncheniin valaakseen siellä kaikki nämät teokset. Koska ne eivät tule maksamaan enempää kuin 10 ruplaa, niin hankin itselleni ainakin Kullervon.

Voikaa hyvin kaikki ja muistakaa teidän

Juliustanne.

25 p. huhtikuuta 1857.

Rakkaat vanhemmat.

Paljon kiitoksia 100 ruplasta, jonka olemme saaneet. Me olimme hiukan hämillämme siitä, mitä te sanoisitte, kun meidän jälleen täytyi pyytää rahaa; mutta ilman sitä me emme olisi tulleet toimeen, ja lohdutimme itseämme sillä, että vain ani harvat tulevat lukukaudessa toimeen vähemmällä kuin 200 ruplalla.

Suuresti me iloitsemme siitä, että Emilie ehkä tulee tänne promotsioniksi. Tuleeko hän Aline Hackmanin[31] turvissa, vai isänpö mukana?

Kevään edistymisestä voin kertoa, ettei meillä pitkiin aikoihin ole ollut enää lunta kaduilla ja että taivaanrannassa näkyy tumma vesijuova. Viimeistä edellisellä viikolla olikin meillä muutamia ihanan lämpimiä päiviä, aivankuin kesäkuussa; mutta sen jälkeen on jälleen ollut pakkasta sekä päivin että öisin. Mitenkä tämä kylmyys vaikuttaa lumesta paljastuneihin oraihin, siitä ei täällä ole tietoa, mutta pahinta pelätään.

Vastikään minut kutsuttiin varakanslerimme, parooni Munckin luo ja minä vaivasin päätäni tuumimalla, mitä pahaa olin saattanut tehdä. Mutta kun tulin hänen luokseen, otti hän minut hyvin ystävällisesti vastaan ja pyysi, että perustaisin hänen maatilalleen kansakoulun. Niin kernaasti kuin sen olisinkin tehnyt, niin täytyi minun kandidaattitutkintoni vuoksi kieltäytyä. Pahoittelin suuresti, etten voinut suostua hänen pyyntöönsä, sillä paitsi sitä, että olisin ehkä voinut siellä hiukan vaikuttaa, olisi se muutenkin sopinut minun aikeihini, sillä hänen tilansa on Hämeessä, jota maakuntaa en vielä lainkaan tunne. Minä sanoinkin parooni Munckille, että suoritettuani kandidaattitutkintoni rupeaisin suurimmalla mielihyvällä vuodeksi tuohon toimeen. Se olisi mieluisaa senkin vuoksi, että vihdoinkin voisoin omalla työlläni ansaita elantoni.

Muiden merkillisyyksien joukossa on täällä nykyään kuuluisa talollinen Manninen[32] kemiaa opiskelemissa. Siinä työssä on hänellä hyötyä minun suomennoksestani, niin pitkälle kuin sitä piisaa, ja suureksi ilokseni hän sanoi sen olevan sujuvan ja ymmärrettävän. Se antaa jälleen uutta rohkeutta työskentelyyn. Muuten voin meidän kesken sanoa teille, että 430 sivusta enää vain 180 on kääntämättä ja että toivon saavani koko jutun tällä lukukaudella suurimmaksi osaksi valmiiksi, niin että kesällä voin viimeistellä sitä. En tahtoisi kuitenkaan, että puhuisitte asiasta, sillä on paljoa parempi esittää työ täysin valmiina, kuin vähä väliä puhua siitä, miten paljon on jäljellä. — Tämän kemian käännöksen välityksellä olen tullut tutummaksi Mannisen kanssa ja pidän hänestä yhä enemmän. Hän on kelpo, turmeltumaton luonne ja hänellä on niin perinpohjaiset tiedot ja hän harrastaa niin lämpimästi sivistystä ja isänmaan parasta, että moni saa hänen rinnallaan hävetä. Nimipäivänäni, niinkuin meidän kesken on tapana, oli muutamia ystäviäni luonani, muiden muassa myös Manninen. Me vietimme iltaa erittäin hauskaasti, ja kun kaakki olivat lähteneet, löysin erään sievän pienen runon, jonka Manninen oli pistänyt salaa piirongilleni. Otan tähän siitä osan, jotta Emilie voi sen teille kääntää:

Lausun vielä viimeiseksi ihastukseni iloisen, riemuni perivakavan riennoistasi veikko-kulta. Iloisen ijäti voitat kelpo tunnon Tuonelassa, kuin nyt täällä kaikin voimin, innolla ihan vakaalla, rakkaudella rajulla, koitat palvella paraiten omaa isämme maata, herttaistakin äitinkieltä! Nuorukainen, hoikkulainen, isänmaata, äitinkieltä luo ei konsaan mielestäsi! Lupaele, vannoskele eleä eduksi Suomen!

Ja nyt voikaa hyvin, rakkaat vanhemmat! Sydämelliset kiitokset siskoille kirjeistä.

Teidän *Julius*.

26 p. toukokuuta 1857.

Rakkaat vanhemmat.

Sydämelliset kiitokset kirjeistänne ja onnitteluistanne! Myös sisarille monet kiitokset kauniista lahjoista, joita he lähettivät minulle. Aline Hackman toimitti ne varhain aamulla minulle, ja siitä me

muistimme syntymäpäiväni, jota ei kumpainenkaan meistä ollut ajatellut. Me keitimme heti kahvia ja tarjosimme sitä samassa talossa asuville tovereille.

Viime aikoina ovat kaikkien ajatukset kohdistuneet vain maisterivihkiäisiin. Varsinkin viime päivinä on saapunut paljon matkustajia. Eilen näimme kahdeksan nuoren tytön erään vanhan herran seuraamina ajavan kaupunkiin. Mikä onni, että ilma on muuttunut niin kauniiksi; me pelkäsimme, että "the winters tale" (Talvinen tarina) olisi loppumaton. Oikein vihreää ei vieläkään ole.

Kaiket päivät ovat esplanaadit täynnä väkeä, ja laulua kuuluu vähä väliä. Miten laulajat kestävät sellaista laulamista, on käsittämätöntä.

Antakaa anteeksi, että jo lopetan! Kaiken aamupäivää on täällä ollut hirveää juoksua ja nyt me odotamme joka hetki upsalalaisia ylioppilaita, joita on määrä ottaa vastaan suurella komeudella.

Voikaa hyvin! Näkemiin!

Teidän *Julius*.

Kaavi, 1 p. heinäkuuta 1857.

Rakkaat vanhemmat.

Viime kirjeessäni tekemäni matkasuunnitelman mukaisesti olisi minun jo aikoja pitänyt olla kauempana, ja te ihmettellette varmaan suuresti, että vielä olen täällä. Mutta asian laita on sellainen, että tulin erittäin kauniille paikkakunnalle, ja otettuani selkoa muistakin olosuhteista, päätin asettua tänne muutamiksi viikoiksi. Kaavin pitäjä sijaitsee Savon ja Karjalan rajalla, missä yksi Maanselän haaroista valtavana, laajoina kukkuloina kulkee etelää kohti. Näiden kukkuloiden välissä on järviä ja laaksoja ja yhdessä sellaisessa sijaitsee minun nykyinen olinpaikkani Kaavinjärven rannalla, korkean vuoren juurella, josta on mitä ihanin näköala. Minun tarkoitukseeni nähden on erittäin edullista, että täällä puhutaan erinomaista suomea. Varsinkin vaimoväellä on tavattoman soinnukas ääntäminen, ja naiiveja lausetapoja minä opin joka päivä. Aineellisessakin suhteessa täällä on varsin hyvä olla; sillä vaikka kala ja maito mitä erilaisimmissa muodoissa täyttävät koko ruokalistan, niin ei minun kuitenkaan tarvitse syödä pettuleipää. Olen muuten maistanut sitä eikä se ole hullumman makuista. Paitsi minua on kaksi muuta ylioppilasta valinnut tämän pitäjän kesäolinpaikakseen; kahden virstan päässä on pappila, joka on laajalti tunnettu asukkaittensa vieraanvaraisuudesta ja herttaisuudesta, virstan päässä asuu eräs tavattoman joviaalinen maamittari perheineen, samoinkuin ystäväni Rudbeckin[33] perhe — niin että tuskin mitään muuta voi enää toivoa. Kaikki ihmiset ovat niin ystävällisiä ja sydämellisiä, että heti tunsin olevani kuin kotonani, pukujen tosin näyttää täällä käyvän hiukan huonosti; mutta siinä suhteessa en tänä kesänä aseta itselleni kovin suuria vaatimuksia. Viime talvena tein kunnolla työtä ja samoin aion ensi talvenakin tehdä; mutta nyt vetää vastustamattomasti haluni minua vakavien vainajien parista hilpeiden elävien joukkoon.

Niinkuin näette on minun täällä hyvä olla, "niin kuin Jumalan kukkarossa" [suomeksi alkuperäisessä kirjeessä], ja mitä hermokuumeeseen ja muihin liikkeellä oleviin ruttoihin tulee, ei teidän tarvitse olla huolissanne, tämä paikkakunta on sellaisilta säästynyt suuremmissa määrässä kuin muut. Jään tänne heinäkuun loppuun.

Ja nyt, voikaa oikein hyvin ja sanokaa sisarille ja koko keittiöpuolelle terveisiä.

Teidän *Julius*.

Rahaa en luultavasti enää tarvitse, sillä oleskeluni täällä maksaa *kaikki kaikkiaan* 6 ruplaa hop. kuussa.

Kaavi, 13 p. heinäkuuta 1857.

Rakkaat vanhemmat.

En tiedä todellakaan mitä teille kertoisin, sillä vaikka meidän elämämme täällä on alituista *dulce júbilo*, niin jokainen päivä on sittenkin toisensa kaltainen. — Pian sen jälkeen kun viimeksi kirjoitin, teimme me ylioppilaat täältä retken Pisavuorelle, tavattoman korkealle vuorenkukkulalle, 4 peninkulman päähän täältä. Suurimman osan matkaa me kuljimme veneessä ja oli meillä siten tilaisuutta ihaila Suomen järvien saaririkkautta; ikävä kyllä näillä saarilla kasvoi enimmäkseen vain havumetsää, jonka vuoksi ne useinkin tekivät synkän vaikutuksen. Saavuttuamme vuoren juurelle oli meillä oikea vuorikauriinnousu edessä; usein meidän oli pakko nostaa ja vetää ylös toisiamme päästäksemme eteenpäin. Vuori kohoaa pengermäisesti ylöspäin, ja monta kertaa, kun luulimme

olevamme jo matkan määrässä, näimme ihmeeksemme uuden, vieläkin korkeamman huipun. Vihdoin me saavuimme korkeimmalle kukkulalle ja sieltä levisi silmin selittämätön, suurenmoisen jylhä maisema eteemme. Suunnattomia metsiä, joita loppumattomat, saarekkaat järvet monenmoisella tavalla katkaisivat; kunnioitettavia vuorijonoja, jotka täältä käsin näyttivät kuitenkin varsin vähäpätöisiltä; siellä täällä asumuksia kaskimailta kohoavine uhritulineen, kuusi kirkkoa: siinä tämän suuren panoraaman yksityiskohdat.

Tämä retki on ainoa, joka ansaitsee tarkempaa selostusta; muuten niinkuin sanottu, on elämämme ja olomme ollut vailla kaikkea vaihtelua, paitsi silloin kun joku syntymä- tai nimipäivä vaatii aivot liikkeelle puheiden ja runojen sepittämistä sekä lystillisten näytelmien esittämistä varten. — Piakkoin aioimme lähteä suurella joukolla Pisavuorelle, sillä nuoret naiset, joiden uteliaisuuden me olemme herättäneet innostavilla kuvauksillamme, tahtovat välttämättä nousta sinne. Onneksi on olemassa hiukan pitempi, mutta vähemmän vaivalloinen tie kuin se, jota me kuljimme.

Rovastin luona me olemme hyvin usein, ja sen jälkeen kun sattumalta tehtiin se keksintö, että minä olen tottunut lukemaan ääneen, on minut otettu vakinaiseksi ääneenlukijaksi, aluksi palkattomaksi, mutta luvassa on runsas palkkio mansikoiden muodossa, niinpiiankuin niitä on saatavissa. "Wawerley" on ensimmäinen, johon olemme ryhtyneet.

Teiltä en tähän asti ole vielä saanut mitään tietoja, mutta toivon syynä olevan sen, ettette tahtoneet umpimähkään kirjoittaa Kuopioon ennenkuin minun kirjeeni oli tullut ja ilmoittanut teille varman osoitteen. Tänäpäin tulee posti, ja toivottavasti se tuo minullekin jotain.

Vielä kerran sydämelliset onnittelet äidin syntymäpäiväksi!

Voikaa nyt kaikki oikein hyvin! Paljon terveisiä sisaruksille.

Teidän vanha *Juliukse*ne.

Kaavi, 1 p. elokuuta 1857.

Rakkaat vanhemmat.

Teidän kirjeenne olen saanut ja suureksi ilokseni näen niistä, että voitte kaikin hyvin ja olette terveet.

Nyt kirjoitan viimeistä kertaa täältä, sillä ylihuomenna matkustan pois. Ne neljä viikkoa, jotka alussa aioin täällä viettää, ovatkin venyneet kuudeksi. Ja kun nyt muistelen tätä ajanjaksoa, tuntuu se minusta ilmavalta kesäyönunelmalta! — Lukujen on käynyt huonosti, sillä en ole suoraan sanoen tehnyt mitään, mutta monet mieluisat muistot ja, mikä tärkeämpää, monet kokemukset, jotka perustuvat sekä omiin että toisten elämyksiin, ovat tämän oleskelun tuloksena.

Liian pitkää olisi kertoa kaikista hommistamme; tahdon vain lyhyesti mainita muutamia erikoistapahtumia. Suuri retki Pisavuorelle tuli todellakin tehdyksi ja ilma suosi sitä erinomaisesti. Menomatalla yllättivät pienet sadekuurot meitä tosin useampaan erään ja pakottivat hakemaan suojaa rannalta; mutta nämä pienet seikkailut lisäsivät vain iloa, sillä ne toivat mukanaan monta lystikästä kohtausta. Sataessa me ryömimme tuuheiden kuusien suojaan, istuimme siellä yhteenahdettuina kuin pyynpoikaset ja nauroimme, niin että olimme tukehtua.

Saapuessamme ylös vuorelle kirkastui ilma, ja sateesta oli ollut se etu meille, että kaskisavut olivat painuneet maahan eivätkä estäneet näkemästä maisemaa. Useita tunteja me vietimme ylhäällä kukkulalla, annoimme katseittemme kulkea vuorten ja laaksojen yli ja kuuntelimme runoja, joita eräs seurassamme oleva pikkurunoilija (ei allekirjoittanut) luki meille. Kotimatalla me näytimme hiukan masentuneilta, sillä olimme nukkuneet vain kaksi tuntia yöllä ja aurinko paahtoi järvellä hirveästi. Siitä huolimatta olimme kaikki kovin tyytyväisiä retkeemme: — Minun täytyy sanoa, että ihailin tyttöjämme, jotka jaksoivat kestää matkan kaikki vaivat. Kuvailkaa mielessäni kiivetä valvotun yön jälkeen puolitoista virstaa vuorta ylös, kivien ja kantojen yli, ja sellaisin myrskyaskelin kuin olisi kysymyksessä linnoituksen valloittaminen. Sitä ei kuka hyvänsä tekisi!

Muista suurtoista puhuessani ei tule unohtaa mainitsematta, että olemme pappilan edustalla raivanneet pienen saaren, joka on samankokoinen kuin meidän Katajasaaremme. Saari vihittiin suurella juhlallisuudella ja sen nimeksi pantiin "Muistonsaari".

Huomenna on ruustinnan nimipäivä, ja siinä tilaisuudessa me esitämme pienen näytelmän. Ja seuraavalla viikolla me lähdemme kaikki pois, niin että täällä tulee vallitsemaan suuri hiljaisuus. Paitsi niitä, jotka eivät kuulu varsinaisiin pitäjäläisiin, lähtee myös useita paikkakuntalaisia matkoille.

Ja nyt voikaa kaikki hyvin. Paljon terveisiä teidän *Juliukseltanne*.

Helsinki, 21 p. syyskuuta 1857.

Rakkaat vanhemmat.

Professori Lönnrot on nyt palannut matkaltaan kotiin, mutta niinkuin tiedätte, ei hän ole erittäin tyytyväinen sen tuloksiin. Merkillistä kyllä toisen leivänleipojan matka onnistui paljoo paremmin; sillä kaikkialla, minne hän tuli, otettiin uusi keksintö suurella harrastuksella vastaan. Ehkäpä ukko ei osannut kylliksi liottaa lipeässä taikinaa, koska kaikkialla olen kuullut valitettavan, että hänen leipänsä oli kitkerää. Sillä aikaa kuin leipää valmistettiin ei vanhus ollut työtön, vaan kirjoitti suomalaista kasvioppia ja kasviota. Hänen työnsä tulokset näemme nyt hänen luennoissansa — *ensi kertaa* Suomen yliopiston kateederista pidetään *suomenkielellä* tieteellisiä luentoja! — Lönnrot on tunnetulla ahkeruudellaan ja perinpohjaisuudellaan suorittanut tuon työnsä, se on oikea plastillinen mestariteos, jokainen lause, joka sana on niin punnittu, että täytyy oikein ihmetellä ja ihaila. — Pienessä esipuheessa hän mainitsi ensin, miten kauan hän oli ollut kahdenvaiheilla ryhtyäkö tähän työhön vai eikö, koska hän ei oikeastaan ollut kasvitieteilijä. Mutta kun meidän etevämmät kasvientuntijamme ovat tähän saakka pitäneet tietonsa ominaan, niin oli hän lopulta päättänyt ryhtyä siihen. Sitä paitsi, lisäsi hän, onhan aina parempi, että tällainen kirja ilmestyy meidän omalla kielellämme kuin ruotsiksi.

Sen sijaan on professori Snellman tuottanut meille suuren surun. Hermostuneena vaimonsa kuoleman sekä pitemmänaikuisen kivuloisuuden johdosta on hän julkaissut Litteraturbladetissa kirjoitelman, joka on antanut kovan kolauksen hänen maineelleen. Hehkuvassa innossaan suomalaisen kansallisuuden kohottamiseksi on hän kunnianosoituksissa ruotsalaisia vieraitamme kohtaan [promotionissa 1857] luullut näkevänsä enemmän kuin mitä niissä todellisuudessa oli. Hän pelkäsi niiden todistavan suomalaisen kansallisuuspyrintöjen taantumista, ja vaikkei hän itse ollut tilaisuudessa läsnä, hän nojautuen toisten selostuksiin piti hirveän pannaanjulistuksen. Jollei hän rouvansa sairauden vuoksi olisi ollut estetty ottamasta osaa juhliin, niin olisi hän varmaankin huomannut, miten perusteeton hänen väitteensä oli, että muka olisimme sanoneet ruotsalaisille, ettei Suomen kansalla ole rakkautta eikä luottamusta omaan itseensä. Sitähän kaikki puheet suorastaan tulvimalla tulvivat. — Monet ovat jo kauhulla kysyneet: Vai sinäkin! Mutta jos hetkenkin aikaa voisini epäillä Snellmania, niin kadottaisin uskoni ihmisyyteen. —

Paljon ajattelemisen aihetta on minulle antanut se, mitä me yhdessä luimme Humboldtin teoksesta "Lichtstrahlen" [Valonsäteitä], nimittäin: että ihmisen ennen kaikkea tulisi koettaa kehittää itseään, koska sellainen kehitys varmasti myöskin edullisesti vaikuttaisi muihin. Silloin en voinut yhtyä tuohon mielipiteeseen, enkä voi sitä vielääkään, vaikka olen asiaa punninnut joka puolelta. Sillä jos voidakseen toimia toisten hyväksi, ensin pitäisi itse olla täydellisesti kehittynyt, niin ei koskaan voisi sitä tehdä. Milloin ja kuka voisi sanoa: nyt olen täydellisesti kehittynyt! Ja sitä paitsi, miten voi vaatia todellista kehitystä muulla tavalla, kuin että yhä enemmän irtaantuu omista persoonallisista, itsekkäistä pyrinöistään ja työskentelee korkeampien aatteiden, s.o. toisten hyväksi. Sen vuoksi en voi, huolimatta Humboldtin auktoriteetista, luopua siitä mielipiteestä, että on työskenneltävä mahdollisimman paljon yleiseksi hyväksi, koska sen kautta varmimmin edistää omaa parastaan ja omaa kehittymistään.

Ja nyt voikaa hyvin ja sanokaa sydämelliset terveiset sisarille.

Teidän *Julius*.

Helsinki, 15 p. tammikuuta 1858.

Omituisen miellyttävän tunteen vallassa astuin eilen pieneen huoneeseeni. Tuntui siltä, kuin en lainkaan olisi ollut poissa, siinä määrin kaikki se, minkä näin, saattoi minut jälleen aatteiden ja töiden entiseen piiriin. Ei mikään vedä sentään työlle vertoja! Miten hyvä muuten olisikin olla, niin tuntuu aina hiukan tyhjältä, kuin ei ole tavallista työtänsä. — Mutta huomaankin sanovani samaa, joskin toisin sanoin, mikä vastikään äidin mielestä Ziehmsenin[34] suussa kuului niin omituiselta. Jollen tietäisi teidän olevan varmasti vakuutetut siitä, että kernaasti olen kotona, niin kirjoittaisin uudestaan kirjeeni, mutta näin ollen annan sen olla sellaisenaan.

Koko matkan me ajoimme rattailla. Ensimmäisenä päivänä oli ilma kaunis, ja me istuimme kaikki neljä (me molemmat, Mechelin ja August[35]) rattailla kuin vasikat, joita kuljetetaan markkinoille. Mutta me olimme kovin hyvällä tuulella. Seuraavana päivänä iltapuolella jatkoin minä yksin matkaa; sillä koska satoi rankasti ja myrskysi, jäi Leopold ja Sanmark odottamaan parempaa säätä. Minä vedin kauluksen korviini, käänsin selkäni tuulta vasten ja ajoin yön ja sumun läpi Ahvenkoskelle. Seuraavana päivänä oli oikea kevät ilma; aurinko oli niin lämmin, pellot niin vihreät. Kauniilta näytti lumi ojissa, jotka kulkivat valkeina juovina vihreitten peltojen halki. Illalla saavuin perille.

Tänä aamuna herätessäni oli ilma vieläkin inhottavampi kuin toissapäivänä. Hirveä myrskytuuli ajoi

suuria lumihiutaleita ylt'ympäri. Jälkijoukkomme, joka Scyllasta oli joutunut Carybdikseen, saapui päivällisen aikana läpimärkänä ja elämään kyllästyneenä.

Jääkää hyvästi ja suudelkaa sisaria.

Teidän *Julius*.

Helsinki, 26 p. tammikuuta 1858.

Rakkaat vanhemmat.

Juuri sain kirjeenne, jossa ilmoitatte ilahduttavan uutisen Aline Hackmanin kihlauksesta. Kun tapaatte morsiamen, niin sanokaa hänelle, että toivotan hänelle sydämestäni onnea. Onpa toki hauska, että suomalainen on saanut tämän kelpo tytön; vieraalle en olisi häntä lainkaan suonut.

Sen jälkeen kun viimeksi kirjoitin, ovat lähimmät naapurimme ja toverimme saapuneet taas tänne; entinen elämä on jälleen alkanut. En tiedä, tokko viime lukukaudella kerroin teille luostarimme säännöistä. Niinkuin tiedätte, asuu meitä useita ylioppilaita saman katon alla; ahkeruuden ja hyvän käytöksen edistämiseksi keskuudessamme olemme laatineet pienen lakikirjan, jonka pykälät enimmäkseen ovat kohdistetut nukkumista vastaan. Esim. ei kukaan saa nousta myöhemmin kuin kello kuudelta eikä panna maata varhemmin kuin kello 9. Yhden tunnin päivällislepo on sallittu vain siinä tapauksessa, että on valvonut koko yön. Ken rikkoo näitä sääntöjä vastaan, saa maksaa sakkoa, ja sakkorahat käytetään sunnuntaisin kahvikesteihin, jossa tilaisuudessa jokaisen asukkaan on pakko kertoa toisille, mitä mielenkiintoista hän viikon varrella on lukenut. Leopold, Sanmark ja Hougberg-Rosenius[36], vaikka he eivät asukaan meidän kanssamme, ovat siinä osallisia.

Kouluni alkoi päivää sen jälkeen kun oli saapunut tänne ja sujuu tavalliseen tapaansa; oppilaiden lukumäärä on hiukan lisääntynyt. [Syksystä 1857 oli opettajana Blomqvistin ruotsalaisessa tyttökoulussa. Opetti ilmaiseksi vapaaehtoista ainetta: suomenkieltä; se selittää oppilaitten vaihtelun.]

Voikaa hyvin! Teidän *Julius*.

Helsinki, 28 p. helmikuuta 1858.

Rakkaat vanhemmat.

Aika kuluu täällä niin huomaamatta, että tuskin saatoin uskoa, kun Leopold huomautti minulle, että oli kulunut kaksi viikkoa siitä, kun viimeksi teille kirjoitin.

Leopold on pari päivää sitten suorittanut jälleen pari tutkintoa eikä ole enää yhtä kuumeisen levoton kuin ensimmäisen ratkaisevan askeleen edellä.

Mitä minun omaan arvoisaan persoonaani tulee, niin ei siitä ole erikoisempaa kerrottavana; kaikki käy hiljalleen. Koulutuntini tuottavat minulle paljon iloa, paljon enemmän vielä kuin viime lukukaudella; en tiedä, katsonko asioita vähemmän mustien silmälasien läpi, vai onko se todellakin siten, mutta minusta tuntuu, kuin oppilaani olisivat innostuneemmat ja osoittaisivat suurempaa harrastusta kuin ennen. Se vain on varma, että suoritan virkani suuremmalla ilolla kuin syksyllä. Onnettomat turhat mietiskelyt lamauttivat silloin joka suhteessa minua; nyt vasta, kun olen saavuttanut jälleen elämänrohkeuteni, huomaan oikein, miten masennuksissa olin. Jumalan kiitos, että kriisi on ohitse; nyt alan taas olla entiselläni. — Ja sittenkään, niin vaikea kuin tuo aika olikin, en tahtoisi mistään hinnasta olla sitä vailla; sillä ensinnäkin olen kadottanut suuren annoksen liiallista itseluottamustani ja sitä paitsi totuttanut itseni enemmän ajattelemaan, jota vastoin aikaisemmin pääasiallisesti seurasin vain tunnettani ja hetkellistä vaistoa. —

Ja nyt sanon täksi kertaa teille hyvästi. Paljon terveisiä sisarille ja muille pikku elukoille.

Teidän *Julius*.

Maaliskuulla, 1858.

Rakkaat vanhemmat.

Paljon ei meistä ole kerrottavaa, mutta siitä lohdullisesta syystä, että voimme erinomaisen hyvin.

Ylioppilaiden parissa tapahtuu muuten nykyään tärkeitä asioita. Jo pitemmän aikaa ovat näet

vuotuiset vuokrat, joita meidän on maksettava yhteisistä huoneustoistamme, rasittaneet meitä suuresti; mutta nyt vihdoin, kun vuokraa yhä korotettiin, loppui meidän kärsivällisyytemme — ja me olemme päättäneet rakentaa itsellemme oman talon. Toissapäivänä oli meillä senjohdosta kokous, jossa neuvoteltiin, miten asia olisi järjestettävä. Yliopisto on halukas avustamaan meitä, jos saamme suurimman osan tarvittavista rahoista kokoon. — Osan rahoista voimme lainata ja maksaa korot niillä rahoilla, joita käytämme nykyään vuokraan. Pääoman me maksamme vähitellen sillä rahalla, jonka saamme vuokratessamme osan taloa. Mutta jotta emme velkaantuisi kovin pahasti, täytyy meidän saada osa tarvittavasta summasta lahjaksi tai ansaita jollakin tavalla. Sitä tarkoitusta varten aikoo ylioppilaskunta ensi kesänä suurella tarmolla kerätä varoja. Sitä varten pannaan toimeen lauluretkikin, josta Leopold puhui; toivottavasti ei teillä tällaisissa olosuhteissa ole mitään sitä vastaan, varsinkin kun vanha, vakava Paciuskin aikoo yhtyä matkaan. Mutta tästä kaikesta toisella kertaa enemmän. Voikaa nyt hyvin ja suudelkaa sisaria.

Teidän *Julius*.

Rakas Emilie.

Niinkuin edellisestä kirjeestä näet, on meillä ylioppilailta suuria tuumia. Aluksi ne ovat kai vain tuulentupia, mutta aikaa myöten kasvaa niistä todellinen kivinen rakennus. Tätä metamorfosia kiiruhduttaaksemme olemme päättäneet ottaa teidät, nuoret tyttöset, liittolaisiksemme ja turvaudumme teidän apuunne tietäen, että te aina olette valmiit auttamaan köyhiä ja hankkimaan kodittomille suojaa pään päälle. Me uskomme ja toivomme, että te tahdotte kartuttaa kassamme arpajaisilla, konserteilla ja seuranäytelmillä, ja korvaukseksi siitä me lupaamme olla ikuisessa kiitoksenvelassa teille ja osoittaa teille niin suurta kohteliaisuutta kuin mahdollista. Täkäläiset nuoret naiset panevat jo toimeen arpajaisia; mutta luullakseni teidän on parasta odottaa siksi kunnes professori Snellman ja Topelius ovat toittaneet torveensa, ja me olemme sanomalehdissä julkaisemallamme julistuksella vedonneet helliin tyttösydämiin.

Muiden merkillisyyksien ohella voin kertoa sinulle, että me aiomme tätä tarkoitusta varten panna jälleen huhtikuun keskivaiheilla toimeen teatterinäytännön. Sanotaan, että yleisö odottaa sitä jännityksellä.

Nyt voi hyvin äläkä unohda vanhaa *Juliotasi*.

Helsinki, 29 p. maaliskuuta, 1858.

Rakas äiti.

Olen pahoillani, ettet sinä hyväksy yritystämme; mutta samalla olen iloinen voidessani kertoa, ettei se ole intoilevien nuorukaisten tuulentupa, vaan että vakavat miehet eivät vain neuvoillaan ja työllään tahdo kannattaa sitä, vaan että juuri heistä, eikä meistä, itse ehdotus on lähtenyt. — Jos tuntisit olosuhteita, niin käsittäisit, miten tavattoman edullinen, jollei suorastaan välttämätön, oma talo ylioppilaskunnalle olisi. Nyt me maksamme korkean vuokran epämukavasta huoneustosta (ei *parista*, vaan seitsemästä kirjastohuoneesta, kahdesta sanomalehtilukuhuoneesta, yhdestä kokoussalista ja 2-3 ravintolahuoneesta sekä taloudenhoitajan asunnosta), emmekä koskaan kuitenkaan ole varmat siitä, ettemme saa maksaa vieläkin enemmän tai tule suorastaan heitetyksi ulos. Minnekä me sitten menemme? Nyt kun vuokraa korotettiin tuntuvasti, täytyi meidän kärsivällisesti vaieta, koska ei koko kaupungissa ollut tällä hetkellä mitään suhteellisestikaan sopivata huoneustoa vapaana.

Sitä paitsi on aivan selvä asia, että jos meillä on oma talo, niin kaikki juhlat tulevat puolta halvemmiksi, kun meidän ei sitten enää tarvitse olla tekemisissä herrojen Kleinehn ja kumppanien kanssa. Jos nyt esim. promotsionjuhlaesitykset tulevat noin 20-30 ruplaa hop. halvemmiksi maisteria kohti, niin voitetaan sillä joka kolmas vuosi 12-1800 rpl. hop., emme yksin me, vaan isätkin, jotka tuon summan maksavat, tai ne, jotka lainaavat rahat. — Ja tämä on vain yksi esimerkki! Kun uusi, etevä professori astuu virkaansa tai muissa senkaltaisissa juhlatilaisuuksissa me voimme paljon säästää. Entäs konsertit ja näytännöt, joita ylioppilaat joskus panevat toimeen, niitäkin varten on nyt aina vuokrattava huoneusto. Siinä ovat yrityksen taloudelliset edut; puhumattakaan siitä suuresta mukavuudesta y.m., joka seuraisi omaa taloa. — Epäilemättä sinua huvittaa kuulla, että Kauppaneuvos Borgström kuuluu siihen komiteaan, joka on valittu yrityksen toteuttamista varten. Täällä Helsingissä ovat kaikki asiasta hyvin huvitettuja, ja nuoret tytöt aikovat panna toimeen arpajaistanssiaiset tämän tarkoituksen edistämiseksi.

Aiottu lauluretki ei ole missään "herättänyt vakavampien ihmisten hymyilyä", vaan, niinkuin kerrotaan, sen tuloa odotetaan suurella jännityksellä, niin ettei teidän lainkaan tarvitse pelätä kuoron

jäsenien tekävän naurettavaa vaikutusta.

Nyt olen kirjoittanut melkein koko kirjeeni täyteen, enkä kuitenkaan kertonut mitään meistä itsestämme; mutta se johtuu siitä, ettei ole mitään kerrottavaa.

Siksipä sanon nyt sinulle sydämelliset jäähyväiset, rakas äiti, ja pyydän sinua viemään terveiseni sisarille ja myöskin isälle, siinä tapauksessa, että hän olisi jo palannut matkaltaan.

Sinun *Julius*.

Helsinki, 25 p. huhtikuuta 1858.

Rakkaat vanhemmat.

Vihdoinkin on meidän Leopoldimme saavuttanut toivotun päämääränsä, ja oli pa hän vielä niistä kuudesta, jotka yhtä aikaa kuin hän suoritti kandidaattitutkinnon, kaikista paras. Te tiedustelette, milloin hän tulee kotiin? Luultavasti vasta toukokuun keskivaiheilla; sillä hän on jo alkanut työskennellä anatomiasalissa. Ensi lukukautena valmistuu paljon uusia medisinareita, niin että tuskin vain kaikille riittää ruumiita. Jotta Leopold vanhempana pääsisi ennen muita työhön, täytyi hänen nyt jo alottaa.

Vieläkin myöhempään kuin Leopoldin matka siirtyy minun omani. Tähän saakka otaksuin pääseväni jo kesäkuun 1 päivänä vapaaksi; suureksi ikäväkseni sainkin vastikään tietää, että kouluni työ jatkuu kesäkuun 12 päivään. Se on harmillista, sillä viimeistään kesäkuun 1 päivänä matkustavat kaikki tuttavani pois; mutta minkä sille mahtaa.

Ylioppilastalo-yrityksemme näyttää saavuttavan tavattoman paljon kannatusta, varsinkin kauniin sukupuolen parissa. Turussa, vanhassa runotarten kaupungissa, innostus ensin laukesi; siellä he näet ovat panneet toimeen seuranäytelmiä. Helsinkiläiset naiset eivät tahdo myöskään olla sen huonompia: vastikään täällä pidettiin suuri naisten kokous, jossa neuvoteltiin, miten rahaa oli kerättävä. Tuloksena oli se, että ensi syksynä pannaan täällä suuret arpajaistanssiaiset toimeen. — Muuten osoitetaan niin suurta myötätuntoa ylioppilaita kohtaan, että oikein sydäntä lämmittää, ja jokainen meistä tuntee velvollisuudekseen ansaita tätä huomaavaisuutta. — Vastikään me saimme tuntuvaan todistuksen kaupunkilaisten hyväntahtoisuudesta: kaksi ylioppilasta oli näet tulipalossa kadottanut kaiken omaisuutensa. Heti paikalla perustettiin pieni ompeluseura, joka hankki heille uusia alusvaatteita. Ylioppilaatkin ovat koettaneet monella eri tavalla ansaita rahaa. Viime viikolla annettiin teatterinäytäntöjä: esitettiin kohtauksia "Don Carloksesta", "Silmänkääntäjästä" sekä eräs Mannerheim & Kumpp. kirjoittama näytelmä, parodiia uudenaikaisesta oopperasta ja uudenaikaisesta draamasta. Kuusi täyttä huonetta yhteen menoon todistaa yleisön suurta harrastusta asiaan. Pilettimyömälän edustalla miltei tapeltiin; 10-15 minuutissa kaikki oli loppuunmyöty.

Sitä paitsi ovat nyt kirjalliset illanvietot alkaneet, joissa pidetään jokin esitelmä ja sen lisäksi esitetään lausuntoa ja laulua. Kaiken tämän johdosta on olo täällä nykyään niin mieluisaa, etten tiedä, miltä ensi syksynä jokin talonpoikaistupa maistuu.

Ja nyt, jääkää hyvästi, rakkaat vanhemmat, ja sanokaa terveiseni sisarille sekä kaikille muille läsnäoleville.

Teidän *Julius*.

Rautalammilla, 8 p. syyskuuta 1858.

Rakkaat vanhemmat.

Juuri saavuttuani tänne kiiruhdan kirjoittamaan teille, koska posti tänä iltana lähtee.

Lupaukseni mukaan kerron teille yksityiskohtaisesti matkastani. Perjantai-aamuna läksin matkaan ja saavuin päivällisen aikana Haminaan, jossa kohtasin laulajat. Heidän kanssaan jatkoin sitten matkaa ja saavuin illalla Loviisaan, jossa sain asunnon eräässä yksityisperheessä, koska kuuluin myöskin laulajajoukkoon. Meidät kutsuttiin rovasti Stenbäckin[37] luo ja vietimme siellä illan erittäin hauskasti. Seuraavana aamuna matkustin Öhbergin luo Pernajaan. Oli erittäin hauska saada tutustua Öhbergin perheeseen. Olin aina kuvaillut mielessäni, että he olisivat yksinkertaisia, sydämellisiä ihmisiä, ja iloitsin suuresti huomattessani, etten ollutkaan erehtynyt heidän suhteensa. Isä on hiukan vakava, mutta hyväntahtoinen mies; äiti näyttäytyi varsin vähän, niin etten oikeastaan osaa hänestä sanoa mitään; sisaret ovat iloisia tyttöjä, jotka ovat koko sydämestään kiintyneet veljeensä eivätkä olisi mitenkään tahtoneet päästää häntä matkustamaan. Koko perheessä vallitsi yleensä sellainen yksimielisyyden ja rakkauden henki, että siellä heti viihtyi. Iltapäivällä me läksimme Loviisaan laulajien konserttiin ja

olimme tilaisuudessa näkemään, miten heitä juhlittiin. Salin tausta oli koivuilla koristettu, ja lavan eteen, jossa laulajat seisoivat, oli rakennettu jonkunmoinen riemuportti kukkaköynnöksistä, jotka lyyry ja ankkuri, toivon eduskuva, liitti yhteen. Oksien välissä riippui kirjavia lyhtyjä. — Konsertissa oli paljon väkeä ja sen lopulla ojennettiin laulajille muistoksi kukkaköynnöksissä riippuvat laakeriseppeleet. — Herrat jäivät konsertin jälkeen saliin punssiboolia juomaan. Vielä samana yönä Öhberg ja minä palasimme Pernajaan, josta seuraavan päivän iltapuolella läksimme sitten matkaan ja saavuimme aamulla kello 6 Päijänteen rannalle. Laiva läksi neljännestuntia myöhemmin, ja illan suussa tulimme Jyväskylään. Päijänne ei ole yhtä kaunis kuin Saimaa; rannat ovat tosin enimmäkseen varsin korkeita, mutta tuskin ainoatakaan asuntoa näkee koko tuon pitkän matkan varrella, kaikkialla vain yksitoikkoista erämaata. Myöskin rantavuorilla kasvaa melkein yksinomaan havupuita, jota vastoin Saimaan saarilla lehti- ja havupuumetsät tarjoavat mieluisaa vaihtelua. Jyväskylän asema on sangen kaunis, muuten vielä aivan kylmäinen pikku kaupunki; mutta koska sen paikka kauppaan nähden on edullinen ja sinne tänä syksynä perustetaan koulu, niin voinee se pian kasvaa suureksi. Sieltä me matkustimme eilen aamulla ja olemme nyt eräässä kestikievarissa, kunnes löydämme sopivan asunnon. (Loppu puuttuu.)

Rautalammilla, 20 p. syyskuuta 1858.

Rakkaat vanhemmat.

Kun matkamme nyt on onnellisesti päätynyt ja olemme kotiutuneet uudella olinpaikallamme, voin antaa teille kuvauksen elämästämme. Viimeksi kirjoittaessani olimme jo Rautalammin pitäjän rajojen sisäpuolella ja aikomuksemme oli Kivisalmen kievarista tehdä retkeilyjä löytääksemme sopivan talviasunnon. Ensiksi me läksimme Hinkkolaan, missä Sanmark y.m. olivat kesää viettäneet. Väki siellä oli sellaista, ettei sen parempaa olisi voinut toivoa: avuliasta, ystävällistä ja korutonta; koko talo oli hollantilaiseen tapaan puhdas ja siisti. Kaikki siellä miellytti meitä siinä määrin, että oikein tuntui ikävältä, ettemme voineet sinne jäädä. Isäntäkin näytti kovin vastenmielisesti päästävän meidät pois, sillä sen jälkeen kuin hänellä kesällä oli ollut "rakkaita herroja" [suomeksi alkuperäisessä kirjeessä], on hän kovin mieltynyt ylioppilaihin. "Kunpa vain olisin korjannut taloani", sanoi hän useamman kerran. — Hän saattoi meidät sitten toiseen taloon, mutta se ei miellyttänyt meitä. — Seuraavana päivänä läksimme veneellä liikkeelle ja sousimme Hakkilaan, jota Sanmark oli suositellut meille. Heti perille saavuttuamme hytkähti sydän ilosta ja me ajattelimme: tänne me asetumme!

Hakkila sijaitsee varsin suuren järven rannalla, jonka metsäisillä partailla monin paikoin kohoaa varsin korkeita vuoria. Komea keltainen talo seisoo mäellä ja sieltä on viehättävä näköala. Ylt'ympäri on peltoja ja ikkunoiden alla pieni puutarha. Vaikutelma oli vieläkin edullisempi, kun astuimme "vierastaloon". — Jokaisessa talonpoikaistalossa Savossa ja Karjalassa on pari vieraille varattua huonetta, jotka ovat paremmin sisustetut kuin muut huoneet; rikkaimmilla on usein erikoinen rakennuskin vieraita varten. Tässä vierastalossa oli kaikki oikein mukavaa, mutta ei lainkaan liiallisen komeaa, vaan samalla yksinkertaista. — Se todisti meidän edistyneempien talonpoikiemme varallisuutta ja järjestyskykyä; ikävä vain, että saimme tutustua myöskin heidän riippumattomuushaluunsa ja ylpeyteensä. Sillä jotta heidän ei tarvitsisi omassa talossaan pitää ketään, joka häiritsisi heidän työtään ja jota heidän täytyisi palvella, he antoivat kaikenlaisten turhanpäisten verukkeiden nojalla kieltävän vastauksen pyyntöömme. Muuten he kohtelivat meitä erittäin kohteliaasti, eivät päästäneet meitä päivällisettä pois j.n.e. Samoin kävi, kun uudistimme yrityksemme parin muun rikkaan talonpojan luona. — Varsin alakuloisina me läksimme kirkonkylään löytääksemme pastorin avulla tyyssijan pitkän etsinnän jälkeen. Matka kulki jälleen vettä pitkin. Edellisenä päivänä olimme soutaneet aavemmilla selillä; mutta nyt kävi kulku koko ajan saarien lomitse ja hyvin kapeita salmia pitkin, jotka muistuttivat pikemmin jokea kuin järveä. Rannat ovat enimmäkseen korkeita kallioita, joilla kasvaa vain joitakuita mäntyjä; paikottain ne ovat suurenmoisia, mutta kokonaisuusvaikutus on kaikkea muuta kuin mieluisa; koko luonto on kuin kivettynyt, aivan hedelmätön ja eloton, sillä ani harvoin näkee ihmisasuntoja. Kun olimme saapuneet kirkonkylään, onnistui meidän vieläkin yhden onnistumattoman yrityksen jälkeen saada asunto Arvolan talossa. — Arvola sijaitsee mäellä, ja vain muutaman sadan askeleen leveä salmi erottaa sen kirkosta. Näköalaa ei oikeastaan voi sanoa kauniiksi, sillä vuoret ovat joko aivan syrjässä, meidän näköpiirimme ulkopuolella, tai kaukana taustalla, jossa seutu vähitellen muuttuu alavaksi. Paikkakunta on varsin asuttua, kirkko aika komea, mutta niinkuin enimmäkseen kaikki asutut seudut Suomessa kovin puuton; ei puutarhoja, ei varjostavia puita, vaan heti ikkunoiden alla varsin hyödylliset, mutta kaikkea muuta kuin esteettiset pellot, jotka näin yksinään tekevät kovin alastoman vaikutuksen. — Yksi suuri etu meidän nykyisellä olinpaikallamme on se, että posti kulkee aivan läheltä ohitsemme ja että me siis voimme olla huoleti kirjeistämme. — Kun minun piti Kivisalmissa antaa edellinen kirjeeni aivan irrallisena postinkuljettajalle, olin kovin peloissani sen puolesta; toivottavasti se on kuitenkin tullut perille. Meillä on täällä Arvolassa tilava, hyvä, eteläänpäin antava ja sen vuoksi näin lämpimällä säällä hiukan liian kuuma huone. Isäntäväkemme ovat erittäin kelvollisia, avulialta ihmisiä; isännällä on ehtymätöntä huumoria ja hän laskettelee aina leikkiä; niinpiankuin hän astuu sisään, tulee hyvälle

tuulle; mutta sellainen kuin Hinkkolan vanha vaari ei hän sittenkään ole. — Mitä meidän ruumiilliseen hyvinvointiimme tulee, niin ei siinä ole mitään toivomisen varaa; ruoka on hyvää, samoin asuntokin; kävelyyn on meillä lähes 1/2 km pituinen kallio, joka koko syksyn pysyy loasta vapaana. Metsästysretkiin en aio tuhlata paljon aikaa; viime sunnuntaina ammuin kuitenkin lähistössä pyyn.

Opintojemmekin käy hyvin; me nousemme varhain ja päivän kuluessa teemme koko lailla työtä. Iltasin olen jo useamman kerran ollut tuvassa, olen lukenut siellä ääneen ja antanut väen kertoa itselleni. Eräs lähitienoolla asuva runolaulaja on luvannut myös käydä meitä tervehtimässä.

Säätyläisistä tunnemme tähän mennessä ainoastaan pastorin, joka on luvannut toimittaa kirjeemme ja lainata meille sanomalehtiä.

Tähän nyt lopetan pitkän epistolani ja pyydän teitä sanomaan sydämelliset terveiset sisarille; älkää unohtako liioin palvelijoita. Voikaa kaikki hyvin.

Teidän vanha *Julius*.

Rautalammilla, 3 p. lokakuuta 1858.

Rakkaat vanhemmat.

Meidän elämäntapamme, senjälkeen kuin viimeksi kirjoitin, ei ole suuresti muuttunut, ja se soveltuu meille aivan erinomaisesti. Muutamia tuttavuuksia olemme tehneet, vaikka yleensä olemme pikemmin niitä karttaneet kuin etsineet. Pastoriin me tutustuimme kaikkein ensiksi, sillä meidän täytyi pyytää häntä toimittamaan kirjeemme postiin. Hänen luonaan toinen meistä käy kerran viikossa, vie sinne kirjeet, ottaa tulleet vastaan ja lainaa häneltä Suomettaren, niin ettemme kokonaan sentään unohtaisi, että maailmaa riittää pitemmällekin "kuin pellon päähän" [suomeksi alkuperäisessä kirjeessä], niinkuin sananlasku sanoo.

Sen lisäksi olemme tutustuneet erääseen Collan-nimiseen[38] perheeseen (isä, äiti ja noin 20-vuotias poika). Rouva Collan on papintytär oikeaan vanhan ajan malliin, jolloin pappila aina oli täynnä vieraita ja pidettiin suorastaan loukkauksena, jos matkustaja ajoi ohitse poikkeamatta taloon. Tätä vanhaa, piakkoin esihistoriallisiin traditsioneihin kuuluvaa tapaa seuraa Collanin perhe uskollisesti, ja meitä odotettiin jo kauan sitten taloon. Varsinkin vanha rouva, joka kaipasi kovin äskettäin Kuopion kouluun lähetettyjä nuorempia lapsiaan ja muisteli vielä niitä kolmea iloista ylioppilasta, jotka kesällä usein olivat käyneet heillä, oli kovin kärsimätön saadakseen nähdä meitä. Vihdoin hän lähetti meille sanan, että meidän välttämättä oli käytävä heillä. Me seurasimme kutsua viime sunnuntaina ja olimme tyytyväiset käyntiimme. Vanha herra on erittäin iloinen mies, kertoo hauskoja juttuja omasta ja muiden elämästä, vanha rouva, jonka koko olennosta säteilee sydämenhyvyyttä, tekee erittäin miellyttävän vaikutuksen. Hän ei ole juuri koskaan käynyt pitäjänsä rajojen ulkopuolella ja tuntee yhtä vähän maailmaa ja ihmisiä kuin lapsi. Oli liikuttavaa kuulla hänen kertovan eräästä matkastaan Turkuun, miten pelottavaa hänestä oli olla niin monien vieraitten ihmisten parissa, jotka käytökseltään olivat kylmiä ja epäystävällisiä, monet vieläpä raakoja ja karkeita. Miten iloinen hän olikaan nähdessään jälleen tuttuja, ystävällisiä kasvoja ympärillään. — Minut valtaa aina niin erikoinen tunne, kun näen joitakin tuon patriarkaalisien, vieraanvaraisen polven viimeisiä edustajia, jotka pitävät kaikkia ihmisiä ikäänkuin veljinään. Minä käsitän, että yhä lisääntyvän sivistyksen, vilkkaamman liikeyhteyden ja uuden maailman aatteiden mukana tämän vanhan täytyy kadota, ja minä tiedän, että juuri veljeysaate näiden uusien pyrintöjen ja korkeamman sivistyksen välityksellä pääsee ylevämmällä tavalla ja paljoo suuremmassa mittakaavassa oikeuksiinsa — mutta sittenkään en voi voittaa haikeaa tunnetta, kun näen "the old merry Finland" [vanha, iloinen Suomi] vaipuvan hautaan!

Vielä on minun kerrottava teille käynnistä metsänhaltijain luona. Eräänä kauniina aamuna valtasi minut voittamaton halu saada jälleen samoilla metsässä, ja läksin samassa talossa asuvan metsästäjän kanssa liikkeelle. Me palasimme vasta myöhään illalla kotiin, mutta niinpä meillä oli metsästyslaukkumme täynnä pyitä. Pyiden houkuttelu on erittäin hauskaa metsästystä. Mutta paitsi sitä hauskuutta, jonka metsästäminen tuottaa, oli minulla tällä retkellä toinenkin huvitus. Seutu, jonka läpi me samoilimme, on hyvin vuorista, ja vuoret tavattoman louhikkaita. Ristin rastin kulkee syviä, kapeita onkaloita, joiden seinät enimmäkseen ovat äkkijyrkät. Muistelin useasti vuorikauriin pyytäjiä meidän kiivetessämme kallioita ylös. Vuorien huiput ovat havupuiden peitossa, onkaloissa sitä vastoin kasvaa lehtipuita, eikä vain tavallisia lajeja, vaan lehmuksia, vieläpä kuusamiakin. Sen johdosta näyttävät vuoret kaukaa katsoen hyvin kirjavilta, varsinkin kun syksy nyt on värittänyt lehdet keltaisiksi ja punaisiksi. — Se oli oikein tuollainen päivä, jota ei unohda, vaan joka elää uudelleen muistossa kauniina kuvina.

Niinpä varastoni tältä kerralta on lopussa, eikä minulla ole teille muuta sanottavaa kuin jäähyväiset; sydämelliset suudelmat sisarille ja terveiset isoisälle.

Teidän *erakkonne*.

Rautalammilla, 17 p. lokakuuta 1858.

Rakkaat vanhemmat.

Isän kirjeestä näen, että teillä kaikki on hyvin. Meidän elämässämme ei ole tapahtunut mitään muutosta. Yhden uuden tuttavuuden olemme kuitenkin tehneet, nimittäin nimismies Östlingin, joka, samoin kuin koko hänen perheensä miellytti meitä suuresti. Hän on harvinaisen joviaalinen mies, ja hänen rouvansa on myöskin iloinen ihminen. Sanmark & Kumpp. olivat heillä hyvin usein ja näyttävät voittaneen koko talon suuren suosion, sillä kaikki puhuivat paljon heistä ja nimittävät heitä aina vain "heidän ylioppilaiseen". — Tämän viikon alussa olin pakoitettu matkustamaan Kuopioon, sillä tarvitsimme välttämättä muutamia kirjoja. Harvoin olen niin suuresti iloinnut nähdessäni jälleen tutun paikan, kuin nyt tullessani Kuopioon. Kaupunki oli edellisellä kerralla tehnyt minuun erittäin miellyttävän vaikutuksen, osittain sen vuoksi, että siihen aikaan olin tavattoman hilpeällä mielellä, osittain siksi, että minut otettiin siellä erittäin ystävällisesti vastaan. Useita entisiä tuttavuuksia kävin siellä tervehtimässä; ikävä kyllä en tavannut piispaa kotosalla, mikä suretti minua sitä enemmän, kun hän jutellessaan Leopoldin kanssa oli niin ystävällisesti minua maininnut.

Nyt lopetan jälleen ja lähetän sydämelliset terveiseni rakkaalle isoisälle, sisaruksille sekä kaikille muillekin.

Teidän *Julius*.

Rautalammilla, 7 p. marraskuuta 1858.

Rakkaat vanhemmat.

Juuri ikään vastaanotin isän kirjeen ja vastaan siihen heti.

Täällä meillä käy kaikki tavallista kulkuaan. Minä iloitsen joka päivä "omituudesta päähänpistoksestani", joka toi minut tänne. Niin kaukana maailman melskeestä kuin olemme, että vain joskus kuulemme mitä siellä tapahtuu, elämme me yksinomaan opinnoillemme. Sunnuntai-vieraskäynnit eivät häiritse meitä myöskään, koska enimmäkseen palaamme varhain illalla kotiin. — Niistä henkilöistä, jotka kuuluvat meidän jokapäiväiseen kotielämäämme, en ole vielä mitään maininnut aunukselaisista, jotka usein tavaroineen tulevat tänne. Erään sellaisen miehen suosion voitin siten, että eräänä iltana, kun hän oli täällä, luin ääneen Kalevalaa, joka suurimmalta osaltaan on juuri Venäjän-Karjalasta kerätty. Joka kerta sen jälkeen hän tänne tullessaan tarjoaa meille kahvia, vieläpä kerran erittäin hyvää teetä.

Nyt sanon teille jälleen hyvästi ja lähetän sydämelliset terveiseni isoisälle ja siskoille.

Teidän *Julius*.

Rautalammilla, 21 p. marraskuuta 1858.

Rakkaat, kalliit vanhempani.

Ette voi aavistaa, miten minua vastasaapuneet kirjeet ilahduttivat. Ajatelkaahan, mikä ajatus minua parina viime viikkona on kiusannut. Molemmat viimeiset kirjeet olivat niin kovin lyhyet — että luulin teitä jollakin tavalla loukanneeni. Mutta en voinut mitään muuta syytä itsessäni keksiä, kuin että ehkä liian usein olen kehdunut olevani tyytyväinen täällä olooni. Onhan minulle jo ennenkin pari kertaa sattunut, että Helsingistä ja Kaavilta käsin olen ilmaissut tyytyväisyyttäni tavalla, josta te olette voineet saada sen käsityksen ikäänkuin minun olisi kaikkialla muualla hyvä olla paitsi kotona. Mutta olen aina ajatellut, että te tunnette minut, ettekä voi erehtyä minun suhteeni, ja samalla olen kuvailut mielessäni, että teidänkin olisi hauska tietää, että olen tyytyväinen. Siksi, koska tulevaisuudessakin epäilemättä tulen kehdamaan jotain vierasta paikkakuntaa, josta valehtelematta en voi sanoa päinvastaistakaan, niin älkää pitäkö sitä rakkauden puutteena; lähellä tai kaukana olen aina *teidän* Juliukseenne.

Ja tehdäkseni itseni jälleen syypääksi samaan vikaan täytyy minun totuudenmukaisesti vastata äidin kysymykseen, että yksinäisyys ja hiljaisuus tuntuu olevan minulle kaikkein sopivin ilmapiiri. Minun täytyy tosiaankin kiittää Jumalaa, että hän on niin sallinut. Parin viimeisen vuoden kuluessa oli entinen itseenisulkeutumisenhalu kadonnut; olin muuttunut vilkkaaksi, iloiseksi ja seuraarakastavaksi, mutta samalla kertaa itserakkaaksi, äänekkääksi ja turhamaiseksi. Ja vaikka olen jo kauemmin kuin puoli

vuotta taistellut näitä vikoja vastaan, niin ei minun sittenkään tahtonut onnistua voittaa niitä.

Olin kadottanut kunnioituksen itseäni kohtaan ja horjuin sinne tänne, vuoroin vallattoman iloisena, vuoroin taas aivan masentuneena mieleltäni. Jo kesällä alkoi tilani parantua, ja täällä uuttera, säännöllinen työ vahvistaa tahdonvoimaani ja antaa minulle, jos kaikki käy hyvin, tarpeellisen itseluottamuksen jälleen.

Ja lopuksi, mitä yksinäisyyden vaikutukseen opintoihin tulee, jota seikkaa äidin kysymys tarkoitti, niin täytyy minun sanoa, ettei minun koskaan ole ollut niin helppo oppia, nyt kun ei mikään ole harrastuksiani hajoittanut, ja että muistini, josta tutkintoa varten lukiessa enintään on riippuvainen, on täällä paljon parantunut varmaankin siksi, että koko huomioni on kohdistunut siihen, mitä luen.

Mitä taas oppiaineisiini tulee, niin olen omistanut aamupäivän, joka on pitempi ja parempi osa päivää, historialle. Kahtena ensimmäisenä kuukautena pääsin Schlosserin maailmanhistorian loppuun, ja nyt olen aloittanut jälleen alusta ja aion tätä kertausta jatkaa aina helmikuuhun saakka. Iltapäivisin luin ensiksi Fischerin estetiikan, jota lukiessa ajatukseni ovat suuresti syventyneet ja olen päässyt selvyyteen monesta kysymyksestä, jotka usein ovat mielessäni päilyneet. Ensi suvena luen siitä osia äidille. Erikoiseksi ilokseen hän on huomaava, miten uskonnollinen tuo mies on, jota niin monet ovat syyttäneet harhaoppiseksi. Vastikään olen ruvennut lukemaan Ponten Atterbomin "Svenska siare och skalder", joka on tavallaan ruotsalainen kirjallisuushistoria. Tämän teoksen, joka itsessään on runollinen mestariteos, olen jo kerran ennen kymnaasissa ollessani lukenut, ja mielihyvällä muistelen sitä tuttavuutta. Se on suurella rakkaudella ja tunnollisuudella piirretty sarja kuvia, joihin liittyy näytteitä puheenaolevien ruotsalaisten runoilijoiden parhaista tuotteista.

Nyt minulla on teille vielä jotakin kerrottavaa, mikä suuresti tulee ihmetyttämään teitä, nimittäin että olemme muuttaneet asuntoa. Ei silti, että meillä entisessä paikassa olisi ollut paha olla, mutta niinkuin tiedätte: "Le meilleur est le plus grand ennemi du bon". [Paras on hyvän pahin vihollinen.]

Olimme kuulleet kerrottavan eräästä talonpoikaistalosta, jossa oli hyvin suuri uusi tupa. Me läksimme sitä katsomaan ja se miellytti meitä niin suuresti, että päätimme muuttaa asuinpaikkaa. Me asumme nyt korkeassa, kauniissa salissa, jossa on viisi ikkunaa ja joka on niin tilava, että se tekee 18 askelta toisesta nurkastaan toiseen. Kattohirsiiin olemme kiinnittäneet keinun ja voimistelemme joskus poikkipuiden varassa. Täällä voin oikein mielin määrin kävellä ja lukea. Olen totuttanut itseni siihen jo aikoja sitten ja se rasittaa vähemmän kuin ikuinen istuminen. Ikävä kyllä voin sitä tehdä vain niinkauankuin on valoisaa, ja päivät lyhenevät nopealla vauhdilla. Niinpä juoksen myös edestakaisin kirja kädessä niinkauankuin on valoisaa, kunnes jalat eivät tahdo enää kannattaa. Välillä istun jonkun aikaa ja sitten alotan jälleen juoksuni. Saappaat, jotka sain isältä, ovat tällä tavalla jo loppuun luetut. Onneksi asuu lähiseudulla erinomainen suutari, joka on jo pannut metsästysaappaihini niin hyvät puolipohjat, ettei sen parempia voisi Helsingissäkään saada, ja ne maksoivat vain 1 ruplan 75 kop!

Yleensä on täällä paljon kaikenlaisia käsityöläisiä, niin ettei täällä pulaan joudu, jos jotakin sattuu tarvitsemaan. Monet heistä ovat käyneet oppia Pietarissa, Helsingissä tai muualla.

Ja nyt lopetan tällä kertaa päiväilmoitukseni lähettäen terveisiä isoisälle, sisarille ja kaikille muille.

Teidän *Julius*.

Rautalammilla, 17 p. joulukuuta 1858.

Rakkaat vanhemmat.

Lähestyvän joulu- ja uudenvuodenjuhlan johdosta toivotan teille sydämestäni onnea. Jospa ensi vuoden kuluessa olisimme yhtä tyytyväisiä ja onnellisia kuin tänäkin loppuunsa kallistuvana vuonna. Jospa varsinkin minun onnistuisi tuottaa teille kunniaa ja iloa!

Joulu-aattona tulen erikoisesti ajattelemaan teitä, kun nyt ensi kertaa eläissäni vietän tätä juhlaa yksin. Mutta me olemme päättäneet sinä iltana sytyttää hiukan useampia kynttilöitä kuin tavallisesti, jotta meillä olisi kuitenkin jotain, mikä muistuttaisi joulukuusta. Olin oikeastaan aikonut tuottaa talon lapsille jouluilon, jommoista he eivät ennen ole nähneet ja olin ottanut mukaan värillistä paperia lyhtyjä varten; mutta mistä saisin aikaa niiden valmistamiseen?

Yhden joululahjan olen kuitenkin saanut, jotta en jäisi aivan osattomaksi. Se on vastailmestynyt kirja: Dunckerin, erään viime Suomen sodassa kaatuneen sankarin elämäkerta. (Hänen pojanpoikansa on kaunis laulaja Duncker.) Jos tapaatte Ahrenbergin, niin kiittäkää häntä, olkaa niin hyvät, huomaavaisuudestaan minua kohtaan, kun hän lähetti tämän kirjan. —

Voikaa nyt hyvin ja sanokaa terveisiä isoisälle ja sisarille.

Teidän *erakkonne*.

Ja vielä viimeiseksi: Jos tahdotte tuottaa minulle suuren jouluilon, niin antakaa avustusta niille veteraaneille, jotka puolustivat Suomea 1808. Kaikkialla Suomessa heille kerätään rahaa. Ei suinkaan Viipuri ole niin epäisänmaallinen, ettei se tekisi mitään?

Rautalammilla Tahvananpäivänä 1858.

Veli Kaldun (Kaarlo Slöör).

Jopa tainnet luulla minun erämaihin eksyneeksi, kun en ole sanaakaan lähettänyt sinulle, ja ehkä lienee syytä minunki vähän murista, kun et ole uusista tiloista ja toimistas virkkanut mitään. Elä kuitenkaan minua kovin syytä, sillä aikani on ollut niin niukassa, etten mielellään ole tuntiakaan antanut pois.

Näille seuduille tulimme Öhbergin kanssa alussa syyskuuta ja saimme, vähän aikaa pitäjää korttierin etsossa kuljeskeltua, asuntopaikan Arvolassa, joka taitaa olla sinullekin tuttu paikka. Me jo vähän olimme epäilyksissä saisimmeko tässä pitäjässä asuinsiaa ollenkaan, sillä kokonaista kaksi vuorokautta meidän täytyi kulkea talosta taloon eikä meitä tahdottu ottaa vastaan. — Arvolassa oli meidän hyvä olla niin kauan kuin lämmintä piisas; vaan pakkanen meidät siitä korkeasta aukeasta paikasta karkotti Sahalaan, jossa nyt olemme asuneet puolitoista kuukautta. Nykyinen asuntomme on kaikin puolin parempi: meillä on iso tupa, parempi ruoka ja parempi siivo ja siisteys. — Suomea tässä kirkonkylässä puhutaan niin ruotsinsekaista, ettei tässä juuri ole mitään oppimista; mutta me emme joudakaan paljon lörpötellä, kun Schlosser-riivattu ja Brunérin kielioppi vievät kaiken aikamme. Voi jos olis päästy tästä pulasta! Jumala ties miten viimein käynee! Päivä päivältä minä tulen typerämmäksi, niin että pahoin pelkään, ettei keväällä ole ihmisjärkeä hituakaan jäljellä. Ompa raavaan raatamista tää "pluggaminen"!

Pitäjän herrasväki ovat meille olleet hyvin kohteliaita, niin kuin Savossa ainakin. Suntai-illat ollaan aina käyty visitin päällä, niinkuin turkulaisen sisar. Muuta en tiedä mainita mitään erinomaista kuin että provasti Hirn viimeinkin on kuollut. Tuttavas sanovat sinulle paljon terveisiä!

Ja nyt jää hyvästi! Voi hyvin ja sano terveisiä Britsille[39] vanhalta veljeltäs *Julius'elta*.

Rautalammilla, 2 p. tammikuuta 1859.

Rakkaat hyvät vanhempani.

En tiedä, miksi kuvailin mielessäni, että äidin edellinen kirje oli vain tuollainen ylimääräinen ja että minua tänään taaskin odotti sunnuntaihuviutus. Ja aivan oikein, kun väki palasi kirkosta, toivat he kirjeen minulle. Miten iloinen olinkaan, etten ollut pettynyt!

Niinkuin viime kirjeessäni mainitsin, oletimme, että joulu-aattomme tulisi olemaan hyvin yksinäinen, ja vielä samana aamuna olimme siinä luulossa. Mutta äkkiä saimme hovineuvos Westzynthiukselta[40] ystävällisen kutsun, jota me tietysti kernaasti seurasimme, koska tämä perhe on niin hienosti sivistynyt ja hyväntahtoinen. Me vietimme heillä erittäin hauskan illan. Myöskin me molemmat saimme joululahjan itseään nimittämättömältä henkilöltä (ommellun valkean kaulahuivin). Myöhemmin saimme selville, että ne olivat Collaneilta, jotka ensimmäisinä ottivat meidät vastaan kotiinsa. Täällä on näet se tapa vallalla, että nuoriso antaa perheen ulkopuolellekin pieniä joululahjoja. Yleensä on suhde perheitten välillä täällä niin läheinen ja ystävällinen, kuin kuuluisivat he kaikki yhteen.

Kuvauksestasi joulujuhlan vietosta koulussa, kiitän sinua isä kulta; olin hyvin utelias kuulemaan, miten sitä oli vietetty, ja minua ilahdutti suuresti, että lähettämäni pieni puhe[41] lapsille mielytti heitä. Luulin ensiksi, kun vedin esille painetun paperiliuskan, että siinä oli kutsu jonkun seuran jäseneksi, ja hämmästyin hiukan nähdessäni vanhan tuttavani; rauhoituin kuitenkin huomattessani, että kirjoitus oli nimetön. Älkää antako myöhemminkään ilmi, mistä se on lähtenyt. Olen näet sen johdosta, että aina jotakin innolla suoritettua olen kertonut siitä muille, ikäänkuin se voisi myös muita innostuttaa, joutunut siihen maineeseen, että olen oikea käki. Siksipä tahtoisin kernaammin, ettei minun nimeäni mainittaisi sen yhteydessä, mitä olen tehnyt.

Joululahjastasi, rakas isä, kiitän suuresti.

Että Viipurissa vihdoinkin on tehty jotakin veteraanien hyväksi, ilahduttaa minua suuresti. Vaikka Qvist[42] arvostelussaan olikin hiukan liian nopsa, niin täytyy tunnustaa, että olisi ollut suuri häpeä Viipurille, ellei se tässä asiassa olisi tehnyt mitään. Mitä esim. Saksassa olisi sanottu, jos siellä olisi kerätty varoja 1813:n veteraaneille, ja joku rikkaista kauppakaupungeista, esim. Hampuri tai Bremen ei

olisi tahtonut ottaa osaa keräykseen siitä syystä, ettei näiden kaupunkien lähitienoilla asunut näitä veteraaneja?

Ja nyt toivon teille ja isoisälle sekä kaikille muille rakkailleni hyvää vuoden jatkoa.

Teidän *Julius*.

Rautalammilla, 16 p. tammikuuta 1859.

Rakkaat vanhemmat.

Tänään sai posti sen typerän pähänpiston, ettei se tuonut minulle kirjettä. Ikävä, että postia tulee vain kerran viikossa tänne, sillä nyt minun täytyy odottaa aina ensi sunnuntaihin.

Viime kirjeessäni kerroin teille joulujän vietosta. Kolmessa tanssiaisissa me olimme, mutta sitten elämä alkoi jo käydä liian kirjavaksi minulle ja päätin sulkeutua kuoreeni korvatakseni sen vahingon, jonka parina hukkaanmenneenä päivänä olin kärsinyt. Sillä tuollaisia hyppyjä seuraavina aamuina emme olleet oikein halukkaat työhön. Olenpa luopunut yksin sunnuntaivierailuistakin. Kerran on minut kuitenkin viekoiteltu mukaan sen jälkeen kuin tein tämän päätöksen, sillä lukkari oli kovin ystävällisesti pyytänyt meidät luokseen, vieläpä lähettänyt oman hevosensakin meitä hakemaan, niin etten voinut olla menemättä.

Isää pyytäisin minun nimessäni tilaamaan "Mehiläistä". Tuleeko Suometar meille tänä vuonna? Ellei, niin haluaisin saada sen.

Ja nyt, voikaa hyvin, rakkaat vanhemmat; paljon terveisiä isoisälle ja sisarille.

Teidän *Julius*.

Rautalammilla, 12 p. helmikuuta 1859.

Rakkaat vanhemmat.

Tämä on viimeinen kirje, jonka saatte täältä, sillä kahden viikon kuluttua matkustan ja ilmoitan teille heti saavuttuani Helsinkiin. Ensi kirjeenne tulee teidän osoittaa Helsinkiin, sillä täällä ei posti minua enää tapaa. Syynä siihen miksikä lähdän täältä kaksi viikkoa varhemmin kuin alkujaan olin aikonut, on se, että en voinut saada tänne erästä kirjaa, jota välttämättä olisin tarvinnut. Rauhoittaakseni äitiä matkani suhteen voin kertoa teille, että minua on kohdannut aivan odottamaton onni siinä suhteessa, että Sahalan (talo, jossa me asumme) omistaja tahtoo saada rekensä ja *vällynsä* Helsinkiin ja että minä kuljetan ne mukani.

Niinpä on tämä elämäni ajanjakso lopussa, ja toivon, että voisin olla tulevaankin yhtä tyytyväinen, silloin palaisin suuremmalla luottamuksella yliopistoon. Ikäväkseni olen huomannut, että vaikka ennenkin olen tehnyt työtä ja toverit ovat pitäneet minua pedanttinkin, niin on vilkkauteni kaikesta huolimatta vienyt minut pintapuolisuuteen. Moni asia, josta luulin olevani jo selvillä, on tuottanut minulle täällä kovaa työtä, ja pahinta on se, että minulla tuskin enää on aikaa käydä kaikki vielä huolellisesti lävitse, vaan täytyynee minun lopulta, pelkään pahoin, hutiloida tullakseni valmiiksi.

Ja nyt voikaa hyvin ja sanokaa terveisiä isoisälle ja sisarille.

Teidän *Julius*.

Helsinki, 3 p. maaliskuuta 1859.

Rakkaat vanhemmat.

Nyt olen onnellisesti täällä ja kerään parasta aikaa huonekalujani ja muita tavaroitani kokoon. Vasta huomenna toivon voivani alottaa lukuni.

Niinkuin olette nähneet edellisistä kirjeistäni, olen jo pitemmän aikaa ollut epätoivoissani sen johdosta, että suurimmalla ponnistuksellakaan tuskin voinen jossakin määrin kunniakkaasti suoriutua tutkinnostani. Tämä ajatus on kiusannut minua hirveästi ja käynyt yhä painostavammaksi mitä selvemmin huomasin, että aika on supistunut liian lyhyeksi. Nyt täytyy minun vihdoinkin rohkaista mieleni ja pyytää teitä, että sallisitte minun lykätä tutkintoni ensi syksyn *alkuun*. Minä annan teille pyhän lupauksen, että se on viimeinen lykkäys! Jumala tietää, että minä itse, enemmän kuin kukaan

muu, toivon vihdoinkin saavani tämän kuorman hartioiltani; mutta ymmärrättehän myöskin, miten vaikea on alistua tutkittavaksi, jollei ole vakuutettu siitä, että voi siitä suoriutua oman ansionsa, eikä toisten armahduksen nojalla.

Toivoen, että onnelliset olot kotona saattavat teidät unohtamaan tämän pettyneen toiveen, lausun tällä kertaa teille jäähyväiset ja pyydän pikaista vastausta.

Teidän *Julius*.

Helsingissä, 12 p. maaliskuuta 1859.

Rakkaat vanhemmat.

Tuhannet kiitokset sydämellisistä kirjeistänne, jotka virkistivät minua aina sieluun saakka. Minun täytyy tunnustaa, että levottomalla jännityksellä odotin teidän vastaustanne ikävään ilmoitukseeni. Pelkäsin suuresti, että arvostelisitte ankarasti päätöstäni. Oikeastaan olisikin velvollisuuteni ollut kysyä ensin teidän mielipidettänne. Mutta osittain on asia sitä laatua, että oikeastaan vain itse voi olla neuvonantajansa. Osittain oli se sisällinen taistelu, jonka nostatti halu ratkaista asia niinpiankuin suinkin omaksi parhaakseni ja teidän tyydytykseksenne sekä toiselta puolen tunne, että muutamista osattavista pääsisin vain läpi livahtamalla, niin kiusallinen, että minun täytyi toivoa sen mitä pikimmin päättyvän. Älkää kuitenkaan luulko, että väärä kunnianhimo olisi ohjannut minua; käsi sydämellä voin vakuuttaa teille, että siitä en tiedä mitään. Mutta se seikka, niin kernaasti kuin haluaisinkin, estää minua suorittamasta tutkintoani, että minusta tuntuu aivan sietämättömältä vastaanottaa jotain ansiotta. Jos minulla olisi vain muutamia viikkoja vielä aikaa, niin olisin tyytyväinen. — Olen pahoillani, etten voi seurata neuvoanne, mutta se on todellakin mahdotonta. — Mitä ensi kesään tulee, niin ikävä kyllä en voine, niinkuin haluaisin, viettää sitä teidän seurassanne; aivan eristettynä ei minun kuitenkaan tarvitse olla. Koska olen tottunut varhain nousemaan, voin työskennellä jo varsin monta tuntia sinä aikana, jolloin teillä ei kuitenkaan olisi minusta mitään iloa. Tosin heinäkuun lopussa täytynee minun palata jälleen tänne saadakseni olla aivan häiritsemättä.

Te näytätte olevan huolissanne asuntoni vuoksi; voin vakuuttaa teille, että se on lämmin ja hyvä, joskaan ei sellainen tanssisali kuin Rautalammilla.

Nyt voikaa hyvin ja tervehtikää kaikkia rakkaitani.

Teidän *Julius*.

Helsingissä, 13 p. Maalisk. 1859.

Veli Kaldun.

Jo on sinulle kirjoittaminen minulla ollut vähän aikaa hankkeissa, ja Sederholmin[43] kautta lähettämäsi muistutus on sitä jouduttanut. Viimein kirjoittaessani olin tulisessa kiireessä, kun aioin vielä tänä keväänä keritä mainioon kokelasarvoon; vaan sen on nyt täytynyt jäädä syksyyn. Se kyllä on kaikin puolin paha heittää huomiseksi mitä olisi tänäpäpä tehtävä, vaan mitäs teet kun et kuitenkaan voi Josuan tavalla saada päivää venytetyksi. Voi veikkonen, kyllä on Suomen kielen oppiminen tarpeellinen asia, mutta tosi on sekin, että sitä oppiessa täytyy jäädä jällelle muun opin ja valistuksen tiellä ja työtä on sitten pyrkiä muiden rinnalle. Kirjeestäs näen ettei olekaan virkas joku "Schlaraffenland" missä kun suun aukaiset, kyhkyiset paistettuna lentävät sisään; kylläpä sinulla näkyy työtä olevan itsen pitää ja muillenki antaa. Onkos edes kesäksi rauhaa? — Koulusta puhuessamme sopinee kysyä mitä sanot Jyväskylän "Suomalaisesta" koulusta. Semmoista se on kun ei panna kunnan miehiä asian johtajiksi. (Yrjö) Koskista ei tahdottu, pantiin Pesonius[44] *quidam* (jokin) ja niin kävi kuin pelättiin. Tuomiokapitulun kysymykseen oliko mahdollista asettaa Suomen kieli yläluokillekin, hän, mainio *quidam*, vastas: Koulukirjoja puuttuu; ja koska useimmat koulun yläluokkain oppilaat ovat ruotsalaisia, niin pitää odottaa kunne aliluokista suomalaisia tulee siaan. — Syyllä sanoo Snellman: "ei ainoastaan linnain komentajana tule kuuluisaksi", s.o. on Cronstedt'ejä muuallakin kuin Viaporissa.

Viime kirjeessäni mainitsin Pentimäen isäntää (Rautalammilla) en nähneeni; sittemmin hänet tapasin rovestin hautajaisissa; hän lähetti paljon terveisiä sinulle. Nyt on Öhberg, joka ei tullutkaan minun kanssani Helsinkiin, mennyt sinne asumaan. Kesäksi taitaa taas Rautalammille mennä jommoinkin joukko ylioppilaita enimmäen viipurilaisia. Rautalampelaiset ovat sinulle hyvin kiitolliset siitä, että tämän ylioppilastulvan olet johtanut sinne. Sillä käyntisi siellä Pekan[45] kanssa ja kertomukset ovat meidät kaikki sinne houkuttaneet.

Kirjallisuuden Seuralle on, niin kuin arvattavasti sanomalehdistä olet nähnyt, tullut 3 näytelmää,

joista yksi ehkä palkinnon saanee; toisista on yksi merkillinen vaihtelevaisuudesta, sillä ei päähenkilökään tule esille enemmän kuin kahdessa, kolmessa kohtauksessa; yhä tulee toisia! — Sivumennessä saan mainita, että minäkin olen nyt tullut Seuran jäseneksi.

Voi nyt hyvin velikulka ja muista joutaessas jolloinkulloin *Juliustas*.

Viipurilaiset tahtoisivat saada runokalenterin toimeen ja pyytäisivät sinultakin apua. Etkö voisi antaa joitakuita niistä lauluista, jotka palkkion saivat tahi muita!

Helsingissä, 24 p. maaliskuuta 1859.

Rakkaat vanhemmat.

Juuri sain Emilien kirjeen, jossa hän kertoo teidän palanneen kotiin. Myöskin näen hämmästykseni, että hänen häänsä tulevat vietettäväksi jo kesäkuun 10 päivänä. Mikä vahinko, ettei niitä voida yhdistää teidän hopeahäihinne. Miten ihanaa, jos ne voisivat hiukan odottaa ja minä voisni kiirehtiä kandidaattitutkintoani.

Nyt minun pitäisi kai kertoa teille hiukan itsestäni ja elämästäni; mutta siitä on herttaisen vähän kerrottavaa. Onpa sentään ihmeellistä, miten jokin työ tai ajatus voi niin kokonaan kiinnittää ihmisen huomion, että kaikki muu joutuu syrjään. Niinpä olen siinä määrin syventynyt työhöni, että monen asian suhteen, joka muuten herätti mielenkiintoani, olen tullut suhteellisen välinpitämättömäksi. Kuitenkin vain tilapäisesti; kun kivi kerran putoaa sydämeltäni, niin tiedän, että kaikki, mikä on piiloutunut syvyyteen, kumpuaa taas esille. Nyt voin jossakin määrin kuvailla mielessäni, miten tuollainen kamarioppinut kirjatomussa kuivettuu eläväksi muumioksi. Jos tahtoo olla kokonainen ihminen, niin ei saa yksinomaan hautautua "suurten vainajien" pariin; sillä välin täytyy myöskin hyöriä elävien joukossa, vaikkapa nämä eivät olisikaan yhtä suuria.

Ennenkuin taaskin lausun teille hyvästit, täytyy minun pyytää, että äiti ottaisi huolehtiakseen hiukan rempallaan joutuneesta ulkonaisesta ihmisestäni. Rautalampelainen pesijätär on nimittäin suorittanut työnsä niin perinpohjaisesti, että luvalla sanoen alemmat "nimittämättömät" vähitellen ovat muuttuneet riivityksi nukaksi. Yksi ainoa pari on käyttökelpoinen; pian minun täytyy siis kuin Epaminondas istua kotona sillä välin kuin vaatteita pestään. Mutta koska tuollaisia vanhanaikuisia sankaritekoja ei meidän käytännöllisenä aikakautenamme enää ihailla, niin pyydän äidin mitä pikimmin lähettämään koko varavarastoni, jonka jätin kotiin. Terveisiä isoisälle ja sisarille.

Teidän *Sansculotte'nne*.

7 p. huhtikuuta 1859.

Rakkaat vanhemmat.

Kahtena viime viikkona en ole tehnyt yhtä ankarasti työtä kuin siihen saakka; sillä olin sittenkin hiukan väsynyt; mutta nyt alan uudelleen kerättyäni hiukan voimia.

Tänä aikana vietettiin täällä varsin soma juhla. Filologinen tiedekunta jakaa näet joka vuosi palkintoja runoteoksista tai novelleista y.m. Tänä vuonna kaksi ylioppilasta huomattiin kelvollisiksi palkittaviksi, toinen sai palkinnon alkuperäisestä runokokoelmasta, toinen Mooren "Irish melodies" — käännöksestä. Piakkoin on kulunut kolme vuotta siitä, kun viimeksi palkintoja jaettiin, jolloin Kaarlo Slöör tuli palkituksi. Viime vuosien kuluessa on ollut niin suuri puute runoilijoista, että tuntui oikein ilahduttavalta, kun jälleen joitakin on ilmestynyt. Kolmas nuori runoilija piti samassa tilaisuudessa erinomaisen kauniin puheen maisteri Ahlqvistille, joka vastikään on palannut kotiin kielitutkimusmatkoiltaan suomalaisten heimolaisten keskuudessa Venäjällä. Niinkuin tiedätte, on Castrén päässyt selville siitä, että suomalaisten kotipaikka oli Altain seuduilla. Sen johdosta lausui puhuja: Muutamia vuosia sitten juhlimme me Castrénin kotiintuloa, hänen, joka äärettömien vaarojen ja vaivojen takaa oli seurannut kansamme jälkiä aina sille seudulle saakka, missä sen kehto oli seisonut. Mutta hänet riistettiin pois työn äärestä ennenkuin se oli loppuun saatettu. Tämä työ on tärkeä Suomen kansalle. Samoin kuin yksityiselle ihmiselle on kansallekin itsensä tunteminen välttämätöntä, jos se tahtoo saada jotain suurta aikaan. Tällaisen itsetuntemisen saavuttamiseksi on tärkeätä tutustua kansan alkuperäiseen elämään, sellaisena kuin se esiintyy vieläkin heimolaisten parissa. Jos siis Suomen kansa kerran on saavuttava aseman kulttuurihistoriassa, niin on A. yksi niitä, jotka ansaitsevat meidän kiitostamme sen johdosta. Castrén löysi Suomen kansan kehdon; ettei sen hauta tule katoamaan aivan tietämättömiin, siitä A. on puolestaan pitänyt huolta. — Minun on mahdotonta tulkita tätä vain kerran kuultua puhetta runollisessa muodossaan. Mutta eikö jo yksin sen perusajatus ole kaunis? — Tämä puhe oli ruotsinkielinen, mutta useampia pidettiin myöskin suomeksi, ja eräässä

juhlassa, joka vietettiin ennen Ahlqvistin kotiintuloa (minä en silloin vielä ollut täällä), olivat kaikki puheet, yhtä ainoaa lukuunottamatta, suomenkielisiä. Nähkääs, siten suomalainen elementti edistyy. Ja nyt, voikaa hyvin, rakkaat vanhemmat. Terveisiä isoisälle ja sisarille.

Teidän *Julius*.

Huhtik. 9 p, 1859.

Veliseni.

Kiitosta paljon ystävällisestä kirjeestä. Joka sana minkä kirjoitat on minulle sielun virvoitusta, sillä se herättää puolihaihtuneita muistoja niistä ajoista, kun täällä yhdessä arvelimme ajattelimme, kuinka toistemme intoa kiihoittelimme sekä virittelimme tietoja. Totta sanoakseni olen sinua paljon kaivannut; täällä ei ole ketään kenen kanssa voisin niin jutella kuin sinun kanssa. Keskustelkaamme siis edes kirjeiden kautta totuttuun tapaan.

Sinä näyt mielelläsi näkevän, että minä vieläkin heitin kokelastuumat toistaiseksi. Minä en tuosta juuri taida iloita, vaikka pakko on vaatinut niin päättämään. Ensimmäisten joukkoon meidän kyllä on kaikkein pyrkiminen, vaikka tulisi loppu semmoinen kun Ikaros-paralle muinoin. Mutta sekös se on tieteen ylin porras kokelas-nimi? Minä soisin, että olisin aikoja sitten päässyt siihen, että joutaisin uusille teille, minne mieleni pyrkii. Kokelaaksi pyrkinessä täytyy voimansa jakaa eri haaroille, siksi päästyä vasta voipi väkivoimalla ryhtyä yhteenne päin ja sillä tavalla ennättää ensimmäisten rinnalle. Nyt esimerkiksi on Seura määrännyt palkinnon Suomen historiasta kertomuksissa Fryxell'in tapaan; minä aivan mielelläni siihen rupeaisin, vaan en jouda! Semmoisten syitten tähden eikä hylkeäkseni lukemiset ja oppikirjat soisin jo olevani minne ensiksi pyrin.

Täältä uutta ei kuulu paljon ja paraan osan olet arvattavasti lukenut sanomalehdistä. Yhtä tapausta ne eivät kuitenkaan ole maininneet ja se on historial. tiedekunnan palkintojakojuhlaa. Siinä ilmaantui kaksi uutta runoniekkää: Wecksell = s-l Pappersfykta'ssa ja Forssell.[46] Edellinen oli omia antanut, jälkimäinen käännöksiä Thomas Moorelta. Hyvä että meille vihdoinkin kanteleen laulattajia taas on tullut; kova puutos oli niistä viime vuosina tässä kansassa kasuavassa. Palkintoinjako tapahtui pidoissa ja niissä pidettiin puheita enemmän kuin muistaakseni missään muussa tilaisuudessa. Niitä oli 11, joista useampia suomalaisia (Oksasen tervetulijaisissa pidettiin yksi ainoa ruotsiksi, muut suomeksi). Yksi Donnerin[47] pitämä on erinomaisen kaunis, etten voi olla sitä sinulle lähettämättä. — Runoniekkoista jutellessa juohtuu mieleeni, että viime kirjeessä pyysin sinulta vähän apua aiottuun viipurilaisten runokalenteriin. Siihen et ole sanaakaan vastannut. Onkos se sattumalta tapahtunut tahi etkös huoli siihen puuttua?

Snellman lukee tänä lukukautena: tapainopin historiaa ja halullisille erittäin logikia. Edellistä käypi jommoinen joukko kuulemassa (paljon viipurilaisia), jossa minäkin. Kyllä on hän mies selvästi esittelemään. Lönnrotiin minä aion kohta mennä tutkisteltavaksi; sentähden en tarvitse käydä hänen luennoillaan.

Sederholmissa olen kerran ollut "visiitin päällä". Maarianpäivän kunniaksi oli siellä väkeä koolla, paljon nuorisoa. Siellä laulettiin ja juteltiin ja ilta kului hupaisesti. Sillä on hyvin somat huoneet, aivan sopivat vastaanaineille, liki vanhaa kirkkoa tuon pensaikon takana "i skymundan".

Siihen nyt loruni lopetan täksi kerraksi. Voi hyvin ja sano terveisiä Britsille.

(Ei allekirjoitusta.)

Helsinki, 26 p. huhtikuuta 1859.

Rakkaat vanhemmat.

Vaikkakin hiukan myöhään toivotan teille iloista pääsiäistä. Vietin pari pyhäiltaa tutuissa perheissä, toisen Forssmanilla, missä muutamia vuosia sitten asuimme, toisen erään entisen yliopistotoverin luona, joka on mennyt naimisiin.

Meillä on jo täysi kevät. Meri on vapaa, ei lunta enää missään ja ruoho esplanaadeissa alkaa jo vihertää. — Pyhäpäivinä oli ilma erittäin ihana. — Öhberg, jolta vastikään sain kirjeen Rautalammita, puhuu vain lumipyryistä; sellainen erotus Rautalammin ja Helsingin välillä.

Sen jälkeen kuin viimeksi kirjoitin olen *alottanut* kandidaattitutkintoni suorittamisen, s.o. koska on lupa jo edellisenä lukukautena suorittaa tutkinnot kielissä, joissa voi saada korkeimman arvosanan, niin

läksin viikko sitten professori Lönnrotin luo, ja suomenkielen tutkinto on nyt takanani. Toisten luo en ikävä kyllä voi mennä, koska en ole erittäin perehtynyt latinankieleen, ainoa paitsi suomenkieltä, jossa aion ottaa arvosanan. Historiaa, filosofiaa ja estetiikkaa ei saa edeltäpäin suorittaa. Niinpä näette minut sentään 1/5 kandidaattina jälleen.

Tällä viikolla antavat ylioppilaat, samoin kuin viime vuonna, muutamia teatterinäytäntöjä ylioppilastalon hyväksi. Tällä kertaa näytellään: Antti Putronius, jonka P. Hannikainen on muodostanut tanskankielestä Hollbergin mukaan, sekä "Ylioppilaat runonkeräysmatkalla", jonka eräs nuori ylioppilas on sepittänyt. Edellinen kappale herätti suurta ihastusta ja sitä näyteltiin erittäin hyvin, varsinkin onnistunut oli ystävämme Willy Hougberg (pää- ja nimiroolissa). Sääli tosiaankin, ettei hän antaudu näyttelijäksi, sillä hänellä on suuri kyky. — Toinen kappale oli kovin heikko eikä tehnyt minkäänlaista vaikutusta, joskin useat näyttelijöistä esittivät osansa hyvin. — Me pelkäsimme hiukan, ettei viisinäytöksinen suomalainen kappale voisi houkutella paljon katselijoita; mutta teatteri oli aivan täynnä, ja loppumattomat naurunpuuskat todistivat, että yleisö ymmärsi sukkeluuksia. Tosin kerrotaan, että monet, jotka eivät osaa hyvin suomea, varsinkin tšekäläiset naiset, olivat jo kauan edeltäpäin tutkineet kappaletta.

Tällä kertaa sanon teille taaskin hyvästi ja lähetän terveiseni kaikille rakkailleni.

Teidän *Julius*.

Helsinki, 24 lokakuuta 1859.

Rakkaat vanhemmat.

Viime lauantaina, isän syntymäpäivänä, ilmoittauduin vihdoinkin tutkintoon professori Reinille.[48] Sinä päivänä ei tutkinnosta vielä kuitenkaan mitään tullut, vaan vasta eilen. Jumalan kiitos, nyt olen siitä taakasta vapaa ja hengitän helpommin. Turhaan en ole kiusannut itseäni, niinkuin äiti arvelee, sillä minulla oli se tyydytys, että tutkinto kävi hyvin. Nyt aion levätä pari päivää ja ryhdyn sitten filosofiaan ja kirjallisuushistoriaan. Toisen niistä suoritan vielä tällä lukukaudella, toisen sekä latinan, joka on minulle oikea *bête noire* [musta kummitus], täytyy minun säästää ensi lukukauden alkuun, sillä historian lykkäyksen kautta tämä lukukausi on liiaksi lyhennetty. Jouluksi tulen kuitenkin kotiin, joskaan en pitkäksi aikaa.

Äidin kysymyksen johdosta vastaan, että Ernst [ks. 28] jää tänne talveksi tänne. Hän antoi vastikään konsertin, joka suuresti miellytti.

Nyt voikaa hyvin, rakkaat vanhemmat, terveisiä isoisälle, Woldemarille[49] sekä hänen rouvalleen, ja sisarille (palvelijoita ei pidä myöskään unohtaa).

Teidän *Julius*.

Helsingistä lokak. 24 p:nä 1859.

Veliseni.

Kauvan olet vastuuta odotella saanut, vaikka kiitollisuus lahjastas olis vaatinut kerkeyttä. Elä kuitenkaan pahaksu, sillä syy on ollut semmoinen, että historian lukeminen minulta on venynyt venymistään niin, etten sitä tutkintoa ole saanut suorittaneeksi ennenkuin nyt vasta eileispäivänä. Jumalan kiitos kun nyt olen päässyt ja kunnialla päässyt, jota viime viikkoina synnytintuskissani en uskaltanut toivoakaan. Jos olisinki paremmin joutanut, en olis tahtonutkaan kirjoittaa sinulle ennenkuin voitolle päästyäni.

Kiitokset sanon nyt sulle tervetulleesta kuvastas, joka on niin erinomaan onnistunut, että luulisi olevasi itse silmien edessä. Mielelläni lähettäisin sinulle korvaukseksi oman naamani, vaan kun syksyllä teetin pari kappaletta, ne tulivat niin eriskummallisiksi, etten ilkeneksi antaa. Minä olen siinä niin hurjan vihaisen näköinen, että luulisi olevani juuri matkalla järveen. Jos malttaisit kevääseen asti, ehkä saanen sinulle paremman.

Tutkinnon puuhissa ollaan täällä melkein joka mies. Måns[50] menee kohta Porvooseen väittelemään. — Vähitellen palauvat metsäherratkin ulkomailta. Muiden seassa mainitsen Onkel Tomin,[51] joka on niin lihavaksi ja pulskaksi pöyhistynyt, että on lysti nähdä. Yrsa[52] on myöskin tullut, hänkin entistä muhkeampana. Saksan olut siihen on syynä. Lysti on ollut heitä, vanhoja ystäviä tavata.

Uusia kirjoja on meille ilmaantunut muutamia, toisia tulossa. Nuijasodan toinen osa on jo ehkä kerinnyt Pietariin; vielä mainitsen Ingmanin Uuden Testamentin, Porthanin kirjoja I osa, Ahlavitsan

(niinkuin Viipurissa luetaan) matkakertomukset, muita pienempiä lukematta.

Hyvästi nyt täksi kerraksi. Minä eilisistä juomengeista olen vähä pohmelossa, niin ettei kynä oikein suju. Toiste enemmän. Terveisiä Britsille veljeltäs.

J. Krohn.

Helsinki, 21 p. marraskuuta 1859.

Rakkaat vanhemmat.

Kirjeestäni Woldemarille ja Emilielle olette nähneet, miten me olemme juhlineet maailmanmainiota runoilijaa [Schillerin 100-vuotisjuhla]. Siksipä ei teillä ole mitään huvia, jos toistamiseen kertoisin siitä. Vain isän kysymykseen, mistä sain aikaa "Sukeltajan" suomentamiseen, tahdon vastata. Sen asian laita on näet sellainen, että kun päätettiin viettää juhla, minä kauan aikaa taistelin itseni kanssa, sillä velvollisuudentunne vaati minua syrjäyttämään kaiken allotrian; sitä vastoin halu saada avustaa mukana juhlassa oli suuri. Lopulta kävi ilmi, että henki oli voimakas ja liha heikko, ja minä istahdin työn ääreen. Itse työhön ei oikeastaan mennyt kuin päivä; mutta väsymys, joka aina seuraa suurta sielunponnistusta, ja jännitys, mitenkä työ onnistuisi, riistivät minulta muutamia päiviä. Mutta minkä sille mahtoi. Toisen kerran minä tekisin kuitenkin aivan samoin. Kun on aivan kuivua, niin luonto vaatii oikeutensa vastustamattomalla voimalla. — Schillerin tytär, eräs vapaaherratar Gleichen-Russwurm, on pyytänyt, että hänelle lähetettäisiin kaikki juhlaohjelmat, puheet, j.n.e. Sen teemmekin — huomauttakaa Emilielle, että "Kello" on painettu Suomettareen; hän osaa antaa arvoa mestarilliselle käänökselle.

Ja siirtyäkseni nyt toisesta taiteesta toiseen, niin ette suinkaan vielä ole kuulleet, että Ernst [ks. 28] on antanut konsertin Porvoossa ja tämän kuun lopulla antaa toisen vielä täällä.

Me voimme molemmat hyvin ja olemme reippaalla mielellä; sen parempaa ei meistä tällä kertaa ole kerrottavaa. Voikaa siis hyvin ja terveisiä isoisälle ja sisarille.

Teidän *Julius*.

Jouluk. 11 p. 1859.

Kaldun-veljeni.

Kauan olet nyt saanut odottaa vastausta ja siihen ei ole muu syynä ollut, kuin että minä en tahtonut kirjoittaa ennenkuin voisin lähettää mukaan kappaleen "Sukeltajaa". Minä sen olen painattanut "Mustikkoihin ja Mansikkoihin" (ensimmäiseen suomalaiseen runokalenteriin) ja saanut muutamia ylimääräisiä kappaleita, joista kaksi lähetän Saksaan ja muut jaan ystäville.

Viime kerralla kirjoitin käyneeni Reinin luona; tällä en voi semmoisesta urhotyöstä kehua, vaikka kyllä muutaman päivän perästä menen Cygnaeus'en[53] luo. Olisin minä ollut valmis jo viikkoa sitte vaan kumppalini on nuhjustellut.

Uutta nyt täällä kuuluu jotenkin. — Ensiksi on mainittava se, että valtiopäiviä hommataan käten mahtain. Saapas nähdä mitä niissä ukot saavat toimeen. Toiseksi on Cygnaeus[54] tullut kotiin ja laadiskelee esitystä miten kansakouluopettajaseminarია pitäisi asetettaman. Hänellä on hyvä toivo, vaikka arkkipiispa ja muut roistot vetää vastahankaa. Minä olen luvannut ruveta opettajaksi, jos asia tulee toimeen; pyri sinäkin siihen; vaikka ei taida tulla palkkaa siihen vertaan kuin Pietarissa, niin eihän he toki saata panna lopen vähäistä tästäkään virasta. — Kirjakauppaan tulee näinä päivinä "Mustikat ja Mansikat"; tullunna jo on (huono) käänös Goldsmith'in kirjasta "The vicar of Wakefield", Wrightin "Finlands fåglar", j.m.

Muuta en nyt jouda kirjoittamaan. Hyvästi siis ja sano terveisiä Britsille *Julius-veljeltäs*.

(Viipurissa, luultavasti uutena vuonna 1860).

Veliseni.

Jos Viipurimme tähän asti on ollut muuta Suomea jälellä, niin alkaapa se nyt toden todella pyrkiä eteenpäin ja ellei muut kaupungit ajoissa tiedä kilvalle ruveta, niin ehkä jäänevätkin takakelkalle tykkäänään.

Mikäs nyt on saattanut sinut niin ylpeästi kehuaan? arvellet ehkä kummastuksella. No malta vähäisen, veikkoseni, kunne kerkiän selittää sinulle syyt ja tunnukset, joista päätän kaupunkimme edistyvän sivistyksen ja kansallisuuden tiellä.

Ensinkin mainitsen äitini perustaman naiskoulun kaupungissa, jossa on 7 mamselliamme opettamassa. Opetuslapsia on 50. — Voi jos näkisit millä ahkeruudella lapset oppivat ja mikä halu heillä on kouluun, niin että pahimmassakin tuiskuilmassa eivät epäile tulla aina Hiekasta asti. No entäs opettajat sitten! Hekin toimittavat virkaansa semmoisella innolla ja halulla, että koulun välttämättömästi pitää hyvin menestyä heidän haltuussansa.

Tässä koulussa opetetaan aivan ilmaiseksi, eikä siihen otetakaan kuin kaupungin köyhimmästä väestä lapsia. Mutta nyt kuuluu toinenkin naiskoulu olevan hankkeissa, varsinkin maksavia oppilaita varten. Se tuuma on syntynyt kymnaasirouvien seassa.

Mutta varmin tunnus tästä uudesta hengestä näillä perillä on se, että Uuraan, Lihaniemen, Porkansaaren ja Piispansaaren kylät ovat sopineet keskenänsä koulun laittamaan lapsillensa. He ovat suostuneet maksamaan vuodelta 6 rupl. hop. joka koululapsesta, niin että opettaja, paitsi asuntohuoneetta ja polttopuita vielä saapi 200-300 rupl. palkkaa. Mutta kun niin runsaasti ruokitaan, niin tahtoisivat myöskin kuokkiaa sen jälkeen ja sentähden pyytäisin sinua Suomalaisissa tiedustelemaan, josko rupeaisi kunnan mies tähän virkaan. Kun löytänet, eikä se niin vaikea lienekkään mainituilla ehdoilla, niin kirjoitapa minulle kiireesti. Oisin minä voinut heittää tämän asian siksikin, kun Helsinkiin palaun, mutta ehkä ei olle haittana vähäisen jo edeltäpäin tiedustella.

Mitäs näistä tuumista sanot? Tämä koulu ei ole lahjaksi annettu, eikä sitä perustettaessa ollut vaikutusta ylhäältä, vaan kansan omasta tarpeesta ja tahdosta on se syntynyt ja on välttämättömästi kantava hyviä hedelmiä. En muistanut sanoa, että sitä aiotaan joka arkipäivänä pidettäväksi.

Se olkoon sanottu sivistyksen asioista. Nyt katselkaamme kansallisuuden laitaa.

Siitä on mainittava, että useammat kaupungin neitoloista, varsinkin opettajat äitini koulussa harrastavat Suomen kieltä. Siitä vaan kuuluu yleinen valitus, että on puute kelpo oppikirjasta ja sanakirjasta. Kielioppia on kyllä mieleksi, tarpeeksi; mutta Lempo näistä kuivista kyhäyksistä viisaammaksi tulkoon. Mikä tarpeen olisi, se on käytöllinen oppikirja monella esimerkillä, niinkuin Ollendorfin ja m.s. Kutkutapa myös Borgin kuvetta ja kuiskuta hänelle korvaan, että Viipurin neitokset eivät enää jouda odottaa kauan hänen sanakirjaansa. Tulee suuri naimavuosi, joka näkyy Viipurissa olevan alinomainen, niin peitetään palmikkonsa pönäkkämyssyn alle, niin on häärimistä lasten ja talouden kanssa, ettei enää olekaan aikaa kieliä oppimaan, vaikka kyllä harjoittamaan ja lapsille opettamaan, mitä nuorena, naimatoinna on opittu.

Ei nämät kirjain puutteet kuitenkaan olisikaan niin suurena haittana, jos löytyisi kelpo opettaja. Vaan sepä vasta vahinko onkin! Voi ettemme jo ole *täysioppineina* opettajina Viipurissa! Ei sitten jäisi neitokset auttamatta!

Kirjallisena uutisena saanen ehkä mainita "Aamuruskon". "Päivän" ennustajanako se nousnee sanomakirjallisuutemme taivaalla, tietänette paremmin Helsingissä. Se on hyvin halpahintainen ja sisällyksen ja kielen puolesta paljoa parempi Lasten Suometarta, vaikkei se Lukemisille Nuorisolle voi vertoa vetää. Kauan etsittyään on Jussi[55] vihdoon onkeensa saanut Hannikaisen.

No siihen nyt lopetan loruni. Itsestäni ei ole paljon puhumista muuta, kun että täältä min pikemmin aivon lähteä sentähden, ettei täällä saa rauhassa lukea.

Jää hyvästi siksi ja sano paljon terveisiä kaikille tutuille

ystävältäsi *Juliukselta*.

Helsinki, 22 p. tammikuuta 1860.

Rakkaat vanhemmat.

Minä tuumin juuri tänä iltana sinne ja tänne, mihin voisin ryhtyä, kun filosofia ei tänään oikein tahtonut mennä päähän. Silloin juolahti mieleeni, etten voisi aikaani paremmin käyttää kuin juttelemalla taaskin teidän kanssanne. Ja niinpä sitten alotin tämän kirjeen.

Sen jälkeen kuin viimeksi teille kirjoitin, olen melkein yksinomaan lukenut logiikkaa ja saan sen parin päivän kuluttua loppuun. Niinpä olisi sitten teidän ja varsinkin Ottilien[56] toive täytetty, sillä laudaturini Snellmanin luona on nyt varma. Ikäväkseni vain täytyy minun lisätä jotain, mikä tuottaa Ottilielle suurta sydänsurua. Todennäköisesti ei meidän tänä vuonna sallita viettää promotsionia,

ehkäpä ei koskaan enää. Niinkuin muistatte, oli viime kerralla läsnä Ruotsista vieraita, joita juhlittiin puheilla ja kaikella muulla tavalla. Siinä tilaisuudessa ilmituodut sympatian-osoitukset pani keisari kovin pahakseen, puheita, joista yksi tosin oli kovin ajattelematon, tulkitsivat yliopiston vihamiehet kaikkein pahimmalla tavalla ja antoivat niille valtiollisen leiman, joita niillä ei lainkaan ollut — sanalla sanoen, seurauksena siitä on nyt se, että aiotaan kokonaan poistaa promotsionit, koska niitä pidetään vaarallisina, ja meitä kandidaatteja on kehoitettu tänä vuonna jättämään promotsioniluvan pyyntö sikseen. Että saisimme kieltävän vastauksen, on aivan varma, mutta siitä huolimatta me luultavasti sittenkin lähetämme anomuksemme, koska muuten saattaisi näyttää siltä, kuin emme välittäisi koko juhlasta, ja siitä taas voisi olla seurauksena, että vihkiäisjuhlat poistettaisiin kokonaan tarpeettomina toimenpiteinä. — Tästä voitte siis nähdä, että toiveet tänä keväänä ainakin ovat hyvin vähäiset, ja koska ensi vuoden oleskelen luultavasti ulkomailla, niin en voine olla läsnä omissa maisterivihkiäisissäni. Siten päähuvi menee hukkaan sekä teiltä että minulta, jos mahdollisesti vielä pääsisin primukseksi. Ihminen päättää ja Jumala säättää!

Mitä seminaarikysymykseen tulee, niin on Cygnaeus jo jättänyt ehdotuksensa senaattiin. Jumala ohjatkoon niiden sydämiä, jotka tämän asian päättävät, niin että tämä tärkeä ja siunauksellinen laitos tulisi oikein tarkoituksenmukaisesti järjestetyksi. Että keisarillamme siinä asiassa on kaikkein jaloimmat ja vapaamielisimmät mielipiteet, kävi hänen viimevuotisesta julistuksestaan ilmi. Kunpa nyt vain ne henkilöt, jotka esittävät hänelle asian lopullista ratkaisua varten, eivät itserakkaudessaan ja yksityisetujen vuoksi sitä pilaisi. —

Nyt minulla olisi vielä lopuksi isälle pyyntö, jonka suuruutta tosin hiukan pelkään, mutta jollei se käy päinsä, niin toivon, ettei isä sitä kuitenkaan pane pahaksi. Täällä on näet eräs nuori ylioppilas [Aleksis Kivi], joka Kirjallisuuden Seuralle jättämällään 5-näytöksisellä suomenkielisellä näytelmällään on osoittanut omaavansa aivan harvinaisen suuret runolliset lahjat, jotka oikeuttavat mitä suurimpiin toiveihin. (Että professori Cygnaeus nimittää tätä näytelmää huomattavaksi tapaukseksi meidän kirjallisuudessamme, antanee minun arvostelulleni enemmän kantavuutta!) Mutta hän on aivan varaton, erään köyhän oikeudenkirjurin poika, ja elää kuin koira hirvittävän kylmässä asunnossa. Että niin vaikeissa olosuhteissa ei juuri voida lukuja ilolla ja tarmolla harjoittaa, on itsestään selvää. — Mutta jos hän saisi vaikkapa vain 100 ruplaa vuosittain, niin hän voisi, niin säästäväinen kuin hän on, yliopistollisen stipendin sekä muiden pienempien apulähteiden varassa leipähuolitta jatkaa opintojaan. Minä tiedän, rakas isä, että sinun tulosi näinä viime vuosina ovat suuresti entisestään supistuneet; mutta jos sinä voisit taata tälle nuorelle miehelle avustusta kolmeksi vuodeksi, niin olen varma siitä, että se raha kantaisi runsaat hedelmät. Täksi lukukaudeksi hänellä kuitenkin on kyllin varoja, jos hän, niinkuin otaksun, saa Kirjallisuuden Seuran palkinnon (150 rupl. hop.). Jos tahtoisit piakkoin antaa minulle tähän vastauksen, niin olisin hyvin kiitollinen.

Ja nyt voikaa hyvin ja ottakaa vastaan sydämelliset kiitokseni Ottilien kuvasta, jonka lähetitte minulle. Hän näyttää siinä niin avosydämiseltä ja suloiselta, että rakkaasti silmäilen sitä joka aamu ja ilta. Sydämelliset terveiset kaikille sisarille.

Teidän *Julius*.

Helsinki, 17 p. helmikuuta 1860.

Rakkaat vanhemmat.

Juuri äsken hain isän kirjeen postista, ja vaikka tutkintoni Snellmanilla on aivan ovella, niin en voi sittenkään parilla sanalla olla ilmaisematta kiitostani sen johdosta, että isä on luvannut täyttää pyyntöni. Toivon, että Jumalan avulla tämä avustus on kantava runsaita hedelmiä. Ja vaikkapa toiveeni runoilijan suhteen eivät täytyisikään, niin toivottavasti ei suojattisi ihmisenä ole tuottava sinulle häpeää. — Vähitellen ihmisparka on saavuttava jälleen luottamuksensa lähimmäisiään kohtaan, jota vastoin hän tähän saakka on luullut, että kaikki pitävät häntä, varatonta, pariana eikä kukaan välitä hänestä.

Mitä promotsioniin tulee, on täällä taaskin parempia toiveita. Ja meidänkin kesken on ollut puhetta siitä, miten menoja voitaisiin supistaa, koska ne todellakin ovat nousseet kovin suuriksi. Kunpa Ottilie ei vain estäisi teitä tulemasta tänne. Ja nyt, voikaa hyvin. Suoritettuani tutkintoni kirjoitan jälleen. Terveisiä sisaruksille ja palvelijoille (älkää unohtako Kyökki-Maria).

Teidän *Julius*.

Helsinki, 13 p. maaliskuuta 1860.

Rakkaat vanhemmat.

Nyt, Jumalan kiitos, lähestyy vapahduksen hetki suurin askelin. Toissa päivänä olin Snellmanin luona toistamiseen, ja hän näytti olevan tyytyväinen. Nyt on vielä 7-8 päivän työ latinan kieliopin lukemisessa ja lauvantaina viikon perästä on kai loppumuodollisuus, julkinen tutkinto. — Enpä tiedä, miten sen jälkeen maltan pysyä maan päällä; joka tentin jälkeen irtaantuu taakka sydämeltäni, joka tentin mukana haihtuu annos rasvaa ja lihaa; lopulta minä katoan pilviin kuin ilmapallo, joka on täytetty kaasulla ja jota ilo ohjaa. — Kirjoittakaahan minulle siihen aikaan, niin kirjeenne on kuin ankkuriketju, joka kytkee kevytmielisen oikealle paikalleen.

Vastikään tapasin tulevan prinsipaalini, pastori Cygnaeuksen; hän on nyt täällä laatiakseen yksityiskohtaista suunnitelmaansa. Jo ennen joulua hän jätti Senaattiin sen yleiset ääriviivat ja se otettiin armollisesti vastaan. Kaikki senaattorit kuuluvat olevan yksimielisiä tässä asiassa; vain puheenjohtaja, meidän Feodor Feodorowitsch Berg kuuluu kynsin hampain vastustavan sitä. Suokoon Jumala, ettei keisari kallistaisi hänelle korvaansa! Ennen kesää asia tulee kai ratkaistuksi.

Voikaa hyvin, rakkaat vanhemmat, terveisiä sisaruksille.

Teidän *Julius*.

Helsinki, 25 p. maaliskuuta 1860.

Rakkaat vanhemmat.

Nyt olen, Jumalan kiitos, vihdoinkin vapautettu kiusastani, sillä eilen oli minulla viimeinen tutkintoni latinankieleessä. Niinkuin tiedätte, en ole erikoisesti tutustunut vanhoihin klassikoihin, ja mennessäni professorin luo en ollut lainkaan varma, tulisiko siitä vielä *da capo*. Tutkinto kävikin herttaisen huonosti, ja luulenpa, että professori hyväksyi minut pääasiallisesti vain edellisten tutkintojeni nojalla. — Julkinen tutkinto on vasta torstaina, sillä professoreilla ei ole enemmin aikaa.

Tähän lopetan nyt tämän lyhyen kirjeen, sillä olen viime päivien työstä varsin väsynyt. Pian kirjoitan jälleen ja kerron, mitä aion tehdä ennen promotionsia. Siihen mennessä voikaa hyvin ja tervehtikää isoisää ja sisaria.

Teidän *Julius*.

Helsinki, maaliskuussa 1860.

Rakkaat vanhemmat.

Eilen oli julkinen tutkintoni ja olen siis nyt onnellisesti päässyt päämäärääni. Sain 12 ääntä, yhtä monta kuin priimuksella oli viime promotionsissa, — mutta eräs tutkintotovereistani sai 13, — siis täytyy Ottilien luopua toiveestaan! Toinen oli vahvempi kasviopissa. Minä toivon kuitenkin, rakkaat vanhemmat, ettette ole tyytymättömiä, sillä olenhan tehnyt parhaani! Filosofiaa lukisin kernaasti enemmänkin, sillä siitähän on ainakin hyötyä; mutta omatuntoni ei olisi sallinut minun tuhlata enemmän aikaa latinaan, vaikkapa — en tahdo sitä teiltä nyt salata — voimani eivät olisi olleet aivan lopussa. En usko, että olisin kestänyt enää viikkoakaan kauemmin sairastumatta. —

Ruumiillisesti olen nyt taaskin virkeä; mutta henkisesti yhä vielä sangen tylsä, välinpitämätön ja haluton. Tuntuu siltä, kuin olisin syönyt liaksi.

Toivottavasti tämä haluttomuus pian katoaa, sillä tarvitsisin tarmoani niihin töihin, jotka nyt ovat edessä. — Ensiksikin täytyy minun pedagogillisilla opinnoilla valmistua Saksan matkaani varten, joka luultavasti on edessä. Sitten täytyy minun vihdoinkin saada valmiiksi kemiani. Sitä paitsi opetan 6 tuntia viikossa suomalaisessa kansakoulussa, jonka ylioppilaat ovat perustaneet täällä. Jos lisäksi siihen vielä tuntini tyttökoulussa, niin en voi ainakaan valittaa työnpuutetta.

Tiistaisin ja perjantaisin olen vapautunut kaikista tunteista voidakseni aamupäivin käydä hiihtämässä, jota olen jo tällä viikolla tehnytkin. Ja kun sitä paitsi olen päättänyt uutterasti vieraila tuttavieni luona, niin kuluu kaikesta päättäen tämän lukukauden loppupuolisko sekä hyödyllisesti että hauskaasti.

Äidin kirjeestä, jonka sain viime lauvantaina, kiitän sydämellisesti. Säilytän sitä aina muistona teidän epäitsekästä ja valistuneesta rakkaudestanne meitä kohtaan; se on oleva minulle kompassina, jos eksyisin oikealta tieltä. Kaukana siitä, että nuo vakavat, mutta hellät sanat olisivat ilossani tuntuneet soraääniltä, päinvastoin ne soveltuivat täydellisesti silloiseen mielialaani, niin, herättivätpä suorastaan

iloa. — Ennenkuin olin vielä valmis, puhkesi vilkkauteni, jota utttera lukeminen oli painostanut, aika ajoin vallattomuutena esille, ja se ajatus, että pian olisin vapaa, teki minut melkein mielettömäksi ilosta. Mutta niinpiankuin jännitys, jonka monet, nopeasti perätysten seuraavat tutkinnot viime aikoina pitivät yllä, laukesi, seurasi uupumus ja väsymys, joka henkisessä suhteessa ilmeni alakuloisuutena. Tämän synkän mielialan karkoittamista edisti suuressa määrin äidin kirje, muistuttaen minua siitä, että on olemassa korkeampikin päämäärä kuin se, minkä vastikään olen saavuttanut, ja jonka turhuus ja tyhjiys oli tehnyt minut juuri alakuloiseksi.

Täten lausun teille taaskin jäähyväiset. Terveisiä sisarille.

Teidän *Maisteri*.

Helsinki, 3 p. huhtikuuta 1860.

Rakkaat vanhemmat.

Niinkuin jo jouluaikana kerroin teille, olin luvannut pastori Cygnaeukselle ruveta opettajaksi vastaperustettavaan seminaariin. Silloin asia kuului vielä kokonaan suunnittelujen piiriin; mutta nyt näyttää pastorilla olevan parhaat toiveet, että hänen ehdotuksensa tulee hyväksytyksi. Kaikkien edellytysten mukaan matkustan siis ensi kesänä Saksaan ja Sveitsiin. Me saamme valtiolta matkarahat.

Toisetkin opettajat ovat jo valitut; vain opettajattaria puuttuu vielä. Kun Cygnaeus puhui kanssani asiasta ja valitti pulaansa, mainitsin hänelle sinun opettajattariasi, rakas äiti, varsinkin suosittelin rouva Elfströmiä (osaahan hän hyvin suomea?) ja Amalie Alfthania.[64] Sen johdosta pyysi hän minua tiedustelemaan, olisiko toinen heistä halukas omistamaan työnsä tälle asialle. Hän pyytää pikaista vastausta.

Me molemmat voimme hyvin. Toivon teille hauskaa pääsiäistä.

Teidän *Julius*.

Helsingistä huhtik. 17:nä p. 1860.

Kallelveljeni.

Kiitos viime kirjeestä ja suo anteeksi, etten vastuuta ole ennen työntänyt enkä toimittanut asioitasi. Minun oli sitä kirjettä saadessa pää niin pyörryksissä entisistä ja uusistakin tuumista, että sen panin pöydälleni enkä tullut uudestaan lukemaan ennenkuin ruvetessani sinulle vastaamaan. Heti huomeispäivänä lähden liikkeelle ja teen tehtäväni.

Pidot oli meillä veljeksillä yhteiset, niinkuin arvasit samana päivänä kuin julkinen tutkintoni. Sain minä 12 huutoa (3 laudaturia, 1 non sine laude ja 1 lubentissime approb.), mutta Borg[65] ("meidän lehtorin veli" sanovat Julkiset) sai 13; siis raukesi toivetukses tyhjään. Muutamia päiviä sitten tuli luonnonoppilasten primus valmiiksi myöskin 13:11a huudolla; se on Antti Malmgren.[66] Historialaiskielioppilaista ehkä vieläkin joku saanee 13 (Blomstedt, Rein, Forsnäs[67]). Muuten ovat huudot nyt entistä huokeampana, koska Rein-parka antaa cum laudensa kaikille, antaa mykille sekä sokeillekin. Noh, yrittäväthän pojat tupatakin itsensä niin paljon kuin kiireissään kerkiävät; lukevat päivin öin, laihtuvat, vaalenevat, heikkonevat, niinkuin lauriseppeleen pyytäjain sopii. Anomuksemme on jo 10 päivää ollut Teillä (Pietarissa) päätettävänä; kohta pitäis joutua vastaus.

Tutkinnoista päästyä olen ensin pari viikkoa päätäni parannellut sen suuren kohmelon perästä. Sitten olen käynyt mielityöhöni käsiksi. Minä pelmutan kirjat, sanomalehdet, käsikirjoitukset kaikissa kirjastoissa, saadakseni kokoon nykyisten *nimellisten* runoniekkain käsialat. Alussa oli mielessäin vaan kerätä ainetta kirjalliseen iltahuvitukseen (litterär soirée), mutta työtä tehdessä ovat tuumani laajenneet; minä nyt aion toimittaa painoon noitten runoseppäin kelvolliset teokset varustettuina elämäkerroilla. Eikös se pitäis tulla hyvä? Paha vaan, että totista runonhenkeä useimmat näistä runoista ovat vailla.

Toiseksi minä vihdoin viimeinkin laitan kemiani valmiiksi. — Kolmanneksi minä pait Blomqvistin koulussa opettelen äsken perustetussa suomalaisessa rahvaskoulussakin. Opettajia on 15, joista et tuntene muita kuin Svenssonin ja Alopsaus'en[68]; muut ovat nuoria länsi-suomalaisia. Opetus käypi Cygnaeus'en neuvomassa järeystyksessä ja kaikissa tiedon haaroissa uudella "åskådning"-keinolla (havainto-opetus). Minulla on alempi luokka, 5-7-vuotisia, joita Wilken kuvien avulla taivuttelen järeillisesti puhumaan ja ajattelemaan. Oppilasten paljous on yhä enenemässä; nyt on niitä 16. Tätä koulutuuma on syntynyt Länkelän[69] päässä.

Neljänneksi minä näillä kevätilmoilla olen paljon käyskennellyt ulkona. Niin kauan kuin lunta kesti, seurasin minäkin uutta muotia ja hiihtelin luikuttelin Runnipuistossa. Mutta nyt on lumi loppumaisillaan. Sen sijaan aion jäiden lähdettyä paljon keikkuilla lakkipäillä lainehilla, paljon aalloilla asua. Helsingin maaseudut kuuluvat olevan hyvin ihanoita, ja minä en ole milloinkaan tullut niitä ihailemaan. — Melkein olisin, töitäni, toimituksiani luettellessa, unhottanut yhden asian, nimittäin, että minä suomen kieltä opettelen Sederholmin rouvalle ynnä hänen (rouvan) siskoilleen. He eivät osanneet mitään, mutta ovat niin ahkerat, että kyllä toivon pääsevän siihen, että omin päin saattavat jatkaa oppimistansa.

Muitten teoista ja hankkeista saan mainita, että Mehiläinen ensivuoden alusta tulee yhdyskunnan omaksi, jossa Koskinen tulee päämieheksi. Sillä lailla siitä ehkä saatanee kunnan lehti. Samate oli Ahlqvistin luona äsken puhetta, että pitäis osakkeille perustaa yhdyskunta, joka ottais kustantaaksensa suomalaista kaunokirjallisuutta oikein viljalta. Mitäs muuten arvelet hänen ja Tuiretuksen (Tikkasen) riidoista Helsingin Sanomain kanssa? Minun mieleeni on siinä ilmoittuva raakuus ja uhkamielisyyys kipeästi koskenut ja luulen kaikkein A:n ystävään suovan, ettei hän olis ollut siihen puuttumatta.

Sinä kysyt, milloinko meitä ulkomaille viedään? Vielähän veikkonen koko esitys makaa kenraalikuvernyörin kansselissa, milloin sitä katsonee soveljaaksi lähettää Pietariin. Jos päätöstä siksi joutuu, pitäis meidän jo kesäkuulla lähteä matkoille, vaan minä en mielelläni menisi ennenkuin elokuulla, käveltyäni sinun kanssa sotamuistoin keruulla. Saas nähdä suostuneeko siihen Cygnaeus? Onhan sitä aikaa kuitenkin seuraavaan syksyyn asti. Tiedätkö että Järvinen, Kahelin, arvattavasti Murman, Wallin jun.[70] tulee meille kumppaleiksi?

Sinä tiedustelet tuumiani Flemingistä. Ne ovat vielä niin epäselvässä, ettei niistä ole paljon virkkamista. — Fleming on minusta sopivampi suomalaiseen näytelmään, koska itsekin on suomalainen. Sinä sanot, että häneltä tehty näytelmä tulisi (Fr.) Cygnaeus'en teoksen mukaelmaksi. Jumala siitä varjelkoon, sillä C. rukka on sen aineen hirveästi pilannut. Kaikki hänen henkilönsä ovat pöyhkeäpuheisia Cygnaeus'ia eikä mitään muuta. — Eikös ole murhenäytelmään sopiva aine Flemingin järkähtämätöin, joskin yksipuolinen uskollisuus kuninkaalleen, jonka eteen urhoollisesti ja voimalla taistelee omaa kansaansa, herttuata ruotsalaisineen ja koko historian menoa vastaan? Yhdessä tapauksessa pitäisi kuvaella Suomen kansan tilaa ja siinä itävää Nuijasotaa. (Nuijasodan toisessa osassa on kapinan alku Kyrön kirkon luona elävästi kuvattu eikä tarvitsisi paljon muutosta tullaksensa näytelmälliseksi.) Toinen tapaus näyttäisi asiain menoa Ruotsissa, ynnä Suomen lähettilästen käyntiä herttuan luona. (Herttuan viimeiset sanat suomalaisille, itse riitauttua neuvoskunnan kanssa: "En muuta neuvoa tiedä, vaan toimittakaa rauha omalla kädellänne; onhan teitä ainakin niin monta, että taidatte ne päältänne torjua, jos ei muulla niin aidanseipäillä ja nuijilla!") Niin kaikki jo kytee sisältäpäin, vaikkei vielä tulta näy. Kolmannessa tapauksessa kapina leimahtaa ilmituleen, sotaa, verenvuodatusta, Fl. voittaa. Neljännessä Fl. varustaikse herttuatakin kukistamaan, mutta — kuolee. (Se seikka on vähä haitallinen, että Fl. ennen aikaan kuolee; jalompaa olis jos hän kaatuisi sodassa K:ta vastaan. Vaa ei historiallista totuutta voi siksi loukata, että hänen antais sen tehdä.) Viides tapaus olisi ainoastaan ikäänkuin epilogina. Fl:n kuolema neljännessä on jo asian päättännyt, ja turhat on A. Kuren yritykset, herttua voittaa ja rankaisee kovuudella. (Sais myös näyttää kuinka parantaa Suomen tilan.) — Semmoiset ovat tuumani; itse en niitä koskaan voine panna toimeen, käytä sinä mitä sinulle sopii. —

Jää hyvästi nyt, sano paljon terveisiä Britsille ja kirjoita kohta ystävälles *Julius'elle*.

Helsinki, 26 p. huhtikuuta 1860.

Rakkaat vanhemmat.

En ole taaskaan niin pitkään aikaan kirjoittanut, että tunnen oikeaa tarvetta saada jutella kanssanne.

Viime kirjeestänne käy ilmi, että pelkäätte minun rasittavan liiaksi itseäni. Sitä teidän todellakin on turha olettaa. Ruumiillinen väsymys ja henkinen uupumus ja alakuloisuus, jotka olivat luonnollisia seurauksia viimeisistä par force-luvuista, ovat nyt näinä viikkoina kokonaan kadonneet. Nyt katselen maailmaa jälleen reippain ja iloisin mielin ja tunnen itsessäni työvoimaa. Todistuksena siitä, että elinvoimani ei ole lamassa, olkoon teille se, että runosuoneni, joka oli jo melkein kokonaan kuivunut, on alkanut uudelleen kuohua. Oi, miten kiitänkään Jumalaa siitä, että hän ei ole minulta riistänyt tätä lahjaa ikiajoiksi, annettuaan minun kerran kokea tätä sanomatonta nautintoa. Jos Emilie tahtoo nähdä yhden vastasyntyneistä, niin hankkikoon itselleen Suomettaren ensi numeron (4 p. toukok.). Muihin hän saa tutustua tullessaan promotsiooniin.

Kemiani, jota yhdessä erään toisen kanssa tarkastan, valmistunee toukokuun lopulla. Toinen työni, kokoelma uudempaa suomalaista runoutta, tulee myöskin melkein valmiiksi. Esipuheen, yleiskatsauksen tästä runoudesta, pidän piakkoin eräässä kirjallisessa iltamassa. Niinkuin tiedätte,

pidetään täällä aika ajoittain iltamia ylioppilastalon hyväksi. Kun minua pyydettiin antamaan myös roponi tähän tarkoitukseen, valitsin tämän aiheen, joka jo sinänsä on mielenkiintoinen. — Suomalaisen koulumme, josta viime kerralla kirjoitin, näyttää käyvän hyvin. Joka viikko ilmoittautuu uusia oppilaita ja he edistyvät hyvin.

Promotionsilupa on saapunut! Nyt on vain kysymys siitä, että te pääsette tänne tulemaan; sillä ilman teitä tuottaisi juhla meille vain puolinaista iloa. Epäilemättä ovat laivat siihen aikaan jo liikkeessä. Meillä on laivakulku jo jonkun aikaa ollut täysin vapaa; teillä on kai vielä paljon jäitä.

Nyt sanon teille taas hyvästi ja toivon näkeväni teidät täällä.

Teidän *Julius*.

Helsinki, 8 p. toukokuuta 1860.

Rakkaat vanhemmat.

Kiiruhdan teille heti ilmoittamaan sitä ilosanomaa, että me tapaamme toisemme täällä promotionsi-aikana. Päivä ei tosin vielä ole määrätty; mutta sen mukaan mitä professorit edeltäpäin ovat sanoneet, tulee se vietettäväksi luultavasti toukokuun 30 tai 31 päivänä. Silloin teillä on parhaiksi vielä aikaa tulla tänne. Mikä ilo se onkaan! Hauskuus olisi ollut vain puolinainen, jollette olisi voineet saapua. Hyvä olisi, jos edeltäpäin ilmoittaisitte meille minä päivänä te tulette, jotta hankkisimme teille asunnon. Sillä kun uusien maisterien lukumäärä on niin harvinaisen suuri, niin epäilemättä saapuu kaupunkiin suuri joukko ihmisiä. Kylläpä siinä taaskin on elämää! Paitsi tavallisia promotionsijuhlallisuuksia pidetään sinä aikana ylioppilasnäytäntöjä, konsertteja, kirjallinen esitelmä, jne. Taidenäyttely on luultavasti myöskin silloin vielä avoinna. Sanalla sanoen, te saatte huomata tulleenne pääkaupunkiin ja kruunajaisiin, joskin vain pienen maan pääkaupunkiin ja ainoastaan maisterien kruunajaisiin.

Ulkomaanmatkani suhteen olen vielä aivan epätietoinen. Senaatti on yksimielisesti hyväksynyt Cygnaeuksen ehdotuksen, mutta Berg on kerrassaan sitä vastaan ja vitkastelee asiaa. Muuten on minulle mieluista, jollei ole pakko kesän kuluessa matkustaa. Nähkääs, rakkaat vanhemmat, teille voin sen sanoa ilman että luulette minua itserakkaaksi. Jo lapsesta saakka, lukiessani runoutta, päilyi mielessäni ajatus: Anch' io sono pittore! [Minäkin olen runoilija!] Tuo ajatus, vaikka sen joskus kovin rohkeana tukahdutinkin, on yhä uudestaan tullut esille — ja nyt en epäröi enää, tunnen sen liian selvästi: minä olen runoilija! Siivet liikkuvat yhä voimakkaammin ja kantavat yhä korkeammalle. Kun nyt tämä on minulle selvinnyt, niin olisi väärin itseäni sekä sen kansan köyhää kirjallisuutta kohtaan, johon nyt kerta koko sielustani kuulun, jos ikiajoiksi sitoutuisin toimeen, jossa minulle ei jäisi aikaa minkäänlaisen kirjallisen työn suorittamiseen. Siksi olen päättänyt sitoutua kolmeksi koevuodeksi seminaariin. (Ehdotuksessa on ajateltu minulle 36 rupl. viikossa, ja vapautta ainoastaan pyhäpäivinä; siis ei kesälläkään.) Siten luulen vapautuvani lupauksesta, jonka annoin innostuneena tähän tärkeään asiaan, kun vielä epäilin omaa voimaani. Jos voisin matkustaa ottamatta vastaan valtion varoja, niin olisi omatuntoni vieläkin kevyempi. Jos tämän koeajan jälkeen runottareni ei ole uudelleen nukahtanut, vaan on kehittynyt, niin eroan seminaarista ja haen jotain tointa yliopistossa, missä on aikaa muuhunkin yllin kyllin.

Mitä te sanotte näihin tulevaisuudentuumiin? Sitä haluaisin kernaasti tietää.

Jotta en unohtaisi kuitenkaan kokonaan nykyhetkeä, tahdon kertoa teille eräästä pienestä juhlasta, jota me vietimme Blomqvistin koulussa. Oli erään opettajattaren nimipäivä, ja oppilaat olivat jo paljoa varhemmin valmistaneet kaikki sen viettoa varten. Jo kello 6 he olivat paikalla ja lauloivat neliäänisesti laulun, johon minä olin sepittänyt sanat. Opettajille ei oltu annettu virallista ilmoitusta asiasta; siksi he tulivat tavalliseen aikaan, ja nuo veitikat saivat heidät narratuksi. Tytöt istuivat näet jo järjestyksessä ja siivosti luokassa, mutta nousivat äkkiä ylös ja juoksivat ääneensä riemuiten saliin. Minäkin, vaikka tiesin mikä juhlapäivä oli, ja senvuoksi tulin tavallista myöhemmin onnittelemaan, hämmästyin suuresti, kun ei mitään erikoista ollut tekeillä. Vain naurunpurskahdus siellä täällä ja nytkähdykset suupielissä, joita tyttöjen oli mahdoton hillitä, ilmaisivat minulle varsin pian asian oikean laidan. Kun tytöt huomasivat, että heidän sotajuonensa oli onnistunut, riemuitsivat he: Maisteri tuli narratuksi! — Kun kaikki vieraat olivat koolla, lauloivat he uudestaan sepittämäni sanat, ja laulu kuului erittäin somalta. Sitten juotiin kahvia ja simaa, ja sen jälkeen tytöt alkoivat keskenään tanssia. Mutta piiritanssiin, Niia-Maijaan, täytyi minunkin ottaa osaa. Sanalla sanoen, minun oli kuninkaallisen hauska. Ei mikään ole niin hupaista kuin katsella lasten iloa; kuori, joka yhä uudestaan punoutuu sydämen ympärille, sulaa kuin lumi auringossa.

Nyt voikaa hyvin ja tervehtikää sisaria.

Teidän *Julius*.

Viipurista kesäk. 13 p:nä 1860.

Veliseni.

Suo anteeksi, että niin kauan olen antanut sinun odottaa vastausta. Vaan itse älynnet, että jo aikoja ennen maisterivihkiäisiä ei muista eikä ajattele mitään muuta. Minulla oli enemmän kuin muilla tekemistä ja puuhaa, kun olin valittu toimikuntaan. Muistanethan mikä kansselli niinä aikoina syntyy.

Nyt olen vihdoinkin viimeinkin päässyt rauhaan ja otan ensityökseen käydä puheillas. Sä kysyt milloinko lähdemme matkaan. Minä olen, veikkonen, valmis lähtemään, milloin vaan joutanet ja haluat! Britsiltä kuulin pääseväs irti noin Juhannuksen aikana; tule sitten heti Kiiskilään, niin samotaan pohjoseen päin.

Viimepäivinä Burmanin kertomuksen 5:nnen brigadin retkistä luettua olen sen mukaan määrännyt matkamme niin, että ensin kulkisimme höyryssä Savonlinnaan, missä majuri Malmin leski kuuluun asuvan (majurin sisar, jonka sanotaan olleen aika tarina-aitta, on valitettavasti joku vuosi sitten kuollut). Sieltä pitäis mennä Karjalaan päin Pälkjärvelle, missä ankarin taistelu tapahtui; sitten Tohmajärven kautta Pielisensuuhun aina Malmin jälkiä myöten. — Sieltä taitanee olla tarpeen pistäytyä Nurmekseen ja Pielisjärvelle, mistä suurin osa talonpoikia oli kotosin. — Tältä sivureteltä palattua pitäis painua Kuopiolle päin, käydä Iisalmella ja Rautalammilla ja Kuopion kautta kotiin. Kerinemmekö näin pitkiä matkoja yhtenä kesosena samota, saamme vasta nähdä; mutta mainittuin seutuun pitäis Burmanin mukaan olla aarrepaikkamme. Yksille matkoille kuuluu tänä kesänä lähtevän muitakin, Pohjanmaalle, Satakuntaan ja Uudellemaalle.

Minä joudan matkalla viipyä elokuun loppuun asti, sillä tänä vuonna en lähdekään ulkomaille. Seminarion asiat kun ovat aivan epä tiedossa eikä ainakaan sitä saa täydellisesti toimeen ennenkuin kolmen vuoden kuluttua, niin pidän paraana pysyä Helsingissä vielä ensitalven, sitten lisensiatiksi tultua lähteä Saksaan. Väitöksen aineeksi olen arvellut ottaa suomalaisen runollisen kirjallisuuden, jota jo tänäkin keväänä, niinkuin arvattavasti olet nähnyt, olen viljellyt. Murmanin kanssa olen pelmuttanut, pölyttänyt Kirj. Seuran sekä Ison kirjaston hyllyjä niin että melkein tiedän mitä löytyy. Minä en muuta etsinyt silloin kuin nykyisten talonpoikaisten runoniekkein teoksia, vaan nyt kun joudan ovat tuumani laajentuneet. Aion nyhdäistä Polénin hampaista palasen hänen kannikkataan, koska hän sitä näkyy niin kauan järsyttävän.

Rietrikista puhussa muistuu mieleeni toinen asia. Kohta maisterivihkiäisten perästä oli hänen luonansa kokous, jossa ilmoitti ei enää jaksavansa voimassa pitää Mehiläistä ja esitti eikös perustettaisi osakkeille sekä työn että voiton puolesta. Siihen suostuttiin ja nyt on Mehiläisen osamiehiä 9, nimittäin: Polén, Ahlqvist, Koskinen, Blomstedt, Ahlman,[71] Murman, Länkelä, nuorempi Koskinen[72] ja minä. Jokainen on velvollinen toimittamaan 5 arkkia vuoteensa (omia tai toisten kirjoittamia). Minä olen arvellut ja toivonnut sinua apumiehekseni, jos et huoline itse ruveta osakkaaksi. Vaikea muuten tulisi niin suurta arkkimäärää saada kokoon, sillä eihän siihen lopen paljon julkene käännöksiä panna. Mitäs siihen sanot?

Mitä uutta kirjakaupoissa löytyy tietänet, kirjakauppiaana ollen, paremmin, minua. Kevään tuottamat runokalenderit lienet Britsin kautta saanut. Nuori Joukahainen minusta on liiaksi oppinut, niin että peloittaa. Uusmaalaisten Albumissa oot epäilemättä ihaellut T. Lindin[73] runoelmia, muuta ei siinä mainittavata löydy; ei ole Öhberginkään kirjoittamat minkään arvoiset. Länsi-suomalaiset, joita aina olemme Hölmölän sukuun lukeneet, ovat tällä kertaa paraiten onnistuneet yrityksessään. Pait Törngrénin[74] tekemiä ansaitsevat useimmat Wecksellin runoelmat kiitosta. Erittäin olen mieltynyt näihin kolmeen: *Den vakande modren*, *Demanten på Marssnön ja Svenskan och Finskan*. — Viipurilaisten kalenderista ei vielä tullut mitään. Mutta nyt kun olemme sulaneet yhteen Savo-Karjalaisten kanssa, ehkä saanemme jouluksi jotain toimeen.

Ensimäisen rakkautes olen lukenut; muutamia pieniä kielivikoja olen hänessä havainnut; muuten on suomennos minulle hyvin mieleen. Hyvä olis jos joutaisit vastakin semmoisiin töihin. — Mitenkä *Kaarleherttua* jaksaa, olen hyvin utelias näkemään! Ainahan tuonet sen tänne Suomeen?

Nyt sanon taas sinulle hyvästi ja pysyn toivossa kohta sinut näkeväni.

Ystäväs *Julius*.

Helsingistä syysk. 1860.

Veliseni.

Jo alkaa ikävä tulla, kun en ole kaukaan aikaan ollut puheillas ja pitäähän taas ruveta laskemaan latturia. Sinusta olen Ahlbergassa käydessäni vähäsen tietoja saanut, vaan niihin en tyydy; lähetä kohta

enemmän.

Viipurista läksin lopulta elokuuta ja olen siitä ajoin ollut täällä... Kouluni on alkanut ja ikävällä odottelen niitä kirjoja, joita lupasit lähettää. Alimmalla luokalla opettelen suomea sillä lailla, että kuvia näytellen virkan kappaleiden nimet ja annan sitten käyttää eri tiloissa, niin että oppivat taivutuksia tietämättä, että ne taivutuksia onkaan. Lapset sekä vanhemmat ovat tähän asti aina huutaneet vaikeaksi ja ikäväksi suomenkielen oppimista, koska lasten muka täytyy vaivata päätään lukemattomilla taivutusmuodoilla ja niiden nimillä. Mutta tällä keinolla luulen ja toivon minä saavani asian heille mieleisemmäksi. Lapset ainakin ovat hyvin halusat ja opiskelevat ulkonakin koulusta mitä vaan suomen sanoja onkeensa saavat.

Muun aikani olen niin jakanut, että luen kasvatusoppia, historiaa, Uutta Testamenttia ja Greekan kieltä. Uuden Testamentin olen päättänyt kerran yhdessä jaksossa lukea; sieltä täältä olen sitä aina katsellut, vaan en milloinkaan lukenut läpi. — Kasvatusopissa olen ryhtynyt Otto'n näyttö-opetusta neuvovaan kirjaan. Hän ei oikeastaan kuvia käytä, vaan kyselee, tiedustelee mitä lapset todellisessa elämässä ovat huomanneet. Paljon siinä näkyy olevan hyvää ja innolla Otto asiatansa ajaa, vaikei hän minusta juuri aina ole selvä ja koettaa hiuskarvojakin saada jaetuksi. Sen kun olen saanut luetuksi, aion toisen samanlaisen ottaa vertaamisen vuoksi. Greekan kieltä luen opettajatutkinnon tarpeeksi. — Historiallista lukemista on minulla Mac Aulay'ssa. Voi veikkonen, miten häneen yhä enemmän ihastun. Kas se on historioitsija! Siitä on oppia! Sitä lukiessani unhotan koko maailman. Erittäin olen tarkkuudella ja halulla lukenut mitä hän Irlannista puhuu. Siinä näkyy tulisilla ja verisillä puustaaveilla: ken miekkaan tarttuu, sen miekka surmaa! — ja pienen kansan turva ei ole sota-aseissa, vaan sivistyksessä.

Vaan olkoon nyt kylläksi puhuttu minun toimistani. — Polheim (Leopold veli) tappaa ihmisiä minkä kerkiää ja lähtee kahden viikon päästä Tukholmaan. — Måns [ks. 50] on tänä talvena vapaa virastaan, ja on ilolla sekä innolla ryhtynyt lukemiseen. — Sederholmia en ole tavannut paljon ensinkään. Muutkin ystävät alkavat vähitellen lappaa kaupunkiin.

Tähän nyt lopetan kirjeeni ja pyydän terveisiä sanomaan Britsillekin.

Ystäväs *J. Krohn*.

Helsinki, 29 p. syyskuuta 1860.

Rakkaat vanhemmat.

Pian on kokonainen kuukausi kulunut siitä, kun viimeksi kirjoitin teille ja alan jo vähitellen saada omantunnonvaivoja.

Niinkuin kirjeestäni Emilielle näitte, olen ahkerassa työssä, niin, oikeastaan on minulla enemmän tunteja kuin mitä omille opinnoilleni on eduksi. Mutta ensiksikin on käytännöllinen harjoitus myöskin jonkun arvoista, ja sitä paitsi oli minun mahdoton kieltäytyä, kun minua pyydettiin avustamaan suomalaisessa kansakoulussa.[75] En olisi kehdannut toiste lämmöllä puhua sellaisista asioista, jos nyt täällä, kun oli kysymyksessä tosi työ ja uhraus, olisin peräytynyt. Kernaasti olen myöskin pienokaisten seurassa, vaikka ikävä kyllä olen tehnyt sen huomion, että sellaiset tunnit ovat paljoa rasittavimmat kuin työskennellessä suurempien lasten kanssa. Sellaisina päivinä, jolloin minun on kaksi tuntia perätysten askaroitava pikku ihmisten kanssa (ensin Blomqvistin koulussa alimmalla luokalla suomea, sitten kansakoulussa), olen hiukan väsynyt. Havainto-opetus, jota siellä käytän, näyttää tuottavan hyviä tuloksia, mitä lapsiin tulee, mutta vaatii opettajalta tavatonta henkistä ponnistusta; sillä jos opettaja osoittaa hiukan väsähtymistä, niin katoaa myöskin lasten tarkkaavaisuus ja harrastus. Sen sijaan jos vilkkailla ja tarkoituksenmukaisilla kysymyksillä pitää heitä vireillä, niin on hauska nähdä, miten silmät loistavat, miten kasvat innosta säteilevät ja miten he kilvoittelevat keskenään kuka ensiksi osaa vastata. Pari kertaa olen heidän kanssaan käynyt eri käsityöläisten luona näyttämässä työkaluja yms.

Tunnit Blomqvistin koulussa jatkuvat samoin kuin viime vuonnakin. Suomenkielen yksityistunnit, kaksi kertaa viikossa, ovat myös alkaneet. Oppilaani, joita nykyään on kahdeksan, olen jakanut kahteen osastoon; Nybergiläiseen, johon myöskin senaattori Ekbonin tytär kuuluu, ja Blomqvistiläiseen. Näillä tunneilla on sellainen gummi-elasticum-luonne, että jään joskus koko illaksi taloon.

Huveista ei täällä ole puutetta; mutta, niinkuin tiedätte, en sellaisista paljon välitä. Eikä minulla niihin tosiaankaan olisi aikaakaan. Kuitenkaan en aio olla käyttämättä tilaisuutta hyväksi, kun vastikään tänne saapuneet bernesiläiset laulajat antavat konsertin. Kuulin heitä kerran puolitoista vuotta sitten ja he tekivät minuun tavattoman vaikutuksen. — Vastikään kävin katsomassa uutta kaunista teatteritaloa, joka on melkein valmis. Katossa karkeloi yhdeksän runotarta, Ekmanin mestariteos. Varsinkin Urania on ihmeen kaunis. Marraskuun keskivaiheilla se avataan, jolloin taiteenharrastajat esittävät oopperan

(Lemminkäinen, sanat Topeliuksen, musiikki Paciuksen). Sepä vasta tulee olemaan mielenkiintoista!

Tähän lopetan nyt kirjeeni ja pyydän teitä, rakkaat vanhemmat, sanomaan sydämelliset terveiseni isoisälle ja sisarille.

Teidän *Julius*.

Helsinki, 20 p. lokakuuta 1860.

Rakkaat vanhemmat.

Taaskin on kulunut pitkä aika siitä, kun viimeksi teille kirjoitin. Viikot kuluvat niin nopeasti, että on vaikea pitää niistä lukua. Siitä voitte nähdä, etten ole ollut toimeton. Ja kuitenkin täytyy minun tunnustaa, etten kolmena viime viikkona ole lainkaan opiskellut, paitsi lukenut Ossianin lauluja. Melkein kaiken vapaan aikani olen käyttänyt jutteluihin kuun kanssa sekä esitelmäni suomentamistyöhön. Kaikki tämä sekä muut suomalaiset runoni tulevat julkaistaviksi kaunokirjallisessa julkaisussa "Mustikoita ja Mansikoita". Kuun tarinoita, joista useat ovat teille uusia, on kolmetoista. Nyt en lähetä enää useampia Emilille ja pahoittelen hiukan, että lähetin kahta viimeistäkään, sillä nyt tulee julkaisussamme olemaan kovin paljon teille ennestään tuttua. Minä toivon kuitenkin, että te mesenaatteina suositte myös suomalaista runotarta! Meidän marjaraukkamme ovat ansarihedelmiä, jotka paria kuukautta liian varhain kypsyvät; niiden lukumäärä ei ole kovinkaan suuri, joilla on kylliksi isänmaanrakkautta ostaakseen suomalaisen taideronouden esikkoja. Meidän rannikkoseuduillamme, missä kirjallisen ravinnon tarve jo on herännyt, on ikävä kyllä paljon sellaisia, jotka eivät ymmärrä suomea, ja sisämaassa, missä sivistyneetkin ovat perehtyneet kieleen, ei lueta juuri nimeksikään.

Tälle allotrialle te luultavasti ette niin pahasti pudista päätänne kuin pedagogiselle sivuhyppäykselleni. Ja oikeastaan tämä onkin työskentelyä toisten hyväksi. Mitäpä jos nyt pitäisinkin tätä työskentelyä toisten hyväksi elämän päätehtävänä, ja itsensä hyväksi työskentelyä vain sen välikeinona. Mitäpä ahertelumme tässä elämässä muuta onkaan kuin pyrkimystä kohottautumaan omien epäitsekäiden harrastusten ahtaasta piiristä siihen työhön, joka tarkoittaa Jumalan valtakuntaa. Äiti sanoo sitä sivistystyötä, jota pääkaupungissamme harjoitetaan suomalaisen nuorison hyväksi, vieraaksi harrastukseksi. Mutta minulla se on syvästi sydämeen kiinnikasvanut. Jokainen Suomen kansan edistysaskel täyttää mieleni suuremmalla ilolla, kuin mitä suurin persoonallinen onni voisi minulle tuottaa; jokainen taka-askel tässä suhteessa koskee kipeästi sieluni syvimpiin kieliin. Mitenkä voisin sitä sanoa vieraaksi harrastukseksi, jolla ajatuksissani ja sydämessäni on niin suuri sija. Minä olen nyt kerta siten kokoonpantu, ja teidän täytyy antaa minun toimia sen mukaan. Vaisto johtaa minua samoin kuin muuttolintua lämpimistä maista aina takaisin kylmään, autioon pohjolaan. Se ei voi tehdä toisin, enkä minäkään. — Ensi lukukaudella olen kuitenkin pakotettu jättämään tuntini suomalaisessa koulussa ja rajoittamaan yksinomaan opintoihini, jotta kevääksi saisin liseniaattitutkinnon suoritetuksi.

Voikaa hyvin ja viekää terveiseni kaikille rakkaillemme.

Teidän *Julius*.

Helsinki, 30 p. lokakuuta 1860.

Rakas isä.

Ota vastaan joskin myöhästynyt, niin ei silti vähemmän sydämellinen onniteluni syntymäpäiväsi johdosta! Olin aikonut syntymäpäivälahjaksi lähettää sinulle saksalaisen käännöksen keväällä pitämästäni esitelmästä, joka käsitteli suomalaista kansanrunoutta. Aivan valmis se ei kuitenkaan vielä ole.

Äiti kirjoittaa, että hän oli kääntänyt kaksi kuuntarinaani sinulle syntymäpäiväksesi. Joskin minusta oli hauska siten olla edustettuna sinä päivänä, niin olen kuitenkin hiukan pahoillani, että äiti ennätti ennen minua. Siksi pyydän ettei hän sitä enää tekisi. Mitäpä voisin isälle antaa joululahjaksi, jos minulta riistetään pienokaiseni.

Että sinä, rakas äiti, teet paljon hyvää lähimäisillesi ja voit heidän hyväkseen uhrautuakin, siitä olen nähnyt siksi monta todistusta, etten hetkeäkään voisi epäillä sinun mielialaasi siinä suhteessa. Mutta sitä, mikä itseesi nähden on sinusta aivan luonnollista, et pidä aina muille tarpeellisena. Jollei esimerkki vaikuttaisi tuhat vertaa enemmän kuin sanat, niin kukapa tiesi, vaikka sulasta rakkaudesta olisit kasvattanut meistä egoisteja. Anna meidän siis seurata esimerkkiäsi, niin, vieläpä paljon korkeampaa — vapahtajamme esimerkkiä — joka meidän ihmisten hyväksi teki työtä ja kärsi kuolemaansa saakka, aina ristinkuolemaansa asti! Mitäpä sillä väliä kestääkö elämä paria vuotta kauemmin tai vähemmän —

vaikkapa sitä kestäisi kokonaisen vuosisadan, niin se olisi sittenkin vain pisara iankaikkisuudessa! — kunhan se vain kantaa hedelmiä, hedelmiä ihmiselle itselleen ja hänen lähimäisilleen.

Voikaa nyt hyvin, rakkaat, hyvät vanhempani ja sanokaa terveisiä kaikille meikäläisille.

Teidän *Julius*.

Helsinki, 1 p. joulukuuta 1860.

Rakkaat vanhemmat.

Nyt lähestyy jo se aika, jolloin taaskin saan viettää pitemmän ajan teidän piirissänne. Oi, miten sitä jo ikävöinkään! Tuntuu aina niin hyvältä palata maailman levottomasta hälinästä ja humusta kodin hiljaiseen, rauhalliseen suojaan! Tällä kertaa aion taas oikein nauttia joulusta; viime kerralla en saanut olla kuin lyhyen aikaa ja edellisenä vuonna olin kovin kaukana poissa.

Ottilie kirjoittaa, ettei hän odottanut minulta kirjettä, kun olen niin kiinni työssä. Sitä olen ollutkin, vaikka en sen ohjelman mukaan, jonka teille annoin. Viimeiset kaksi kuukautta, lukuunottamatta pedagogista toimintaani, on runotar kokonaan ottanut minut valtaansa. Ensiksi antoivat "Mansikat" minulle työtä (tämän vihon 9 1/2:sta painoarkista on enemmän kuin seitsemän minun kädestäni lähtenyt). Ah, jospa ihmiset tietäisivät, miten runouteen on yhdistynyt paljon proosallisia sivuseikkoja, nk. juoksut sensorin luona ja varsinkin aikaakysyvä ja kauhean ikävystyttävä korrehtuurinluku!

Ne ovat ruusun okaita!

Tämä työ lähenee jo loppuaan ja minä toivoin loppulukukaudeksi pääseväni kiinni lukuihini. Mutta niinpä ei käynytäkään. Ahlqvist ei ollut suostunut proloogin sepittämiseen uuden teatteritalomme vihkiäistilaisuutta varten, ja silloin käännuttiin minun puoleeni. Minä panin kyllä hiukan vastaan, mutta koska vastustajien puolelta olisi epäilemättä pidetty sitä puuttuvan kyvyn todisteena, jos suomalainen aines ei olisi ollut edustettuna tässä tilaisuudessa, niin täytyi minun suostua. Kokonaisen viikon kiusasin itseäni tuloksetta, mutta vihdoin se onnistui minulta eräänä päivänä, jolloin aion jo lähteä Topeliuksen luo peruuttamaan lupaustani. Runotar on ylpeä neito; hän lahjoittaa suosionsa armosta eikä salli ryöstää itseltään suuteloja. — Sitten en muutamaan päivään nähnyt muuta kuin painopoikia, yksin unissakin he ajoivat minua takaa. Parin päivän jälkeen, Jumalan kiitos, vapaudun heistä kokonaan.

Että teatteri vihittiin Topeliuksen näytelmällä (Pacius oli säveltänyt siihen musiikin ja tehnyt sen kunnialla), tiedätte jo sanomalehdistä. Minun proloogini lausui Hougberg. Se oli oikeastaan draamalliseen muotoon kirjoitettu, mutta kun sen esittämistä kohtasi monenlaiset vastukset, oli minun pakko muuttaa toiminta kertovaan muotoon.

Älkää olko minulle pahoillanne, rakkaat vanhemmat, vaikka lukuni tämän kautta ovat jääneet takapajulle. Mutta luoja on luonut linnun laulamaan, enkä minä voi pakottaa luontoani. Sen mikä sielun syvyyksissä liikkuu, täytyy päästä ilmoille! Ensi lukukautena koetan olla ahkera, oikein ahkera. Muuten sain eilen kokea, ettei runous kuitenkaan ole aivan leivätön taide, sillä minut kutsuttiin proloogini vuoksi kaikkein herkullisimmille päivällisille, joissa eläissäni olen ollut. Ne olivat kuvernööri Alfthanilla.

Ja nyt pikaisiin näkemiin asti! Sanokaa terveiseni kaikille rakkaillemme.

Teidän *Julius*.

Viipurista jouluk. 24 p. 1860.

Veliseni.

Viime kirjeessäs sanot kirjallisten puuhain vieneen sinulta muut ajatukset ja kirjevaihteloamme hämmentäneen. Samaa virttä täytyy minunki laulaa, että tietäisit oikean syyn pitkälliseen äänettömyyteeni. Nyt taitavat jo Mansikkamme sekä prologinikin olla käsissä, josta näet että minä sitä *laiskurin työtä* tänä syksynä olen miltei virkana pitänyt. Lokakuun alusta asti en olekaan joutohetkinäni muuta tehnyt, kuin ensin kirjoitellut ja sitten korehtuuria lukenut. Laulattarien parissa on aikani niin tiukkaan mennyt, etten oppimiseen ole paljon ensinkään joutanut ja kasvatusoppi-tutkintoni on jäänyt kukaties iäksi päiväksi. Minä nyt olen lopullisesti päättänyt seminarioon ei ruveta, vaan pysyä yliopistossa taikka, jos ei siinä virkaa eikä viran toivoakaan olisi, mennä opettajaksi Jyväskylän aiottuun suomalaiseen kymnaasiin. Mitäs siitä arvelet? Eikö sinua haluta tulla takaisin Suomeen, niin ettei tuosta laulustas sopisi puustaintakaan sinuun? Vaikka muutenkin en oikein ymmärrä millä tavalla se sinuun koskisi, joka vieraassa maassa raukenevaa suomalaisuutta turvaat. Kymnaasin opettajana sinulla olisi riittävä palkka ja aikaakin kirjoitella. Minäkin olen yhä välistä surkutellut tuota kannelparkaasi,

joka päivät pitkät pölysty, ruostuu. Runollisuuden tähden olen heittänyt seminaariotuumat; heitä sinäkin, veikkonen, muut hankkeet ja hae semmoinen paikka, jossa joudat runoelemaan. Meitä on niin vähän laiskurin työn tekijöitä, ettei pitäis kenenkään sitä heittää, kelle vaan Jumala sitä lahjaa on luonut. — Vaan yhtä olen toisinaan kummeksunut, kun sinä yhä vaan kääntelet ja mukaillet! Kirjoitithan ennen muinoin omiakin ajatuksiasi runoksi; eikös niitä nyt enää tule? Ja kun käännät, niin eikös todellaki olis etusampi kääntää suuria teoksia? Noiden pienten lauluin käännöksissä, joissa ajatuksella on niin tiukasti sopiva verho, tahtoo aina olla kankeutta; suurempia teoksia suomentaessa pitäisi sitä olla helpompi välttää.

Helsingissä on meillä viime aikoina ollut tuuma, josta toivon paljon hyvää syntyvän. Kun meitä suomen kielen kirjoittajia on niin vähän ja niistäkin useimmat muissa toimissa kiinni, niin etteivät paljon kerkiä tehdä, niin olemme sen keinon keksineet, että pitäis ylioppilasten, jotka välttävasti suomea osaavat, suomenta maaoppaallisia ja historiallisia kuvauksia, elämäkertoja j.n.e., ja sitten tottuneempain kynämiesten niitä käännöksiä oiaista ja parannella. Meitä on oikaisijoita noin kymmenkunta ja jokaisen piti itselleen hankkia 4-5 apumiestä. Minulla niitä jo on, miten muilla lienee, en tiedä. Mitäs tästä arvelet, jos siitä totta tulee? Eikös se hyvinkin auttais kirjallisuuttamme?

Kummalla ja häpeällä havaitsen, että kirjallisuudesta alusta asti puhuessain en ole kuitenkaan ollut tietävinäinkään "Fänrik Stålista"! Mutta sillä lailla se on, että ihmisen mielessä pienemmät asiat, kun vaan ovat omat, välistä tahtovat hämmentää pois suuria ja tärkeitä. Voi veikkonen kuin olen ollut ihastuksissani tätä maailman parasta joululahjaa lukiessa. "Fänr:s marknadsminne" ja "Trosskusken" ovat minusta paraat; varsinkin on viimeisessä niin syvä ajatus niin yksinkertaisessa puvussa, että oikein ihmetyttää. "Von Törne" ja "Munter" ovat myöskin mielipalojani ja samate kaikki muutkin. — Pitäis ruveta heitä suomentamaan; minä olenkin usein kummeksunut kuinka ei mikään suomenkielinen kirja eikä sanomalehti ole sanaakaan virkkanut Runebergistä, niin että hän umpi-suomalaisille taitaa olla aivan tietämätön. Pitäis Mehiläiseen panna kirjoitus hänen elämästään ja teoksistaan.

No nyt on Lönnrotin Kasvi-oppikin ilmestynyt; nyt saat ensi kesänä ruveta kukkasia tutkimaan. Paksu se tuli ja joka sivulla näkyy ukon tarkka käsi.

Kylläpä nyt on ollut jouluksi kirjallinen tulva. Snellman näkyy siitä olevan hyvällä tuulella ja lopettaa viimenumeron Litteraturbladia kauniilla sanoilla.

Hyvästi nyt veikkonen! Huvillista joulua ja onnellista uutta vuotta toivottaen pysyn nyt ja ainian ystäväsi *Suonio*.

VIITTAUKSIA.

[1] *Carl Wilhelm Ahrenberg*, roomalaisen kirjallisuuden lehtori Viipurin lukiossa. — *Carl Henrik Ståhlberg*, rovasti, uskonnon lehtori Viipurin lukiossa. — *Carl Henrik Jakob Ignatius*, varapastori, apulainen Viipurin lukiossa.

[2] *Kaarlo Slöör*, maisteri, sittemmin Suomalaisen Virallisen Lehden toimittaja. Salanimellä *Santala* julkaissut sekä alkuperäisiä runoja että suomennoksia.

[3] Tämä lukion oppilaiden perustama *kirjallisuusseura* oli Viipurin Kirjallisuuden Seuran malliin, joka oli perustettu v. 1845.

[4] *Alexander Nordmann*, eläintieteen professori.

[5] *Adolf Edvard Arppe*, kemian professori.

[6] *Arthur Nordmann*, professori A. Nordmannin poika; murhattiin 24-vuotiaana luonnontieteellisellä matkalla Siperiassa.

[7] *Gustaf Adolf Hjärne*, vapaaherra, eversti. Ylioppilaiden inspehtori. Erikoisten asioiden hoitaja v.t. varakanslerin virastossa.

[8] *Erik Niklander*, luonnontutkija.

[9] *E.V.E. Hisinger*, vapaaherra, maanviljelijä; innokas luonnontutkija.

[10] *Karl Samuel Forssman*, laamanni, venäjänkielenkääntäjä senaatissa, kenraalikuvernöörin

kanslian päällikkö. Puoliso o.s. Ahrenberg, kotoisin Viipurista.

[11] *Henrik Borgström vanh.*, kauppaneuvos, nykyisen Borgström & C:n liikkeen perustaja. Hänen kotinsa oli kirjallisten ja taiteellisten piirien tyyssijana Helsingissä.

[12] *Johan Ascholin*, lääkäri. Puoliso o.s. Heyno, kotoisin Viipurista.

[13] *Bengt Olof Lille*, kirkkohistorian professori.

[14] *N.R. Holstius*, lasaretinlääkäri Viipurissa. Krohnin perheen kotilääkäri.

[15] *Andreas Wilhelm Bolin*, sittemmin Yliopiston kirjaston hoitaja.

[16] *Fredrik Wilhelm Mäklin*, sittemmin ylimääräinen eläintieteen professori.

[17] *Clas Henrik Molander*, vapaaherra, sittemmin senaattori.

[18] *Nante*; ei ole onnistuttu saamaan tarkempia tietoja.

[19] *Karl Gustaf Borg*, sittemmin suomenkielen lehtori Yliopistossa.

[20] *Viktor Löfgren-Lounasmaa*, maisteri, sittemmin Uuden Suomettaren päätoimittaja.

[21] *Johan Wilhelm Murman*, suomenkielinen kirjailija; toimi pappina Inkerinmaalla.

[22] *Magnus Leonard Aftan*, kauppias, sittemmin lasitehtaan omistaja.

[23] *Viktor Öhberg*, sittemmin kansakoulujen tarkastaja; isä kirjuriina Forsbyn tehtaalla Pernajassa.

[24] *Peter Nordmann*, luutnantti, muonavarastojen piiritarkastaja Suomessa. — *Carl Emil Cedercreutz*, vapaaherra, asessori Viipurin hovioikeudessa, sittemmin senaattori.

[25] Julius Krohnin äiti perusti 1851 vuoden vaiheilla Viipuriin omalla kustannuksellaan *tyttökansakoulun*, jossa hän tyttärineen ja usea kaupungin nuorista naisista opetti. Koulu lakkasi vasta sitten, kun kaupunki perusti kansakouluja tyttöjä varten.

[26] *Juha Pynninen*, suomalaisten kirjastojen ensimmäinen perustaja, kirjastonhoitaja Viipurissa.

[27] *Fredrik Gottlieb (Fritz) Slöör*, Kaarlo Slöörin veli, sittemmin pappi Inkerinmaalla. — *A. Virén*, sittemmin suom. seurakunnan kirkkoherra Pietarissa.

[28] *Ernst Fabritius*, sittemmin sanomalehtimies, maanviljelijä. Ensimmäisiä suomenkielisten runojen säveltäjiä maassamme.

[29] *Fr.W.R. Berg*, kreivi, kenraalikuvernööri.

[30] *Emilie Krohn*, vanhin Julius Krohnin sisarista. Naimisissa kauppias Woldemar Hackmanin kanssa Viipurista; toisissa naimisissa saksalaisen säveltäjän, Leipzigin Thomas-kirkon kanttorin Gustav Schreckin kanssa. Elää nykyään Leipzigissä.

[31] *Aline Hackman*, viipurilaisen kauppaneuvos J.F. Hackmanin tytär, naimisissa kapteeni C.A. Ekströmin kanssa.

[32] *Antti Manninen*, maanviljelijä, kirjailija. Maanviljelyskoulun johtaja Tohmajärvellä ja Kuopiossa.

[33] *Eero Rudbeck* eli *Salmelainen*, maisteri, suomalaisen kansanrunouden tutkija ja kirjailija.

[34] *Hugo von Ziemmsen*, saksalainen lääkäri, kirjailija.

[35] *Leo Mechelin*, sittemmin senaattori. — *Karl August Sanmark*, viipurilainen ylioppilas, juristi.

[36] *Sven Wilhelm Hougberg*, sittemmin senaattori. — *Karl Johan Rosenius*, sittemmin kauppias Viipurissa.

[37] *Gustaf Leonard Stenbäck*, Loviisan kirkkoherra.

[38] *Klas Erik Collan*, henkikirjoittaja Rautalammin kihlakunnassa.

[39] *Britsi* — *Fritz Slöör*, vrt. 27.

[40] *Herman Berndt Westzynthius*, Rautalammin tuomari.

[41] Äitinsä pyynnöstä oli Julius Krohn kirjoittanut pienen uskonnollisen puheen luettavaksi

kansakoulun joulujuhlassa Viipurissa.

[42] *Carl Immanuel Qvist*, sanomalehtimies ja lääkäri, Wiborg-nimisen sanomalehden toimittaja.

[43] *Claes Theodor Sederholm*, sittemmin yliopiston konsistorin amanuenssi, kirjailija.

[44] *Gottlieb Leopold Pesonius*, kreikan kielen lehtori Jyväskylän lyseossa.

[45] *Pekka = Emil Lindebäck*, sittemmin Suomen Pankin johtaja.

[46] *Ernst Albert Forssell*, sittemmin sanomalehden toimittaja, Porvoon tuomiokapitulin sihteeri.

[47] *Otto Donner*, kielentutkija, sittemmin professori ja senaattori.

[48] *Gabriel Rein*, historian professori.

[49] *Woldemar Hackman*, vrt. 30.

[50] *Måns = Gustaf Magnus Cederhvarf*, maisteri, sittemmin koulunopettaja Helsingissä. Johti "Tolfvan" nimistä ylioppilaslaulaja-joukkoa, joka konserteillaan keräsi varoja ylioppilastaloa varten.

[51] *Onkel Tom = Anton Gabriel Blomqvist*, sittemmin Evon metsäopiston johtaja, metsätaloudellinen kirjailija.

[52] *Yrsa = C.Th. Sederholm*, vrt. 43.

[53] *Fredrik Cygnaeus*, runoilija, kirjallisuushistorian professori.

[54] *Uno Cygnaeus*, Suomen kansakoululaitoksen perustaja.

[55] *Jussi = Johan Alftan*, kirjakauppias, painattaja ja Viborg-lehden toimittaja.

[56] *Ottilie Krohn*, Julius Krohnin keskimäinen sisar, sittemmin naimisissa kenraali K. Pelisskyn kanssa. Asuu nykyään Berlinissä.

[57] *Thiodolf Rein*, sittemmin filosofian professori.

[58] *Karl Gustaf Ehrström*, rikoslain ja oikeushistorian professori.

[59] *Jakob August Estlander*, kirurgian ja anatomian professori.

[60] *Carl Gustaf Estlander*, sittemmin estetiikan professori.

[61] *Alexander Armfelt*, kreivi, ministerivaltiosihteeri.

[62] *Oskar Toppelius*, dosentti, harras teatterin ystävä.

[63] *Lala = Wilhelm Lavonius*, hovioikeudenneuvos.

[64] Rouva *Elfström*, luultavasti naimisissa maisteri E. Elfströmin kanssa, jolla 1850-luvulla oli kasvatuskoulu Viipurissa. Luultavampaa on kuitenkin, että mainittu henkilö on neiti Wilhelmine Elfström, raatimies Charles Elfströmin tytär, joka toimi myöhemminkin opettajana Viipurissa. — *Amalie Alftan*, sittemmin naimisissa ranskankielen lehtorin Jules Favren kanssa.

[65] *Adolf Reinhold Borg*, sittemmin nimituomari.

[66] *Antti Malmgren*, eläintieteilijä, sittemmin ylimääräinen professori.

[67] *Oskar Blomstedt*, kielentutkija, sittemmin dosentti, pedagogi ja kirjailija.

[68] *Gustaf Waldemar Svensson*, sittemmin latinan ja kreikan kielen opettaja Böökin lyseossa Helsingissä. — *Johan Magnus Alopaeus*, koulumies, sittemmin Joensuun yli-alkeiskoulun rehtori.

[69] *Jaakko Länkelä*, sittemmin suomen kielen lehtori Jyväskylän seminaarissa.

[70] *Nestor Järvinen*, sittemmin uskonnon lehtori Jyväskylän seminaarissa; viimein Joroisten kirkkoherra. — *Karl Henrik Kahelin*, sittemmin matematiikan ja luonnontieteitten opettaja ja rehtori Jyväskylän lyseossa. — *Olai Wallin*, sittemmin pedagogiikan ja historian lehtori Jyväskylän seminaarissa.

[71] *Frans Ferdinand Ahlman*, sittemmin koulunopettaja ja Senaatin kielenkääntäjä.

[72] *Jaakko Forsman*, sittemmin rikosoikeuden ja oikeushistorian professori.

[73] *Anders Theodor Lindh*, sittemmin oikeusraatimies Porvoossa.

[74] *Carl Wilhelm Törnégren*, yliopiston kirjaston hoitaja.

[75] V. 1858 perustettiin suomalainen kansakoulu Helsinkiin, jossa 12 ylioppilasta antoi opetusta suomenkielellä.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK NUOREN YLIOPIILAAN KIRJEITÄ 1850-LUVULTA

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do

copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state’s laws.

The Foundation’s business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation’s website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.